

Національний університет «Острозька академія»
Економічний факультет
Кафедра фінансів, обліку і аудиту

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістра

на тему: **«ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ
УКРАЇНИ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи МФК-61
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»
освітньо-професійної програми
«ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА
СТРАХУВАННЯ»
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Білявець Анастасія Володимирівна

Керівник – кандидат економічних наук, доцент
Харчук Юлія Юріївна
Рецензент – доктор економічних наук,
доцент Антонюк Олена Ростиславівна

"РОБОТА ДОПУЩЕНА ДО ЗАХИСТУ"

Завідувач кафедри фінансів,
обліку і аудиту

_____ (проф., д.е.н. Мамонтова Н.А.)
(підпис)

Протокол № ____ від « ____ » _____ 2021 р.

Острог – 2021

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»

Факультет економічний

кафедра фінансів, обліку і аудиту

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа та страхування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри фінансів, обліку і аудиту

проф., д.е.н. Мамонтова Н.А.

“.....” 2021 р.

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу студента

Білявець Анастасії Володимирівної

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «Забезпечення стабільності банківської системи України»

.....
.....

Керівник роботи: ... кандидат економічних наук, доцент Харчук Юлія Юріївна

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджено наказом по Академії від “.....” 202.....р. №.....

2. Термін здачі студентом закінченої роботи:.....

3. Вихідні дані до роботи:.....

.....
.....

4. Перелік завдань, які належить виконати:

.....
.....
.....
.....
.....

5. Перелік статистичного, графічного

матеріалу.....

.....
.....
.....

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	<i>Харчук Ю.Ю., кандидат економічних наук, доцент</i>	<i>02.03.2021</i>	<i>02.03.2021</i>
Розділ 2	<i>Харчук Ю.Ю., кандидат економічних наук, доцент</i>	<i>04.05.2021</i>	<i>04.05.2021</i>
Розділ 3	<i>Харчук Ю.Ю., кандидат економічних наук, доцент</i>	<i>29.05.2021</i>	<i>29.05.2021</i>

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вивчення літератури	до 03.02.2021	
2.	Розробка змісту (плану)	до 02.03.2021	
3.	Ознайомлення керівника із текстом кваліфікаційної роботи (чорновий варіант):		
3.1	Розділ 1	до 04.05.2021	
3.2	Розділ 2	до 29.05.2021	
3.3	Розділ 3	до 30.09.2021	
4.	Ознайомлення керівника із текстом кваліфікаційної роботи із врахуванням зауважень	до 16.11.2021	
5.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	до 23.11.2021	
6.	Рецензування кваліфікаційної роботи	до 07.12.2021	
7.	Здача кваліфікаційної роботи на кафедрі Реєстрація на Moodle	до 07.12.2021	

Студент _____ Білявець А.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Харчук Ю.Ю.
(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра

Тема:..... *Забезпечення стабільності банківської системи України*

Автор:..... *Білявець Анастасія Володимирівна*

Науковий керівник:..... *к.е.н. доцент. Харчук Юлія Юріївна*

Захищена “ ” 20...року.

Короткий зміст праці:

У кваліфікаційній роботі досліджено основні підходи до трактування сутності стабільності банківської системи України. Розглянуто питання інформаційного та нормативно-правового забезпечення аналізу показників стабільності банківської системи. Охарактеризовано найважливіші аспекти методик аналізу забезпечення стабільності банківської системи України. Встановлено ключові групи показників, що використовуються при оцінці стабільності банківської системи. Подано порядок їх розрахунку, окреслено коротку характеристику та нормативні значення показників.

Проведено комплексний аналіз показників стабільності банківської системи України, також проаналізовано динаміку зміни даних показників. Досліджено основні фактори впливу на показники стабільності банківської системи, а також досліджено причинно-наслідковий зв'язок показників стабільності банківської системи України.

Запропоновано удосконалення методів та складових стабілізації банківської системи України в умовах ризикової економіки. Також розроблено рекомендації щодо ролі системно важливих банків в забезпеченні стабільності банківської системи України та міжнародного регулювання забезпечення фінансової стійкості банківської системи.

(підпис автора)

ANNOTATION

of qualification work

for obtaining a master's degree

Topic: *Ensuring the stability of the banking system of Ukraine*

Author: *Anastasiia Biliavets*

Supervisor: *Candidate., Docent of Economics Julia Kharchuk*

Protected “.....”20...poky.

Summary of work:

The qualification work investigates the main approaches to the interpretation of the essence of the stability of the banking system. The importance of ensuring the banking system of Ukraine at the micro and macro levels is determined. The issues of informational and normative-legal support of the analysis of indicators of stability of the banking system are considered. The most important aspects of methods of analysis of ensuring the stability of the banking system of Ukraine are described. The key groups of indicators used in assessing the stability of the banking system are identified. The order of their calculation is given, a brief description and normative values of indicators are outlined.

A comprehensive analysis of the indicators of stability of the banking system of Ukraine, also analyzed the dynamics of change in these indicators. A general analysis of the financial and economic activities of the banking system of Ukraine. The main factors influencing the stability of the banking system have been studied, as well as the causal relationship between the indicators of the stability of the banking system of Ukraine.

The improvement of methods and components of stabilization of the banking system of Ukraine in the conditions of risk economy is offered. Recommendations on the role of systemically important banks in ensuring the stability of the banking system of Ukraine and international regulation to ensure the financial stability of the banking system have also been developed.

(author's signature)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	11
1.1. Теоретичні засади визначення сутності стабільності банківської системи України.....	11
1.2. Методичні підходи щодо оцінювання системи фінансової стабільності банків.....	28
1.3. Системно-правові методи регулювання стабільності банківської системи України.....	32
РОЗДІЛ 2	
ОЦІНКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	45
2.1. Фінансово-економічний аналіз банківської системи України	45
2.2. Динаміка макроекономічних показників фінансової стабільності банківської системи.....	49
2.3. Оцінка показників фінансової стабільності банківської системи України та їх причинно-наслідковий аналіз	59
РОЗДІЛ 3	
ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ РИЗИКОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	67
3.1. Удосконалення методів та складових стабілізації банківської системи України в умовах ризикової економіки.....	67
3.2. Роль системно важливих банків в забезпеченні стабільності банківської системи України.....	73
3.3. Міжнародне регулювання забезпечення фінансової стійкості банківської	

системи.....	81
ВИСНОВКИ.....	96
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	101
ДОДАТКИ.....	109

ВСТУП

Процес формування ефективної банківської системи в Україні досить непросте завдання, яке має низку своїх особливостей. Банки об'єктивно перебувають у центрі багатьох суперечливих, кризових та складно прогнозованих явищ, характерних передусім економіці перехідного періоду. Водночас саме стрімкий розвиток українських банків став основою формування повноцінних ринкових відносин та сукупності базових елементів, пов'язаних з рухом фінансових ресурсів, без яких функціонування ринкового господарства неможливе.

Забезпечення фінансової стійкості банків є основою стабільної банківської системи, запорукою успіху економічних перетворень та макроекономічного розвитку. Від рівня розвитку банківської системи, її ресурсного потенціалу, надійності та платоспроможності залежить забезпеченість фінансовими ресурсами всіх галузей економіки. Необхідність поступального розвитку економіки України та досягнення високих темпів приросту внутрішнього валового продукту можливі при забезпеченні високого рівня концентрації фінансових ресурсів та стабільного розвитку банківської системи

Дослідженню питань стабільності фінансової системи загалом та банківської системи присвячено досить велику кількість праць вчених та практиків. Теоретичні аспекти розкриття змісту відповідних понять розглядалися у роботах учених: В.Ю. Беляєвої, Л.А. Бондаренка, І.І. Дяконова, А. І. Жилінського., К.М. Жулінського, І. В. Ларіонова, А.О. Мельника, Є.Ю. Мордані, Г.О. Панасенка, Н.П. Погореленка, Л. Ю. Петриченка, М.В. Тарасенка, І.М.Чмутова, А. Ю. Юданова .

Проте недостатньо опрацьованими залишаються питання формування аналітичної основи моніторингу стійкості банківської системи та розробки його діагностичного інструментарію, що враховують особливості функціонування банківської системи та її структурних елементів. Надалі розвитку потребують

підходи до обґрунтування домінант забезпечення фінансової стійкості банківської системи, визначення факторів впливу на її рівень, прогнозування його зміни.

Метою дослідження є визначення умов забезпечення та напрямів зростання стабільності банківської системи України на основі вивчення теоретичних та оцінки практичних аспектів обраної проблематики.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- розглянути теоретичні засади визначення сутності стабільності банківської системи України;
- вивчити методичні підходи щодо оцінювання системи фінансової безпеки банків;
- ознайомитись з системно-правовими методами регулювання стабільності банківської системи України;
- здійснити аналіз фінансово-економічної діяльності банківської системи України;
- зобразити динаміка показників фінансової стабільності банківської України;
- розробити причинно-наслідковий аналіз оцінки показників фінансової стабільності банківської системи України;
- запропонувати удосконалення методів та складових стабілізації банківської системи України в умовах ризикової економіки;
- показати роль системно важливих банків в забезпеченні стабільності банківської системи України;
- розглянути міжнародне регулювання забезпечення фінансової стійкості банківської системи.

Об'єктом дослідження є банківська система України, а предметом - особливості визначення та забезпечення стабільності банківської системи країни.

У ході дослідження було використано такі методи як аналіз, синтез, графічний, порівняння, узагальнення, статистичні, тощо . Зокрема, аналіз допоміг розділити на елементи предмет дослідження, задля вивчення його окремих складових. Метод аналізу та синтезу допоміг визначенні сутності поняття «стабільність банківської системи». Статистичний метод допоміг у дослідженні показників стабільності банківської системи за досліджуваний період. Графічний метод – у відображенні основних показників стабільності банківської системи України та загалом аналізу фінансово-економічної діяльності банківської системи України. Метод узагальнення допоміг у визначенні висновків даного дослідження.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

1.1 Теоретичні засади визначення сутності стабільності банківської системи України

Під час переходу України до нових економічних взаємовідносин, які засновані на ринкових умовах господарювання, спричинює необхідність нових змін в діяльності всіх господарюючих суб'єктів. Більш ніж десятирічний період трансформації економіки на ринкових засадах виявився проблемним і супроводжувався спадом виробництва, структурними диспропорціями і інфляцією, дефіцитом бюджету, колапсом фондового ринку, девальвацією національної грошової одиниці, зростанням внутрішнього і зовнішнього боргу країни.

Як і будь-яка відкрита економічна система, банківська система дуже вразлива і чутлива до руйнівного впливу як зовнішніх, так і внутрішніх соціально-економічних та політичних факторів, у свою чергу, спричиняє погіршення основних параметрів свого стану, обмежує можливості забезпечення нормального функціонування грошового ринку, негативно впливає на організацію платіжного обігу, спричиняє дисбаланс у фінансових потоках між банками та іншими суб'єктами господарювання і, як наслідок, призводить до зниження макроекономічних показників та рівня конкурентоспроможності країни в сукупності.

Тому в останні роки забезпечення фінансової стабільності самої банківської системи стало одним із основних завдань економічної політики. За таких умов для своєчасного реагування на виявлений дисбаланс у банківській системі вкрай необхідно розробити та впровадити комплексний підхід до моніторингу її фінансової стабільності. Оскільки показники фінансової стійкості

банківської системи є аналітичною основою для її моніторингу, а організаційно-економічна підтримка - основою вдосконалення цього процесу, пріоритетами в роботі було поглиблення змісту фінансової стабільності банківської системи та аналізу.

Дослідженню сутності поняття «фінансова стабільність» приділяли увагу багато зарубіжних вчених та економістів-практиків, а саме: Н. Веллінк, В. Дуйзенберг, А. Крокет, Е. Лярж, Х. Мінські, Т. Падо-Шіоппа, Р. Фергюсон, І. Фішер, М. Фут, Дж. Чант, Г. Дж. Шиназі та ін. У роботах таких вітчизняних науковців як В. Бурлачков, А. Кияк, Б. Пшик, також ці питання знайшли своє відображення. Таким чином, поняття «фінансова стабільність» бере свій початок, пов'язаний з виникненням і подоланням фінансових криз, з якими уряди і центральні банки багатьох країн стикалися в різні історичні періоди. Найбільш активно ця концепція почала розвиватися в 90-х роках ХХ століття. У цей час лібералізація руху капіталу, швидкий розвиток ринку фінансових послуг для іноземного капіталу та інші процеси економічної глобалізації, які спостерігалися в багатьох країнах, ясно продемонстрували небезпеку фінансових дисбалансів і можливість швидкої фінансової кризи [1].

На цьому фоні й посилилась актуальність проблеми забезпечення фінансової стабільності в цілому, стабільності фінансових відносин усіх секторів економіки, а також зниження ймовірності системної фінансової дестабілізації. На нашу думку, поняття фінансової стабільності є складним, оскільки воно охоплює всі сектори національної економіки та фінансової системи. Адже зміна фінансового стану будь-якого із секторів реальної економіки чи компонентів фінансової системи спричиняє вплив на фінансову стабільність економіки загалом. Широка сфера охоплення поняттям «фінансова стабільність» і неоднорідність охоплюваних елементів підвищують складність кількісної оцінки рівня фінансової стабільності.

Крім того, ця концепція відображає системний характер сучасних економічних процесів: взаємозв'язок між фінансовим сектором та реальною

економікою, фінанси національної економіки з фінансами економік інших країн, а також фінансові зв'язки між окремими галузями реальної економіки. Враховуючи складність усіх цих відносин, досягнення та підтримка прийнятного рівня фінансової стабільності вимагає комплексного підходу до розробки відповідних заходів економічної політики.

Визначити поняття «фінансова стабільність» намагались як теоретики, так і практики-економісти. Однак, спочатку в економічній літературі з'явився термін «фінансова нестабільність». І. Фішер у праці «Теорія боргової дефляції в умовах Великої депресії» (1933) пов'язував її з макроекономічними циклами і, зокрема, динамікою сукупної заборгованості в економіці. У таблиці 1.1 наведено погляди зарубіжних практиків щодо визначення сутності фінансової стабільності банківської системи.

Таблиця 1.1

Сутність поняття «фінансова стабільність» банківської системи з точки зору зарубіжних науковців

Автор	Визначення поняття «фінансова стабільність»
П. Каллаур	Фінансова стабільність виступає характеристикою системи, що дозволяє їй довгостроково функціонувати не змінюючи свою структуру та зберігаючи рівновагу.
Т. Падо-Шіюпа	Стан, за якого фінансова система спроможна витримувати порушення, при цьому не допускаючи кумулятивних процесів, які зможуть завдати шкоду заощадженням для інвестування й обробки платежів в економіці.
М. Фута	Фінансова стабільність — це стан, при якому: — існує монетарна стабільність; — близький до природного рівень зайнятості населення; — довіра до діяльності більшості фінансових інститутів та ринків.
Джон Чант	Ситуація на фінансових ринках, яка перешкоджає або загрожує економічній діяльності, фінансова стабільність – зворотне явище.
Роджер Фергюсон-	Слід визначати через її протилежність – фінансову нестабільність, яка визначається трьома критеріями: цінами на ключові фінансові активи, які суттєво відхиляються від фундаментальних значень та (або) збоями у функціонуванні ринків цінних паперів і доступом до кредиту всередині країни і, можливо, на міжнародному рівні; сукупними витратами, які суттєво відхиляються від потенційного значення.
А. Крокет	це відсутність нестабільності, ситуації, в якій економічна діяльність перебуває під негативним впливом коливань цін на фінансові активи або існує нездатність фінансових установ виконувати їх зобов'язання

І. Міллер	Фінансова стійкість – складова характеристика фінансової стабільності, його надійності, показниками якої є капітальна стійкість, ліквідність, прибутковість та ризик банку
Вім Дуйзенберг	означає відлагоджене функціонування ключових елементів, які формують фінансову систему.
Ендрю Лярж,	визначається рівнем довіри до фінансової системи.

**Джерело: розроблено автором на основі [2].*

Узагальнюючи існуючі у науковій літературі визначення поняття «фінансова стабільність» (табл.1.1) слід виокремити три підходи до його трактування: пряме (функціональне), зворотне і змішане визначення.

1. Пряме визначення включає опис функцій та інших характеристик, які відповідають фінансовій системі в стабільному стані. В основі цих визначень покладена теза про те, що фінансова система до цього моменту стабільна, тому вона відмовляється використовувати покладені на неї функції .

2. У протилежних визначеннях фінансова стабільність трактується як відсутність фінансової нестабільності, тобто відсутність фінансової кризи. Представниками цього підходу є Джон Шанта, Роджер Фергюсон -молодший. Однак такий підхід до тлумачення поняття «фінансова стабільність» має недоліки. По-перше, фінансова криза - це складна та багатогранна концепція, яка потребує чіткого наукового визначення. По-друге, визначення фінансової стабільності через відсутність фінансової нестабільності не дає жодних рекомендацій державним регуляторам, до яких у стабільній ситуації слід вживати конкретних заходів для її підтримки.[2]

3. Змішаний підхід - це одночасне застосування прямого і зворотного визначень «фінансової стійкості». Змішаний підхід включає альтернативні формулювання фінансової стабільності, такі як визначення, дане М. Футом або Гаррі Дж. Шиназі. На основі аналізу наведених вище визначень і за погодженням з автором виділені наступні характеристики, що розкривають зміст поняття «фінансова стійкість»: системний характер (вона виникає як синергетичний результат взаємодії фінансових установ, фінансових ринків та інфраструктури, а також фінансових відносин, які виникають у сфері реальної економіки);

множинність можливих станів (фінансова стабільність – не єдиний зафіксований стан, а діапазон можливих значень, кожному з яких характерний певний «запас міцності» фінансової системи); відносний характер (оскільки завжди існує теоретична ймовірність настання фінансової дестабілізації навіть у найбільш стійких фінансових системах); динамічний аспект (при наявності фінансової стабільності у поточний період часу t_1 існуючі ризики визначені і оцінені належним чином [2]).

Дослідженню сутності таких понять, як «фінансова стабільність банківської системи» та «фінансова стабільність банку» приділено увагу роботи таких науковців як: Л. Алексеєнко, О. Барановський, Л. Бондаренко, О. Головка, А. Жилінський, О. Затварська, Л. Зверук, В. Коваленко, В. Кочетков, І. Ларіонова, Г. Панасенко, Л. Петриченко, Н. Погореленко, С. Реверчук, О. Сидоренко, М. Тарасенко, А. Юданов [5].

Однак, незважаючи на численні покращення у цій галузі, досі не існує єдиного підходу як до тлумачення сутності цих понять, так і до загальноприйнятої моделі чи аналітичного механізму її оцінки чи вимірювання. Дослідження та узагальнення вченими тлумачень поняття «фінансова стабільність банківської системи» дали змогу виділити такі теоретичні підходи до визначення економічної сутності. Відповідно до першого підходу, фінансова стійкість банківської системи розглядається з позицій протистояння таким поняттям, як нестабільність.

Так, за визначенням Л. Алексеєнко, фінансова стабільність в державі – це відсутність макрофінансових диспропорцій, шоків станів і панік у кредитно-фінансовій сфері економіки, тісно пов'язана з економічною і політичною стабільністю у країні та світі [3].

Другий теоретичний підхід, що сформований О. Барановським та С. Реверчук, які розглядали стабільність банківської системи як її спроможність протистояти зовнішнім і внутрішнім впливам, зберігаючи здатність системи виконувати властиві їй функції та операції, за умови дотримання її цілісності і

стійкості елементів, що дає змогу системі після впливу зовнішніх та внутрішніх сил повертатися до стану рівноваги [4].

Така інтерпретація стійкості банківської системи заснована на необхідності збереження властивостей, властивих будь-якій системі - цілісності, організації, функціональності, яка залежить від стабільності (стабільності) системи, тобто здатності правильно функціонувати, підтримувати свою структуру і функції під впливом деструктивних зовнішніх факторів.

І. В. Лавренюк також визначає, що фінансова стабільність банківської діяльності – це її здатність протистояти зовнішньому і внутрішньому впливу, зберігати стійку рівновагу та надійність протягом часу [5].

Так саме, А. Ю. Юданов розглядає стабільність як здатність перебувати в привілейованому, відносно менш уразливому, становищі під час криз та здатність їх переборювати [6].

Близьке за сутністю визначення стабільності банківської системи надають у своїх роботах також Г.О. Панасенко та А.О. Мельник. З іншого боку, розглядаючи фінансову стабільність банківської системи через стабільність і стійкість її елементів, науковці пов'язують її із фінансовою стійкістю та стабільністю банків, що корелює з наступним теоретичним підходом [7].

Третій теоретичний підхід до визначення економічного змісту поняття «фінансова стійкість банківської системи» полягає у зосередженні на необхідності забезпечення фінансової стабільності та стабільності елементів банківської системи, якими є банківські установи. Так, Н.П. Погореленко наголошує, що неможливо досягти такої якісної характеристики, як стабільність банківської системи, що визначає стабільність економічного середовища, без забезпечення стабільності окремих банків. Четвертий підхід полягає у трактуванні фінансової стабільності через зв'язок банківської системи із фінансовою та макроекономічною системами [8].

В рамках п'ятого теоретичного підходу зміст стійкості банківської системи визначається з точки зору стійкості функціонування, розвитку і збереження її

структури. Так, Л.А. Бондаренко і М.В. Тарасенко під стійкістю банківської системи розуміють стабільність функціонування, тобто здатність банківської системи виконувати свої зобов'язання перед контрагентами; як стійкість розвитку, тобто стабільність позитивної динаміки показників банківської системи; як стабільність структури, тобто прихильність елементів банківської системи (банків) певної моделі функціонування і незмінність цієї прихильності в часі [9].

Беручи до уваги найвизначніший із вищезазначених аспектів, що розкриває зміст поняття «фінансова стабільність банківської системи», дав змогу сформулювати таке його визначення: фінансова стійкість банківської системи є складною характеристикою держави, визначає здатність банківської системи поглинати негативний вплив зовнішніх та внутрішніх факторів постійно та ефективно виконувати належні функції за умови збереження її цілісності та організованості та фінансової стійкості банків.

Уточнене визначення враховує набір ключових характеристик, які розкривають зміст фінансової стійкості - відносний характер (стійкість до фінансової нестабільності, шоку, паніці), взаємозв'язок з функціональним призначенням системи, динамізм (з урахуванням впливу часу на підтримку структури і функціональності) і акцентує увагу на внутрішній організації банківської системи. У науковій літературі зустрічаються абсолютно різні підходи до трактування поняття «фінансова стійкість банку».

Так, Л. Ю. Петриченко доводить, що поняття «фінансова стабільність банку» характеризує такий стан усієї сукупності фінансових відносин банку, що забезпечує неперервне функціонування та розвиток. Звісно, доречним є узагальнення економічного поняття через категорію «фінансові відносини», яка є, зокрема, базовою для розуміння тих процесів, що виникають як у середині банку, так і у взаємодії із зовнішнім середовищем. Позитивним у наведеному понятті є врахування того факту, що фінансова стабільність банку пов'язана не лише зі зростанням діяльності банку [10].

У міжнародних фінансових організаціях (до яких належать банки) фінансову стабільність банку розуміють як ефективну здатність розподіляти фінансові ресурси, забезпечувати управління фінансовими ризиками (звичайно, це будуть робити банки). Такий підхід до визначення фінансової стійкості банку також застосовує у своєму дослідженні А. І. Жилінський, який зазначає, що сутність фінансової стабільності відображає певний стан з фінансових ресурсів та ступінь їх використання [11].

Отже, можна сказати, що стабільність виявляється також через баланс джерел потоків залучених фінансових ресурсів, які є основними для функціонування банку, та потоків, що визначають напрямки використання таких ресурсів. Категорія «фінансова стійкість банку», на думку В. Н. Кочеткова, відображає фінансовий стан банківської установи в існуючих умовах. Звідси дослідник визначає основні параметри фінансової стабільності банку, до яких належать: суспільно-політична ситуація в країні, загальний економічний стан держави, стан фінансового ринку та внутрішня стабільність банківської установи.

Тому при розкритті змісту фінансової стійкості банку доцільно враховувати такі ключові особливості, як: системний (фінансова стійкість виникає за рахунок фінансових відносин, що виникають як всередині, так і поза банком) і динамічний (необхідність обліку враховувати фактор часу). При цьому вкрай важливо враховувати таку особливість, як відносність, тобто здатність банку протистояти фінансовим дисбалансів і паніці, використовуючи новітні методи і інструменти для управління своєю діяльністю. Таким чином, маючи на увазі фінансову стійкість банку, доцільно розуміти таку характеристику його стану, коли банк здатний протистояти дисбалансу у фінансовому середовищі і забезпечувати безперебійну роботу і розвиток в стратегічній перспективі. Однак, незважаючи на загальні риси в трактуваннях понять «фінансова стійкість банківської системи» і «фінансова стійкість банку», їх основною відмінністю є такий ключову ознаку, як функціональний характер банківської системи і банку,

як фінансові установи мають різний набір функцій). Крім того, не менш важливо враховувати при уточненні відповідних понять відмінності в особливостях внутрішньої організації банківської системи і банку, що досить вдало підкреслюється в пропонованому визначенні поняття «фінансова стійкість банківської системи».

Питання про взаємозв'язок понять «фінансова стабільність» та «фінансова сталість» також є дискусійним. Отже, позиція дослідників досить поширена, фінансова стабільність характеризує рівноважний стан системи, зберігає свій запас міцності під впливом негативних фінансових та реальних потрясінь, а фінансова сталість - лише прагненням до рівноваги за відсутності потрясінь. Також висловлюється думка, що термін «фінансова стабільність» більше використовується для характеристики стану всієї системи, а «фінансова сталість» - для її структурних елементів. Перший підхід викликає сумніви з точки зору можливості оцінки фінансової стабільності. Виникає питання вибору показників, які можуть точно оцінити бажання повернутися до стану рівноваги

В.О. Липень розглядає фінансову стабільність як стан функціонування банківського сектора в короткостроковій перспективі, яке забезпечує здатність банківських установ ефективно і з мінімальним ризиком трансформувати свої ресурси для виконання своїх функцій в ринковому середовищі з урахуванням зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючі чинники [11].

У свою чергу, автор підкреслює, що на відміну від фінансової стабільності, фінансова сталість характеризується відсутністю перешкод для розвитку банківського сектора і належним виконанням ним функцій фінансового посередника в економіці; визначає розвиток банківського сектора в довгостроковій перспективі. При цьому виникає питання щодо способу інтерпретації результатів оцінки фінансової стабільності у короткостроковому періоді.

Прикладом такого підходу є аналітичні дослідження, проведені в роботах І.І. Дяконов та Є.Ю. Мордані, К.М. Жулінський, І.М. Чмутов та В.Ю. Беляєва. У

цих наукових працях рівень фінансової стійкості банківської системи визначається та аналізується окремо за роками. Розгляд фінансової стабільності з урахуванням фактора часу дає змогу обґрунтувати її зв'язок із фінансовою стабільністю та спростити логіку щодо співвідношення відповідних концепцій.

Оскільки обидві економічні категорії визначають здатність банківської системи в повній мірі виконувати покладені на неї функції, здатність поглинати потрясіння, долати наслідки кризи, самостійно відновлюватися від потрясінь і дисбалансів (мається на увазі зміна фінансових показників) і повертатися до у рівноважному стані, відповідно до різниці між фінансовою стійкістю та фінансовою стійкістю, можна зробити такі висновки.

По-перше, в короткостроковій перспективі (згідно з аналізом даних за конкретний рік) фінансування стійкості банківської системи визначається рівнем її фінансової стійкості; по-друге, оцінка рівня фінансової стійкості банківської системи в довгострокові періоди залучення в кризову призму її фінансової стійкості за певні періоди часу (визначається цим фінансова стабільність є більш динамічною характеристикою функціонування і розвиток банківської системи).

Цей аналітичний підхід до оцінки фінансової стійкості банківської системи, який може включати для критичних взаємодій результати оцінок (різні види оглядів вчених, які брали участь в короткі або тривалі періоди часу), які враховують), бере до уваги деякі важливі питання. Практичний інтерес також включає аспекти кількісної та змістовної завантаження параметрів, які слід використовувати для оцінки стану банківської системи, можливостей, складності підходів до її реалізації.

У цьому розділі для систем ідентифікації, як визначено, ключову роль відіграють її призначення і функції. Розумне дотримання цих вимог є безперервним, в зв'язку з чим звертаємо увагу на необхідність аналізу аналітичних інструментів оцінки фінансової стійкості банківської системи для проведення кримінального розшуку таких ідентифікують ознак, які визначають

її ефективність, як структура і взаємозв'язок елементів. , Середовище (зовнішня і внутрішня) і функції в підходах до різних досліджень даного питання. Крім того, аналіз окремих показників фінансової стійкості менш інформативний, ніж їх введення в узагальнююче, ще одним критерієм, який пропонується використовувати для виділення інших підходів, є агрегування аналітичних даних.

Підходи до оцінювання фінансової стабільності банківської системи та їх відповідність визначеним критеріям (врахування ідентифікаційних ознак системності та проведення агрегації аналітичних даних) представлено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Аналіз існуючих підходів до оцінювання фінансової стабільності банківської системи

Автор	Показники, що пропонується використовувати для оцінки фінансової стабільності банківської системи
В.В. Коваленко[12]	показники, що характеризують зовнішнє середовище функціонування банківської системи (показники, що оцінюють ВВП; показники, що характеризують інфляційний процес; показники торговельного балансу; показники, що характеризують місце банків у макросередовищі; показники монетизації; показники, що характеризують рівень та умови рефінансування банків; показники, що характеризують ефективність валютної політики) та показники, що характеризують її внутрішній стан (показники масштабу; показники насиченості банківськими послугами; показники стійкості та ліквідності; показники рентабельності; структурні показники активів та пасивів).
І.М. Чмутова, В.Ю. Біляєва[13]	показники достатності капіталу, ліквідності, ділової активності та ефективності.
І.І. Д'яконова, Є.Ю. Мордань[14]	показники фінансової стабільності (коефіцієнти платоспроможності, рентабельності, ліквідності, кредитного та валютного ризиків), фінансової уразливості (відображають макроекономічні умови, включаючи стан державного бюджету, валютних резервів та реального сектора), економічного клімату (характеризують стан економіки основних контрагентів України)
В.І. Міщенко, О. К. Малютін[15]	показники достатності капіталу, якості активів, ліквідності, ефективності діяльності, чутливості до процентного та валютного ризиків.

Т.В. Процик[16]	показники капіталізації банків, облікової політики, банківської ліквідності та темпів їх зміни
Я.В. Белінська, В.П. Биховченко[17]	величина проблемних кредитів, обсяги відпливу депозитів, зменшення активів, кредитного портфеля і процентних доходів, зниження рівня капіталізації. Дані показники використовуються для оцінювання втрат банківської системи внаслідок кризи і дозволяють визначити її стан (стабільний чи нестабільний).

**Джерело: розроблено автором на основі [12-17]*

Публікаційний аналіз розвитку підходів до оцінки фінансової стійкості банківської системи дозволяє зробити наступні висновки. По -перше, якщо ми говоримо про список показників для визначення фінансової стійкості банківської системи, то в більшості наявних наукових розробок з відповідного питання ідеї в методології МВФ - це всі модифікації (скорочення або доповнення) набір основних показників, які оцінюють стабільність з позицій достатності капіталу, якості активів, прибутковості та ліквідності банків, їх чутливості до ринкової кризи. Вибір параметрів оцінки в інших авторських підходах обґрунтовано більшою мірою на основі узагальнення вітчизняної та зарубіжної наукової літератури або з міркувань самого дослідника.

Порівняння пропозицій науковців щодо змісту складу показників в оцінки дозволяють зробити наступні висновки щодо їх спільних показників та принципово важливих відмінностей (з точки зору системного аналізу). Пропонується використовувати досить великий масив показників в оцінки виконання банківською системою основних функцій на макроекономічному рівні та її внутрішнього середовища.

Особливістю методології оцінки фінансової стійкості банківської системи, яка запропонована В.В. Коваленко та представлені у її монографічній роботі, виділено показники, що характеризують рівень та умови рефінансування банків. Відповідні показники відображають внутрішні зв'язки між елементами банківської системи, і їх облік є важливим для визначення рівня її фінансової стійкості.

Це пов'язано з тим, що надмірне зростання обсягів кредитів рефінансування, що надаються НБУ банкам, в більшій мірі сигналізує про брак

ліквідності у банківській системі. Узагальнюючи результати проведеного аналізу підходів до оцінювання фінансової стабільності банківської системи необхідно зауважити, що ідентифікаційні ознаки системності в більшій мірі враховано у підході, розробленому В.В. Коваленко [12].

Аналіз розглянутих підходів до оцінки фінансової стійкості банківської системи дозволяє зробити висновок, що жоден з них повною мірою не враховує наявність складних зв'язків між її елементами, особливості внутрішньої організації, місце в економіці, основні функції. Саме ці аспекти дозволяють виділити загальні системні властивості банківської системи, до яких, крім цілісності, ієрархічності і цілеспрямованості, відноситься її поява, яке в контексті оцінки та моніторингу фінансової стійкості банківської системи має значна практична цінність [12].

Велика кількість наукових робіт присвячено особливостям прояви і застосування емерджентного підходу до вивчення різних економічних систем. У банківській сфері аспекти неможливості відомості властивостей системи до суми властивостей її елементів мало вивчені і розглядаються в невеликій кількості публікацій, зокрема, в роботах таких вчених, як Ю.В. Владічінюб, І.І., Дьяконова, Г.О. Мірошніченко, Є.Ю. Мордан, Н. Яременко та ін.[13].

Тому з урахуванням змісту даної особливості системи і критичного аналізу підходів, представлених в таблиці 1.2, оцінка фінансової стійкості банківської системи пропонується за наступними напрямками: інтенсивність кредитно-фінансової взаємодії на міжбанківському ринку, функція по нейтралізації нестачі фінансових ресурсів у інших суб'єктів міжбанківського ринку, функціональне навантаження банківської системи в забезпеченні макроекономічного розвитку, структурні зміни і фінансові дисбаланси в банківській системі і наслідки масштабу, що з'являються у результаті зміни основних фінансових параметрів діяльності системних банків.

Підводячи підсумок, можна зробити висновок, що запропонований у роботі підхід до оцінки фінансової стійкості банківської системи з урахуванням

таких властивостей, як емерджентність, є складним і враховує всі найважливіші фактори, які характеризують банківську систему як складну системну. Освіта, відрізняється від сукупності чи набору елементів, які її формують. У контексті орієнтовного простору, знака, який використовується для оцінки на основі властивостей виникнення банківської системи, особливістю авторських пропозицій є врахування валентності процесів, які можна одночасно побачити у системі (наявність доходів та прибуткових банків, банків із зайвою та бракованою ліквідністю, низький та достатній рівень капіталізації, створений за участю як державного, так і приватного капіталу, у тому числі іноземного тощо) та рівень фінансової стійкості системні банки, зменшення яких викликає появу дестабілізуючих імпульсів та кризових тенденцій у банківському секторі.

1.2. Методичні підходи щодо оцінювання системи фінансової стабільності банків

Проаналізувавши наукові підходи до визначення теоретичних проблем фінансової стійкості комерційних банків, було встановлено, що поряд із залученням економічною сутністю цього поняття так чи інакше розглядаються питання фінансової стійкості банків, які досягаються за допомогою різних методів. Деякі авторів вважають, що стабілізація фінансової стійкості дозволяє підвищити рівень капіталізації, залучення та ефективності управління, знизити ризиковані операції, формування страхових резервів.

Інші пропозиції вирішують цю проблему за рахунок ефективного управління активами і пасивами, диверсифікації банків, оптимізації ресурсів і багато чого іншого. Всі ці методи є внутрішніми, а найбільш поширеними середніми зовнішніми є звичайні, грошові і юридичні методи. Провівши аналіз теоретичних основ фінансової стійкості банків, можна поліпшити ту обставину, що у вітчизняній науці і практиці до цих пір немає єдиного підходу до

визначення способів її забезпечення. У той же час слід зазначити, що наведений список далеко не відомий. Відповідно до цієї пропозицією ми пропонуємо розроблені методи класифікації для забезпечення фінансової стійкості банків, так що їх спільність поширюється на дві групи - зовнішні та внутрішні методи.

Розгляд можливості регулювання впливу монетарних методів на фінансову стійкість комерційних банків. Грошово-кредитне регулювання спрямоване на забезпечення оптимального обсягу і структури грошової маси в умовах державного і центрального банку, що впливає на діяльність комерційних банків.

Об'єктом регулювання діяльності центрального банку є певні макроекономічні характеристики використання кредиту, які, з одного боку, дозволяють впливати на економіку, а з іншого - забезпечувати ліквідність банківської системи. Регулюючи діяльність комерційних банків, центральний банк коригує їхні економічні інтереси і таким чином досягає бажаного економічного ефекту не за допомогою прямих вказівок, а шляхом активізації банківської діяльності. Традиційні методи монетарного регулювання включають: операції на відкритому ринку; політика обов'язкових мінімальних резервів; облікова політика; грошово-кредитна політика. Як показує світовий досвід, досягти рівноваги на грошовому ринку можна лише за умови одночасного використання всього комплексу регуляторних методів [18].

Норматив обов'язкових резервів безпосередньо впливає на ліквідність банківської системи. Якщо НБУ вимагає збільшення нормативу резервів, то комерційний банк змушений скоротити поточні рахунки та збільшити резерви, прискорити термін погашення виданих кредитів (при цьому обсяг його ресурсів для видачі нових кредитів зменшиться), продати частину портфель цінних паперів, поповнення резервів за рахунок виручки. В результаті таких дій досягається подвійний ефект - ліквідність банку зростає, але прибутковість зменшується. Зменшення нормативу резервів призводить до збільшення пропозиції грошей і, отже, до збільшення можливості банку створювати нові

гроші за допомогою кредитування. Регулювання центральним банком рівня облікової ставки, є еталоном для ринкових процентних ставок, здійснюється з метою регулювання попиту та пропозиції на кредитні ресурси. Збільшення облікової ставки (політики «дорогих грошей») зменшує можливість комерційних банків отримувати кредити від НБУ і, одночасно, збільшує ціну кредитів, які банки надають клієнтам. В результаті скорочуються інвестиції в економіку, що призводить до спаду виробництва. Це негативно позначається на фінансовій стійкості банку, оскільки воно багато в чому залежить від фінансового стану його клієнтів [19].

Правове регулювання здійснюється на основі фінансового, економічного і податкового законодавства через систему встановлених ними норм і правил. Діяльність вітчизняних банків як фінансових інститутів регулюється банківським законодавством, яке є складовою частиною фінансового права, зокрема законами України «Про Національний банк України» [20]., «Про банки і банківську діяльність» [19].

Правова база доповнюється положеннями, прийнятими відповідними установами, уповноваженими державою, що регулюють діяльність банків у формі постанов, інструкцій, директив. Вони засновані на чинному законодавстві і уточнюють і роз'яснюють основні положення законів. Законодавчі норми визначають наступні рамки поведінки банків, які сприяють забезпеченню їх фінансової стабільності на різних етапах діяльності: створення банків та їх інститутів; в процесі поточної діяльності: реорганізація і ліквідація банків.

Серед економічних можна виділити дві основні групи методів регулювання - регулятивні і податкові. Нормативне регулювання характерно для Центрального банку держави, а податкова політика - для фінансових і контролюючих органів. У більшості країн з ринковою економікою регулюють і наглядові функції, крім центральних банків, виконуються спеціальними установами, підзвітними Міністерству фінансів, або незалежними установами, підзвітними парламенту. Таким чином, наглядові установи створюються

Міністерством фінансів і знаходяться в тісній співпраці з центральними банками в наступних країнах: у Німеччині - Федеральне управління банківського нагляду; в Японії - Бюро банків; у Франції - Комітет банківського регулювання, Комітет кредитних організацій і банківська комісія, між якими розподілені регулюючі та наглядові повноваження [21].

Регулювання фінансової стабільності комерційних банків за допомогою економічних стандартів узгоджується з найпоширенішим визначенням фінансової стійкості комерційних банків - запобігання виходу основних параметрів діяльності банків за межі допустимого коридору та є основним інструментом моніторингу та регулювання рівня ризику та фінансової стійкості банків. Регулятивні методи регулювання іноді називають превентивними, які, на думку Бернда Рудольфа, заслуговують на особливу увагу. Профілактичні заходи застосовуються для запобігання можливим негативним наслідкам від конкретної економічної ситуації (наприклад, кризи неплатежів тощо). Ці заходи, зокрема, включають: вимоги до розміру та структури власного капіталу; вимоги до ліквідності банку; диверсифікація банківських ризиків (максимальний розмір кредиту на одного позичальника та інші види диверсифікації); обмеження виконуваних операцій [17].

Податкове регулювання комерційних банків - це показник непрямого впливу на економіку та соціальні процеси шляхом зміни податків, ставок податків, податкових пільг, зменшення або збільшення загального рівня оподаткування та бюджетних внесків. Щодо комерційних банків, то, використовуючи класичне визначення, можна зазначити, що податкове регулювання - це система спеціальних заходів, спрямованих на втручання уряду в діяльність комерційних банків як з метою наповнення державного бюджету, так і регулювання їх фінансової стійкості. Для вирішення цих двох основних завдань податкова політика має охоплювати всі аспекти діяльності банку: кредитні, інвестиційні, валютні операції тощо. Серед податкових методів виділяють: рівне, пропорційне, прогресивне та регресивне оподаткування [22].

З їх допомогою використовуються розрахунки для всіх виданих даних, за рахунок та додаткові платежі, які українські банки сплачують до бюджету та позабюджетних цільових фондів для Податкових кодексів України. Рівне оподаткування - це метод, який встановлює єдину фінансову суму для всіх пластичних даних. Прикладом такого методу є фіксований податок з приватних підприємців. Пропорційне оподаткування передбачає одночасну ставку для всіх платників податків, а обсяг даних збільшується пропорційно зростанню бази оподаткування. Для цього методу застосування оподаткування даних до прибуткових корпорацій. За допомогою прогресивного методу оподаткування статистична база даних збільшується зі збільшенням бази оподаткування, як це відбувається з оподаткуванням доходів фізичних осіб.

Регресивний метод, навпаки, зі збільшенням бази оподаткування передбачає зниження ставки податку. За економічним змістом регресивні дані є неприйняттям (податок на додану вартість, мито) і, по суті, є надбавкою до цін на товари чи послуги. Збір таких товарів сплачує однаковий обсяг даних, але частина таких даних у доходах різних покупців неоднакова: більшість у малозабезпечених людей і менше у багатих.

Як зазначалося вище, регулювання фінансової стабільності є ефективним лише за наявності організованого поєднання державних регуляторних заходів із саморегулюванням у банку. Основними сферами фінансової стабільності з боку банку є, перш за все, підвищення рівня капіталізації, гнучка інтенсифікація управління та пасивів, формування різних резервів, у тому числі відповідних резервів на кореспондентських рахунках, резервів за кредитами, дебіторської заборгованості, інвестиційний портфель, валютні операції разом з урахуванням ризиків пов'язаних з ними операцій. На додаток до цих основних заходів, комерційний банк може залучити ряд інших для забезпечення фінансової стабільності, допомагаючи один одному, а саме: зменшити ризики, пов'язані з операціями; підвищення рівня рентабельності операцій; диверсифікація

(оптимізація) діяльності; підвищення ефективності управління, обґрунтованості управлінських рішень [23].

В рамках регулювання фінансової стабільності самі комерційні банки зберігають гнучкість в посиленні управління і пасивах з урахуванням взаємовідносин між ними. Грунтуючись на концепціях динамічного розвитку банку, забезпечення його фінансової стійкості і стійкого розвитку в здатності ефективно управляти банківськими ризиками та гнучкого управління активами і пасивами, які спрямовані тільки на мінімізацію процентного ризику і ризику втрати однорідності, оскільки Розглянуто, але для мінімізації збігів погіршення зовнішніх умов і реалізація комплексів, пов'язаних із забезпеченням надійності банку для кредитування інтересів різних груп клієнтів, для всіх, в частині його одночасних розрахунків і надходження коштів з банківських рахунків. Для класичного визначення управління пасивами банку здійснюється пошук за допомогою стабільних джерел позикових ресурсів і розробка методів їх залучення з урахуванням конкуренції на ринку банківських послуг.

Конкретні позиції комерційних банків в стабілізації економіки будуть визначати рівність їх фінансової стійкості, яка повинна визначатися її сучасної та усталеною оцінкою і оптимальними управлінськими рішеннями в банку, а також залученням відповідних заходів впливу на регуляторів. У світовій і вітчизняній практиці розроблено безліч різних методів оцінки фінансової стійкості комерційних банків, кожен з яких заснований на наборі показників, які в даному випадку розрізняються масштабом банку і різними аспектами його діяльності.

Найважливіші підходи до оцінки фінансової стійкості банків залежать від складових відшкодовуються факторів, системних показників, що характеризують складові фінансової стійкості. Крім того, основні методи в основному призначені для внутрішнього використання самими банками і не заохочують усіх учасників ринку на основі відкритої інформації про достатній рівень надійності, що дає об'єктивну оцінку розвитку як окремого банку, так і

самої банківської системи. система в цілому. Важливим серед них не є методи, засновані на підрахунку рейтингів. Рейтинг банку - це система оцінки його діяльності, заснована на стандартизованій наборі фінансових показників інформаційної бази, для визначення якої використовуються дані балансів банку. Це дозволяє залучити не тільки внутрішню оцінку фінансового стану самого банку, але і порівняти з іншими комерційними банками [23].

У міжнародній практиці використовуються різні методи складання рейтингів банків. Рейтингові системи, що залежать від методу побудови, поділяються на точкові та індексні. Відповідно до системи балів, кожному Індикатору слід присвоїти певний бал, розрахований за спеціальною методологією у відповідній шкалі, визначеній експертами. Загальний бал балів є підставою для зарахування певного банку до відповідної групи чи категорії. За допомогою індексного методу ваги розраховуються для кожного з показників. Інтегральний індекс як узагальнююча характеристика обчислюється шляхом вирішення лінійного рівняння. У сучасній банківській практиці при розробці методології аналізу та оцінці фінансової стійкості банків ці методи використовуються у змішаній формі.

У зарубіжній практиці оцінку рейтингів здійснює спеціальне рейтингове агентство Independence на підставі угоди з банком. Серед найпопулярніших є рейтингові системи, розроблені такими американськими рейтинговими агентствами, як: Moody's Investor Service, Standard & Poor's Rating та відомими міжнародними рейтинговими компаніями, зокрема, IBCA Ltd та Thomson Bank Watch, які спеціалізуються на оцінці фінансових установ. Крім них, у кожній країні є свої рейтингові компанії. Держава може включати, наприклад, рейтингову систему банківського візуалу, що здійснюється центральними банками. Звичайно, пріоритет надається незалежним рейтингам банків, побудова яких є одним із найважливіших критеріїв та методів відбору оцінки, здатних значно підвищити об'єктивність аналітичних висновків щодо фінансової стійкості банків.

В Україні рейтинги діяльності банків проводить Інформаційно-аналітичний центр «Банк-Інформ» при Асоціаціях українських банків, «Калина», Українська фінансова група та інші. Всі вони використовують різні методи рейтингу, кожен з яких включає в себе власні перевірки ефективності, але жоден з них не визначає узагальнену оцінку фінансової стійкості, а банки ранжуються за індивідуальними критеріями. Інформація про результати таких оцінок представлена у вигляді таблиці, по якій можна визначити позицію банку, виходячи з індивідуальних характеристик (розмір статутного капіталу, активів, валюти балансу і т. Д.). Тому, як зазначають А. Мазаракі і Н. Шульга, в класичному розумінні такі методи не можна віднести до класу рейтингів. У світовій практиці такі табличні матеріали називають рейтингами (рейтингами) або лістингами (списком). Такий підхід не дозволяє отримати комплексну оцінку діяльності банків, а також встановити реальне місце діяльності з ними в загальному списку [24].

Сьогодні в Україні немає національних рейтингових агентств з міжнародним статусом, а вітчизняні банки змушені зловживати провідними зарубіжними агентствами для забезпечення виходу на міжнародний ринок капіталу, які повинні мати кредитний рейтинг, що відповідає міжнародним вимогам і стандартам. Наприклад, слід враховувати метод рейтингу Standard & Poor's, який передусім впливає мікроекономічних чинників, що визначають бізнес-ризик, і макроекономічних факторів, що визначають фінансовий ризик. В цілому аналізується економічний потенціал банку в економічній системі. Аналіз зовнішніх факторів визначає здатність банку протистояти змінам зовнішнього середовища. Ця компанія (як і більшість інших) визначає два бачення банківських рейтингів - довгостроковий і короткостроковий.

Отже, фінансування стійкості банку вимагає кількісного обґрунтування, і тому, незалежно від методів і прийомів його оцінки, всі вони припускають застосування до всіх визначень показників-параметрів, на підставі яких проводиться узагальнена (інтегрована) оцінка фінансового стану банку. Для

оцінки фінансової стійкості банківської системи необхідно використовувати систему індивідуальних і узагальнених критеріїв (показників), які охоплюють всі видимі види діяльності і визначають високі проблеми з окремими підсистемами і сферами діяльності (окремі класи), а також рівень проблем комерційного банку як системи в цілому (узагальнюючі критерії).

1.3. Системно-правові методи регулювання стабільності банківської системи України

Стабільне законодавство, яке регулює банківську систему в Україні, є основою її сталого функціонування. У сучасних умовах значення законодавчого та нормативного забезпечення визначається тим, що держава, використовуючи правові, бюджетні, грошові та інші механізми, регулює якісні та кількісні аспекти розвитку цієї країни. Здійснюючи регулювання та нагляд у сфері фінансово-кредитних відносин держава має не лише визначати правила їх реалізації, а й прогнозувати їх зміни та вплив на соціально-економічний розвиток України.

Враховуючи останнє, законодавчі та нормативні акти повинні сприяти розвитку банківської системи, підвищувати її надійність, захищати фінансово-кредитні установи від надмірного втручання в їхню поточну діяльність адміністративних та регулюючих органів, а також вирішувати різні проблеми з питань фінансово-кредитної взаємодії між різними суб'єктами господарювання. Належний рівень законодавчого регулювання правовідносин у сфері банківської діяльності є стимулюючим фактором розвитку та процвітання фінансового сектора, а відтак і реальної економіки держави. З огляду на це проблема завжди була в колі наукових інтересів вітчизняних та зарубіжних учених.

Ю. Ващенко, Д. Гетьманцев, Л. Єфімова, І. Заверуха, О. Качан, О. Костюченко, О. Орлюк, О. Олійник присвятили свою працю дослідженню

ефективності правового регулювання. Проблеми ефективності законодавства у сфері державного управління аналізуються у дослідженні М. Старшинського. Однак питання забезпечення ефективності та результативності правового регулювання сфери банківських відносин у сучасних умовах потребують подальших досліджень [25].

Концепцію законодавчого регулювання банківської системи, на нашу думку, слід розглядати як регулювання правовідносин при встановленні структури та функцій банківської системи, регулюванні банківської діяльності, регулюванні здійснення основних банківських операцій, відносинах з клієнтами та правовими нормами, закріпленими в актах законодавчих органів.

Правове регулювання банківської діяльності взаємодіє через особливий державно-правовий механізм, який забезпечує, удосконалює, від організаційно-структурних утворень, а по-друге, від регулюючих засобів впливає на відносини у цій сфері. Організаційно-структурні освіти – це виконавчі та розподільчі органи держави та місцевого самоврядування, що забезпечуються посиленням управління у сфері банківської справи. Є два типи наступних органів:

а) спеціально створені для реалізації державної політики в галузі розвитку банківської справи;

б) регулюють банківську діяльність при виконанні інших функцій [26].

Нормативно-правові засоби захисту (сукупність фінансових і правових і адміністративних законів) - це перш за все діяльність менеджменту, яка вимагає регулювання відносин у банківській сфері. Банківське законодавство має характерну систему, яка за різними характеристиками забезпечує правила ієрархії норм, що впливають на правові акти. У разі суперечностей між нормативними актами використання цих правил дозволяє віддавати перевагу одному нормативному акту над іншим. Різні правила ієрархії нормативних правових актів зводяться до правил вертикальної та горизонтальної ієрархії.

Характеризуючи застосування методів правового регулювання в банківському праві, слід зазначити, що в горизонтальних відносинах

використовується диспозитивний метод, а в вертикальних - імперативний (метод державних приписів). Імперативне регулювання банківської діяльності пов'язано з необхідністю реалізації державної грошово-кредитної політики, і воно буде діяти через Національний банк України, а в деяких випадках через Кабінет Міністрів України та інші державні органи. Зокрема, відносини між Національним банком України та комерційними банками регулюються обов'язковими методами, які застосовуються в фінансовому та адміністративному відношенні. Відкриті, що складаються між банками, між банками і клієнтами, засновані на юридичній рівності сторінок, регулюють диспозитивний метод, властивий цивільному праву. Таким чином, банківські відносини, які несуть таку спільну рису, оскільки вони виникають у сфері банківської справи, неоднорідні, перебудовують норми різних галузей права через взаємозв'язок двох протилежних за своїм характером і змістовних методів правового регулювання [27].

Зокрема, методи, характерні для публічної та приватної галузей права, які поєднують, з одного боку, обов'язок регулювання з боку держави, видачу державних нормативних актів та можливість застосування державного примусу, а з іншого боку, дозволяють рівність сторін у певних сферах банківських відносин. Підводячи підсумок, зазначимо, що банківське законодавство розуміється як сукупність правових форм, що містять норми різних галузей права, об'єднані у сфері правового регулювання - за діяльністю, але при їх застосуванні вони використовують різні методи правового регулювання. Банківське законодавство складається з правових форм, до яких належать правові норми різних галузей права, не є однорідними, це, насамперед, норми фінансового, адміністративного та цивільного законодавства.

Таким чином, вивчаючи нормативний склад банківського законодавства, доцільно виділити такі основні групи норм:

1. Цивільно-правові норми, що регулюють відносини між банками та іншими фінансовими установами. Ці норми визначають правовий статус

суб'єктів, що беруть участь у цивільному обороті; загальні правила здійснення угод; загальні правила щодо зобов'язань та контрактів; правила укладання та виконання окремих видів договорів.

2. Фінансово-правові норми, як основа банківського законодавства, що регулюють діяльність фінансових установ у питанні питань, у сфері валютних операцій; визначити низку аспектів діяльності Національного банку України як органу кредитно -готівкових розрахунків; регулювати діяльність банків, пов'язану з розрахунковими операціями, оборотом готівки, частково кредитними операціями тощо.

3. Адміністративно-правові норми, що забезпечують управління банківською системою в цілому, визначають компетенцію суб'єктів господарювання, які здійснюють управління банківською системою; певні умови функціонування фінансових установ (наприклад, підстави та порядок реєстрації та ліцензування), що регулюють здійснення контролю та нагляду за законністю діяльності підпорядкованих суб'єктів господарювання (порядок та умови анулювання ліцензій, порядок накладання адміністративні стягнення за порушення банківського законодавства)[28].

Таким чином, система банківського права включає в себе не тільки правила, що встановлюють загальні положення банківського права, концепцію і структуру банківської системи, правовий статус органів, що здійснюють банківську діяльність, а й правила, що регулюють відносини, пов'язані з організацією банківської справи. розрахунки, операції з цінними паперами, регулювання кредитування та правила валютних операцій.

Банківське право регулює правову основу розрахунків, виходячи з принципу, що всі підприємства, установи та організації різних форм власності зобов'язані зберігати грошові кошти на банківських рахунках і дотримуватися порядку безготівкових розрахунків. Чинне законодавство чітко визначає порядок відкриття рахунків в кредитних організаціях, встановлює юридичні форми оплати і порядок здійснення платежів за цими формами. Крім того, норми

банківського права встановлюють правові основи банківського кредитування, визначають правовий статус кредитних організацій і принципи їх взаємовідносин з позичальниками з точки зору погашення, терміновості і платежу, а також основи міжнародних відносин України з зарубіжні країни і правила валютних операцій в Україні.

Всі правові норми, що регулюють організацію банківської системи і здійснення банківських операцій, разом утворюють звід правил і мають істотне єдність. У той же час норми банківського права охоплюють норми інших галузей національного права (наприклад, норми цивільного права регулюють товарно-грошові відносини, які складаються при здійсненні банками та іншими фінансовими установами банківських операцій або використання застави. В кредитних відносинах). Норми адміністративного права регулюють управління кредитною системою і визначають основу побудови банківської системи в країні[29].

Отже, можна зробити висновок, що банківське право слід розглядати як складну галузь. Як зазначають деякі вчені, неможливо вивчити правові норми, що регулюють банківську діяльність, і не досліджуючи правовідносини, з якими вони тісно пов'язані. Банківські правовідносини - це відносини, регульовані нормами права, що складаються в процесі банківської діяльності та функціонування банківської системи України.

А саме: у процесі управління банківською системою, здійснення таких операцій, як прийняття депозитів від юридичних та фізичних осіб, відкриття та ведення поточних рахунків клієнтів та банків -кореспондентів, включаючи переказ коштів з цих рахунків за допомогою платіжних інструментів та зарахування коштів на них, розміщення залучених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, а також здійснення інших операцій на підставі ліцензії, виданої Національним банком України, або окремого дозволу.

Варто зазначити, що специфічні риси властиві банківським правовідносинам.

По-перше, ці правовідносини виникають у процесі банківської діяльності. Тобто систематична діяльність таких суб'єктів, як Національний банк України, комерційні банки та інші фінансові установи щодо таких об'єктів, як гроші, цінні папери, дорогоцінні метали, валютні цінності тощо. На думку вчених Д.Гетманцева та Н.Шукліна, об'єкт банківських правовідносин є вужчим за об'єкт цивільних правовідносин, оскільки останній охоплює, крім зазначених об'єктів, рухомі та нерухомі речі, проте ширші за об'єкт фінансових відносин, які переважно охоплюють лише готівку.

По-друге, у банківських правовідносинах одна зі сторін обов'язково бере участь у спеціальному суб'єкті - центральному банку, або комерційному банку чи іншій фінансовій установі. По -третє, за формою банківські правовідносини не є однорідними, вони включають дві групи правовідносин: публічне право та приватне право. По-четверте, банківські правовідносини опосередковують монетарну політику держави [30].

Банківські відносини складаються з таких основних елементів, як суб'єкти, об'єкти і зміст. Зупинимося на дослідженні кожного з названих елементів банківських правовідносин. О. Качан, визначаючи суб'єктивний склад банківських відносин, виділяє наступні правовідносини: між банками і клієнтами; між двома комерційними банками для проведення банківських операцій; між Національним банком і комерційними банками; між комерційними банками, створеними для створення спілок, асоціацій та інших виробничих інститутів - членство; між Національним банком і державою - відносини взаємного представництва; між Національним банком і органами представницької і виконавчої влади - призначення та звіт. За словами О. Костюченко, суб'єктами банківських відносин є державні органи (НБУ), юридичні особи (комерційні банки, підприємства), фізичні особи (громадяни України, іноземці) [24].

Для належного функціонування банківської системи надзвичайно важливим є нагляд. Без цього неможливо здійснювати господарську діяльність,

з її допомогою забороняється втручання держави у внутрішню економічну сферу комерційних банків та підприємств, вони забезпечують законність у банківському секторі, запобігання правопорушенням, а за його сигналами, винних притягують до відповідальності. На практиці останній принцип знайшов відображення в тому, що Верховна Рада України контролює діяльність НБУ (затверджує кошторис та звіт про його роботу, а також ліміт зовнішнього державного боргу); НБУ контролює діяльність комерційних банків (встановлює для них економічні стандарти, перевіряє їх створення шляхом їх реєстрації, контролює їх дотримання законодавством), контролює проведення операцій з готівкою; комерційні банки контролюють ліміти залишків готівки в касах юридичних осіб, порядок відкриття та закриття рахунків, здійснення валютних операцій через уповноважені банки тощо.

Досліджуючи правові основи банківської справи, необхідно вважати правові джерела (форми) права такими, що виходять від держави або офіційно визнаними нею документальними формами вираження та закріплення норм права, надають їм юридичного, загальнообов'язкового значення .

З урахуванням специфіки банківської справи під джерелами банківського права розуміють систему його зовнішніх форм, які регулюють суспільні відносини при створенні та функціонуванні банківської системи, здійсненні банківських операцій, а також організації та здійснення банківське регулювання та нагляд з боку центрального банку, державних органів, банківських установ та асоціацій. в межах їх компетенції.

До джерел банківського права України належать:

1. Конституція (Основний Закон) України.
2. Закони України: загальні закони; спеціальні закони;
3. Підзаконні нормативно-правові акти: Постанови Верховної Ради України; Укази Президента України; Декрети Кабінету Міністрів України; Постанови Кабінету Міністрів України; Постанови Правління Національного банку України.

4. Локальні акти кредитно-фінансових установ;
5. Міжнародні правові акти, звичаї і стандарти [19].

Основою банківського законодавства є Конституція України. Конституція гарантує конституційні права та свободи, вдосконалює державний механізм, робить його ефективнішим. Вона має найвищу юридичну силу, закріплює основоположні принципи та норми правового регулювання найважливіших суспільних відносин. Положення ч. 2 ст. 8 Конституції про те, що закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй, ще раз підтверджує той факт, що Конституція є базою для розроблення та прийняття банківського законодавства держави. Всі законодавчі та нормативноправові акти необхідно приймати з урахуванням принципів та положень Основного Закону держави .

Саме такі документи формують адекватну правову інфраструктуру в державах, де існує верховенство закону. Конституція як Основний закон держави, який встановлює основні принципи організації банківської справи в Україні, встановлює конституційні принципи банківського права. Тобто загальні принципи і положення, що стосуються банківської діяльності держави, закріплені в конституційному ладі. Конституційні принципи допускають взаємодію між елементами банківської системи через механізм правового регулювання.

При відсутності єдиного систематизованого правового акта, правила якого регулювали б відносини, що зачіпають в сфері банківської справи, такі як, наприклад, Банківський кодекс, банківське законодавство класифікуються на загальні і спеціальні.

За НБУ закріплено спеціальний учасник процесу формування правового поля банків. Нормальні правові акти НБУ мають особливий характер і відіграють значну роль в регулюванні банківських відносин. Регламенти Центрального банку України видаються відповідно до постанови Правління НБУ і підтверджують інструкції, положення, правила. Нормативні акти НБУ

підлягають необхідній державній реєстрації в Міністерстві юстиції України і збирають можливості протягом десяти днів після їх реєстрації, якщо самі не встановлюють більш пізній строк набрання чинності.

Розвиток міжнародного співробітництва в банківському секторі, інтернаціоналізація банківського бізнесу передбачає правове регулювання таких спеціальних джерел банківського права, як міжнародне участь і міжнародні угоди. Не останню роль у визначенні місця скоєння цих актів грає необхідність стандартизації та уніфікації актів в сфері банківської справи. Особливе значення міжнародних актів серед правових джерел було заздалегідь передбачено нормами Конституції України, відповідно до чинних міжнародних угод, згода на такий високий вага, що надається Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. У банківській сфері визначені три групи міжнародних актів: правила для окремих видів банківських операцій. Їх дія поширюється на всіх учасників автоматично, без спеціальних посилянь.

Якщо сторони не хочуть їх використовувати, це повинно бути відображено в договорах; двосторонні або багатосторонні конвенції, що діють на території країн-учасниць (Женевська конвенція про переказні і прості векселі, Конвенція про чеки); міжнародні банківські стандарти, розроблені Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO), до складу комітетів якої входять аналогічні національні організації. Стандарти - це набір технічних вимог до оформлення банківських документів, які будуть мати юридичне значення, для їх застосування в міжнародній банківській практиці (для підписів посадових осіб, уповноважених підписувати банківські документи, виграш банківських чеків).

Серед міжнародних договорів слід особливо виділити землю в Міжнародному валютному фонді тисячу дев'яцят сорок п'ять; Задоволений Міжнародним банком реконструкції та розвитку 1945; На благо Міжнародної фінансової корпорації 1956; Женевські конвенції 1930 р .; Конвенція ООН 1995 року про незалежні гарантії та резервні акредитиви тощо [31].

До міжнародних джерел банківського права також можна віднести стандарти, встановлені Базельським комітетом, а також деякі принципи у сфері банківської справи, вироблені ФАТФ у сфері протидії відмиванню грошей. Зокрема, Базельська угода, також відома як розвиток Базельського комітету з банківського нагляду та регулювання, визначає питання наближення систем регулювання банківської діяльності до капіталу *Vimig* та стандартів, які поширюються на власний капітал кредитно-фінансової установи. Варто зазначити, що прийняття за останні роки спеціальних банківських законів стало помітним кроком вперед у реалізації процесу адаптації та уніфікації українського законодавства до європейського [31].

Отже, банківське законодавство України є міжгалузевим, оскільки містить норми різних галузей права. Як зазначалося, найбільша частка належить нормам конституційного, адміністративного, цивільного та фінансового права. Водночас універсальність банківської діяльності дає підстави ввести в банківське законодавство також норми кримінального права (наприклад, кримінальну відповідальність за виробництво, продаж підроблених грошей, цінних паперів та іноземної валюти або порушення правил щодо іноземної валюти транзакції), цивільне процесуальне право (наприклад, відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника або порядок стягнення коштів за виконавчими документами з установ, підприємств та організацій) та інші галузі права.

Наявність значної кількості підзаконних актів і недостатня кількість законів, що регулюють різні аспекти і питання банківської діяльності, - ще одна особливість банківського законодавства України. Для порівняння зазначимо, що у Великобританії, Німеччині, США, Франції існує понад два десятки законів, що забезпечують правове регулювання кредитних систем цих країн. Недостатня кількість законів у цій сфері пояснюється, з одного боку, складною і повільною процедурою їх прийняття, а з іншого - занадто динамічністю банківських відносин. Це вимагає постійного внесення змін, спрямованих на поліпшення цієї діяльності, забезпечуючи швидке прийняття підзаконних актів.

Таким чином, законодавство зміщено в бік відомчих постанов. Такі акти (постанови, інструкції, положення і правила) видаються на виконання закону і в його рамках і призначені для усунення прогалин у правовому регулюванні банківських суспільних відносин. Крім того, між деякими нормативними актами існує невідповідність. Іноді вони навіть суперечать один одному, що вимагає більш суворого правового регулювання банківських відносин в Україні. Суттєвою перешкодою для реалізації належного правового регулювання банківської діяльності є часті поправки до законів незабаром після їх прийняття, як це було, наприклад, з Законом України «Про банки і банківську діяльність». Часті зміни і доповнення до законів не сприяють стабільності банківського законодавства і негативно впливають на практику його застосування суб'єктами господарювання [31].

На стан банківського законодавства також негативно впливає практика багаторазового зміни «правил гри», зокрема прийняття в короткі терміни різних відомчих постанов по одним і тим же питанням. Таким чином, вітчизняне банківське законодавство характеризується наступними негативними рисами: багаторівневе правове регулювання банківської діяльності та наявність значної кількості підзаконних актів; відсутність єдиного кодифікованого банківського акта; динаміка банківського законодавства, постійні зміни і доповнення до нормативних актів; протиріччя і складність багатьох нормативних актів, їх невідповідність актам, що стосуються управління ринком.

За таких умов процес пошуку шляхів вдосконалення національного законодавства набуває особливого значення. Одним із варіантів вирішення цієї проблеми є вивчення та впровадження у сучасну вітчизняну банківську практику кращих досягнень нормотворчої діяльності центральних банків зарубіжних країн. Поряд з цим існує реальна потреба у адаптації, гармонізації та наближенні чинних та майбутніх національних правових актів до основних положень та норм законодавства ЄС.

Отже, для забезпечення умов для зміни основних принципів інтеграційного розвитку вітчизняної банківської системи відповідно до міжнародних стандартів доцільно впровадити систему послідовних правових заходів, у тому числі: проведення масштабних досліджень нормативних актів НБУ щодо їх дотримання законодавства.

На основі результатів аналізу необхідно розробити механізм їх гармонізації, уникаючи при цьому подвійних стандартів; систематизація законодавчих та нормативно-правових документів, що регулюють функціонування банківського сектору, в єдиному кодифікованому акті - Кодексі про банківську діяльність (Банківський кодекс), який би визначав правовий статус банківської системи держави, підставу для створення та функціонування комерційних банків, регулюють розрахунково -кредитні відносини, регулюють інші відносини у сфері банківської діяльності; забезпечення нормативно-правової бази регулювання діяльності банків з ознаками стабільності та передбачуваності розвитку; розвиток банківського законодавства для забезпечення належного рівня корпоративного управління в українських банках; удосконалення законодавства щодо: організації банківського нагляду; застосування інструментів грошово -кредитної політики, захист прав кредиторів; участь банків на фондовому ринку; а також розвиток правових норм щодо діяльності філій іноземних банків в Україні [32].

Таким чином, перед банківським законодавством покладено завдання адекватно виразити внутрішню сутність банківської системи, створити правові умови для підтримки її стабільності та водночас створити механізми гнучкого реагування на зміни ситуації. Реалізації цього складного завдання сприяє поступова гармонізація національного законодавства, насамперед його внесення змін до європейських стандартів.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1 Фінансово-економічний аналіз банківської системи України

Фінансова стійкість банківської системи є важливим зовнішнім фактором, що визначає фінансову стійкість окремого банку. Зважаючи на зазначене, необхідно провести аналіз тенденцій в зміні рівня фінансової стійкості задля виявлення потенційних кризових тригерів. Для оцінювання рівня ризиків в діяльності банків на мікрорівні НБУ контролює економічні нормативи достатності капіталу, ліквідності, кредитного ризику та інвестування, динаміка яких за період аналізу наведена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка економічних нормативів банківської системи України за період з 01.01.2016 по 01.01.2021 років

Назва нормативу		Станом на 01.01:							
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Н1	регулятивний капітал (млрдн)	205	189	129,8	109,6	115,8	126,1	150,3	182,2
Н2	регулятивної достатності капіталу ($\geq 10\%$)	18,32	15,61	12,31	12,69	16,10	16,18	19,66	21,98
Н3	достатності основного капіталу ($\geq 7\%$)	14,0	10,4	13,50	15,67
Н4	миттєвої ліквідності ($\geq 20\%$) ¹	45,47	60,69	78,73	60,79	55,55	68,66
Н5	поточної ліквідності ($\geq 40\%$) ¹	76,07	76,35	79,98	102,14	108,08	99,12	94,35	86,82
Н6	короткострокової ліквідності ($\geq 60\%$)	81,18	82,25	92,87	92,09	98,37	93,52	17,61	19,14
Н7	максимального розміру кредитного ризику на одного	22,31	22,00	22,78	21,48	20,29	19,83	17,6	18,05

	контрагента ($\leq 25\%$)								
H8	великих кредитних ризиків (≤ 8 -кратного розміру РК)	172,0	250,0	364,14	308,27	208,31	176,23	105,0	101,25
H9	максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними особами ($\leq 25\%$)	-	-	31,19	36,72	17,89	10,41	7,0	7,25
H10	інвестування в цінні папери окремо за кожною установою ($\leq 15\%$)	0,04	0,01	0,002	0,001	0,0001	0,0009	0,0002	0,002
H11	загальної суми інвестування ($\leq 60\%$)	3,2	3,0	1,10	0,60	0,22	0,15	0,11	0,11

*Джерело: розроблено автором на основі [33-42]

Наведені в таблиці 2.1 дані свідчать, що протягом періоду дослідження відбулись позитивні зміни в значенні всіх економічних нормативів. Це позитивно характеризує достатність капіталу, ліквідність та рівень кредитного й інвестиційного ризиків у діяльності банків України. Це формує достатню стійкість банків України до загроз насамперед зовнішнього походження, що можуть негативно вплинути на їх діяльність.

Таблиця 2.2

Індикатори фінансової безпеки банківської системи України 2014-2020 рр.

Показник	2014	2015	2016	2017	2018	2019	01.10.2020	Відхилення 2020/2014
Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, %	13,50	22,10	24,20	53,73	52,85	50,32	47,64	34,14
Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, %	152,66	168,65	134,50	109,36	117,04	83,5	70,9	-81,76

Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	32,50	43,30	48,84	51,32	50,0	50,34	32,7	0,2
Співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів, разів	2,83	3,89	4,13	3,28	3,76	3,75	3,29	0,46
Рентабельність активів, %	-4,07	-5,46	-12,60	-1,94	1,69	4,26	3,16	7,23
Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, %	86,14	92,87	92,09	98,37	93,52	94,35	89,68	3,54
Частка активів найбільших банків у сукупних активах банківської системи, %	32,58	29,41	21,79	61,67	63,67	60,3	61,4	28,82
Відношення сукупних активів банківської системи до ВВП, %	96,77	80,30	74,37	62,51	54,03	37,57	196,8	100,03
Рентабельність активів державних банків, %	-3,10	-3,58	-21,04	-2,84	1,19	2,94	1,94	5,04

**Джерело: розроблено автором на основі [33-42]*

За розрахованими даними таблиці, 2.2 бачимо, що в межах досліджуваного періоду більшість вище наведених показників значно перевищують, встановлені нормативні межі. Для показника, який показує частку заборгованості за кредитами в загальному їх обсязі характерним є критичний рівень, що свідчить про те, що істотним є погіршення якості кредитного портфеля банків України, що є передумовою зростання витрат банківського сектору на формування страхових резервів банків.

Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті впродовж 2014-2020 рр. має спадну тенденцію від його критичного рівня до оптимального. Щодо співвідношення довгострокових кредитів, терміном понад рік, то дане значення в межах досліджуваного періоду переважає його критичне значення, що свідчить про наявність загрози дефіциту ресурсів для задоволення потреб у кредитуванні суб'єктів господарювання, а систематична тенденція до зростання значень даного показника свідчить

лише про посилення такої загрози. Здійснивши аналіз частки іноземного капіталу у статутному капіталі банків України, бачимо, що в межах досліджуваного періоду значення даного показника є наближеним до критичного, що вказує на те, що банки України з часткою іноземного капіталу є більш стійкими до кризових явищ, які відбуваються в країні й надалі залишаються на ринку банківських послуг.

Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань перебуває на оптимальному рівні в межах досліджуваного періоду.

Відношення активів банків до ВВП повинно бути наближеним до 100%, проте в межах досліджуваного періоду дане значення має спадну тенденцію, що свідчить про порушення рівня незалежності банківської системи держави.

Рентабельність активів державних банків набувала від'ємного значення до 2017 року, свідченням чого є те, що банківського сектору в даному періоді характерною була збитковість. Проте, протягом наступних років банки, зокрема державні, почали нарощувати свою прибутковість, в результаті чого їх рентабельність досягла нормативного значення.

Отже, згідно з проведеними дослідженнями можна зробити висновок, що рівень фінансової безпеки банківської системи визначається як «небезпечний», найбільш негативного впливу наносять такі індикатори, як: частка простроченої заборгованості за наданими кредитами в загальній їх масі, співвідношення довгострокових кредитів, терміном понад 1 рік та рентабельність активів, яка досить тривалий час набувала від'ємних значень.

2.2. Динаміка макроекономічних показників фінансової стабільності банківської системи

В умовах сьогодення серед наявних проблем розвитку економіки України вагоме місце займає питання щодо дослідження тенденцій діяльності

банківського сектору. Це, перш за все, пов'язано з тим, що банківська система, яка є стабільно та ефективно функціонуючою має здатність виступати гарантом продуктивного регулювання в сфері грошово-кредитної політики держави. Зазвичай, в період фінансових криз банківські установи зазнають значних збитків, тому постійний моніторинг їх діяльності відіграє ключову роль в забезпеченні стабілізації діяльності фінансової системи.

Протягом 2014-2015 рр. в період внутрішньо системної кризи в країні баланс основного регулятора – Національного банку України поступово втрачався, свідченням чого є порушення платіжного балансу, фіскальна та банківська криза, спричинена, в певній мірі, крахом довіри населення до банківської системи, а також політичною нестабільністю та військовою агресією.

В результаті цих подій, в державі спостерігалось помітне падіння ВВП, збільшення рівня інфляції та зниження курсу гривні, що стало передумовою зниження платоспроможності позичальників, погіршення ділової активності банківських установ та зменшення їх рівня ліквідності, що спричинило зростання їх збитковості.

Тому, задля збереження життєдіяльності банківського сектору, необхідним заходом є виведення з ринку тих комерційних банків, які не дотримуються нормативів, встановлених Постановою НБУ №368 «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 28.08.2001 року.

З наведеної на рис. 2.1. динаміки кількості діючих в Україні банків бачимо, що станом на 2014 р. у зв'язку із загостренням політичної ситуації в Україні кількість комерційних банків скоротилася до 145 установ, однією з передумов цього було прийняте урядом рішення про закриття російських банків. Протягом 2014-2019 рр. спостерігається значне скорочення їх кількості на 70 установ, тобто на 48,3% і в результаті, станом на 2019 рік в країні налічується 75 діючих банківських установ.

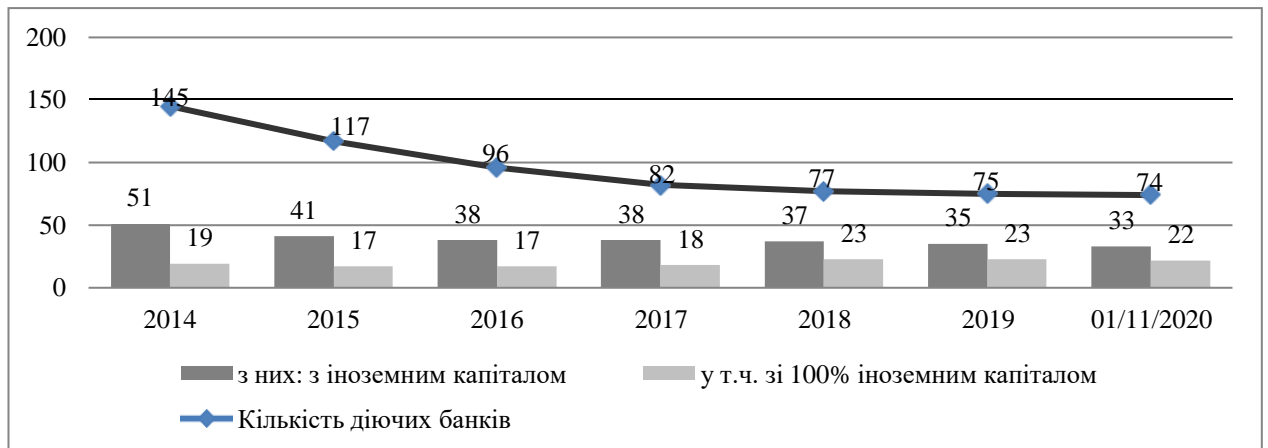

Рис. 2.1. Динаміка кількості діючих в Україні банків у 2014-2020 рр.

**Джерело: розроблено автором на основі [33-42]*

У 2014 році Національним банком України було визнано неплатоспроможними 33 банківські установи, які в подальшому підпали під ліквідацію, в наступному році даний перелік збільшився, також на 33 установи, дві з яких здійснювали свою діяльність на анексованій території АР Крим, у зв'язку з цим головним регулятором було прийнято рішення щодо анулювання генеральних ліцензій та ліцензій на здійснення валютних операцій для даних установ.

У 2016 році НБУ визнав неплатоспроможним ще 21 банківську установу, наступного року – ще 9 банків, а у 2018 році – ще один банк був позбавлений ліцензії та вже у 2020 році ще один банк (АТ АКБ «АРКАДА») також був визнаний неплатоспроможним та підпав під ліквідацію згідно з рішенням НБУ від 24.09.2020 р.

На даному етапі розвитку економіки, платоспроможність банківського сектору являється одним з ключових критеріїв ступеню їх надійності та підтримки стабільного їх функціонування, тому доречним є здійснення дослідження структури банківського сектору України саме в аспекті його платоспроможності (табл.2.3).

Таблиця 2.3

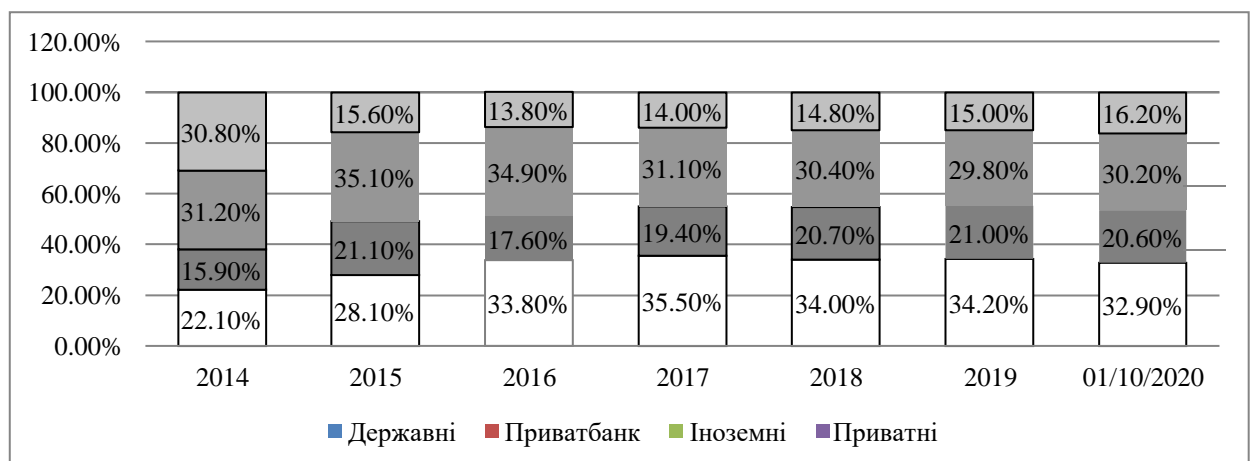
Структура банківського сектору в Україні, 2014-2020 рр., установ

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	01.11.2020
Платоспроможні	147	117	96	82	77	75	74
- зміна	-33	-30	-21	-14	-5	-2	-1
Державні	7	7	6	5	5	5	5
- зміна	0	0	-1	-1	0	0	0
Іноземні	25	25	25	23	21	20	20
- зміна	0	0	0	-2	-2	-1	0
Приватні	115	85	65	54	51	50	49
- зміна	-33	-30	-20	-11	-3	-1	-1
Неплатоспроможні	16	3	4	2	1	0	1
- зміна	16	-13	1	-2	-1	-1	1
У стадії ліквідації	21	64	84	95	97	94	95
- зміна	19	43	20	11	2	-3	1

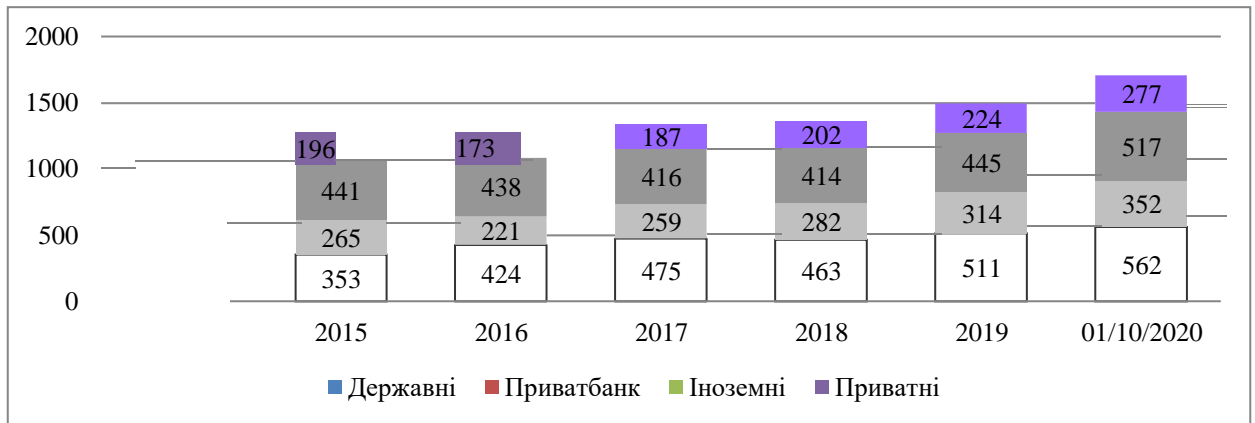
*Джерело: розроблено автором на основі [33-42]

За наведеними в таблиці 1 даними, бачимо, що протягом 2014-2020 рр. банківський сектор України зазнає зменшення кількості платоспроможних комерційних банків. Станом на 01.11.2020 р. кількість платоспроможних комерційних банків скоротилася до 74 установ, що на 73 установи (49,7%) менше, ніж це було у 2014 році.

Сучасні тенденції розвитку банківської системи України найбільш цілісно розкриваються в процесі аналізу основних показників діяльності банківського сектору. На рис. 2.2. представлена динаміка розподілу чистих активів за групами банків у % за 2014-2020 рр..

а) розподіл чистих активів за групами банків, у %

б) чисті активи за групами банків, млрд. грн..

Рис. 2.2. Структура чистих активів банківського сектору України у 2015-2020 рр.

**Джерело: розроблено автором на основі [33-42]*

В межах 2014-2015 рр. в структурі чистих активів банківського сектору найбільшу частку займали іноземні та приватні банки – 31,2% (403 млрд. грн..) та 30,8% (398 млрд. грн..), відповідно. Згодом, у зв'язку з прийнятим рішенням про націоналізацію ПАТ «Приватбанк» структура банківського сектору в аспекті розподілу чистих активів зазнала суттєвих змін, яскравим відображенням чого є те, що наприкінці 2015 року на частку державних банків припадало 28,1% (353 млрд. грн..), а за аналогічний період 2016 року їх частка суттєво зросла до 51,4% (645 млрд. грн..), з врахуванням чистих активів ПАТ «Приватбанк». У 2017 році їх частка зросла на 3,5 відсоткових пункти і становила 54,9% (734 млрд. грн..), у 2018 році – 54,7% (745 млрд. грн..) та у 2019 році – 55,2% (825 млрд. грн..). У жовтні 2020 року в період «корона кризи» в структурі чистих активів частка державних банків становить 53,5% (914 млрд. грн..). Проаналізуємо динаміку зобов'язань банків України протягом 2014-2020 рр. (рис. 2.3.).

За даними рис. 2.3. бачимо, що в межах досліджуваного періоду для загальної структури зобов'язань банківського сектору характерним є зростання частки зобов'язань державних банків. Для порівняння, у 2015 році

їх питома вага в загальній структурі зобов'язань становила 21,5%, тобто 243 млрд. грн.,

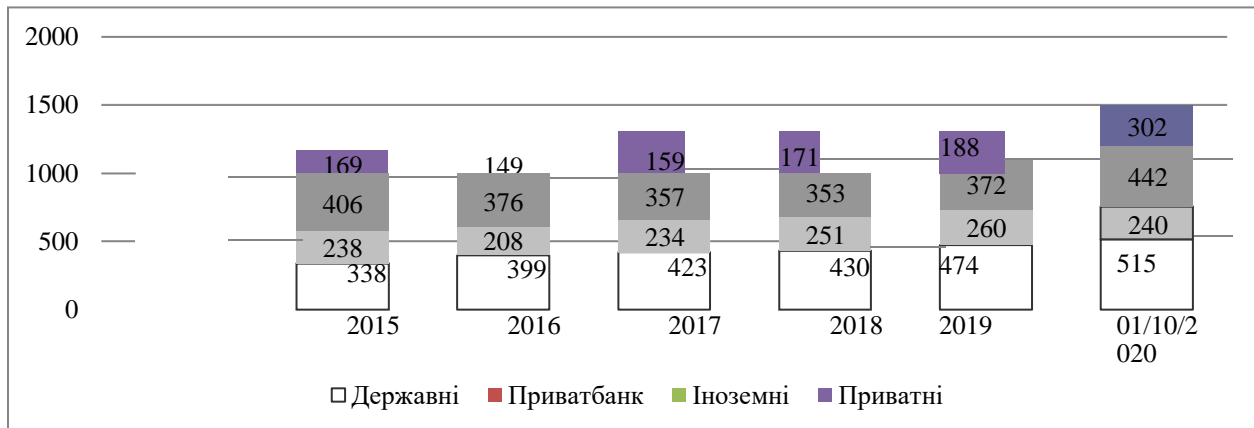

Рис. 2.3. Динаміка структури зобов'язань за групами банків у 2014-2020 рр., млрд. грн.

**Джерело: розроблено автором на основі [33-42]*

У 2016 році, після прийняття рішення про націоналізацію ПАТ«Приватбанк» частка зобов'язань державних банків зросла до 53,6%, тобто до 607 млрд. грн., а станом на 01.10.2020 року їх обсяг становить 50,4%, тобто 755 млрд. грн. у грошовому виразі. Наступною за найбільшим обсягом зобов'язань в загальній їх масі є група іноземних банків, частка яких також постійно зростає станом на 01.10.2020 року становить 29,5%, тобто 442 млрд. грн.

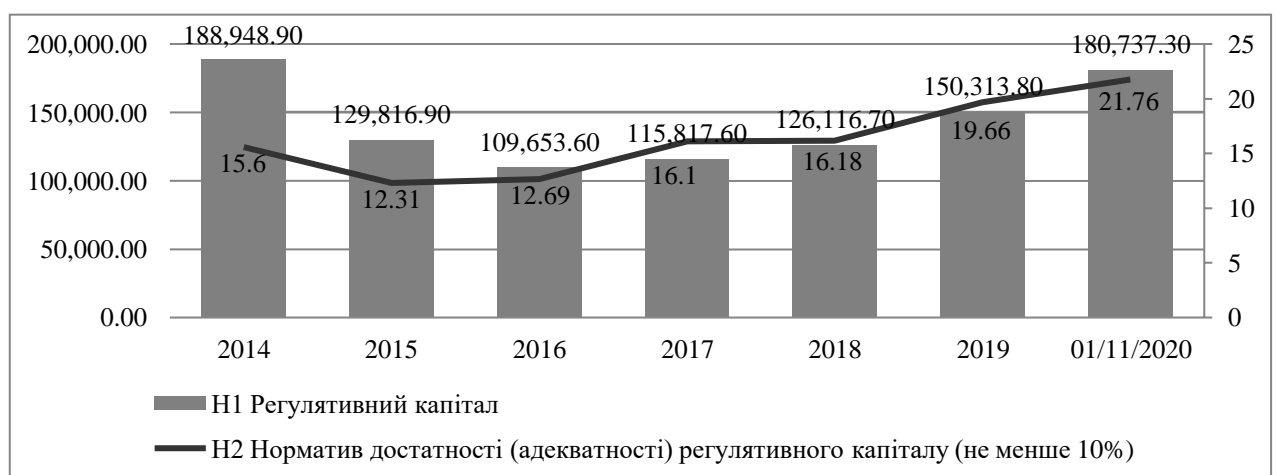

Рис. 2.4. Динаміка регулятивного капіталу та нормативу достатності регулятивного капіталу банківського сектору України, у 2014-2020 рр.

**Джерело: розроблено автором на основі [33-42]*

Однією з головних умов забезпечення стабільного функціонування банківського сектору є достатній обсяг власного капіталу, тому розглянемо вплив капіталізації на фінансову стійкість банківської системи України (рис. 2.4.).

За даними рис. 2.4. бачимо, що у 2016 році регулятивний капітал банків України перебував на найнижчому рівні і становив 109 653,6 млн. грн., проте протягом наступних років його обсяг зріс на 64,8 відсоткових пункти, тобто на 71 083,7 млн. грн. і станом на 01.11.2020 року становить 180 737,3 млн. грн.

Достатність регулятивного капіталу (Н2) в межах досліджуваних років коливається від 15,6% до 21,76%, тобто відповідає встановленим НБУ нормативним значенням даного показника. Високе значення даного коефіцієнта є звісно позитивним, проте не забезпечує повної достатності капіталу в процесі діяльності.

Важливим показником, що характеризує стійкість банківського сектору є безпосередньо отримання прибутків в процесі здійснення своєї діяльності. Тому, дуже важливим є перехід від збиткової роботи банківського сектору країни до прибуткової. Ефективне функціонування банківської системи України в умовах сучасних викликів значно залежить від забезпечення стабільної прибутковості банків в процесі їх діяльності, адже, прибуток є однією з головних складових надійності банківського сектору, оскільки є гарантом безпеки вкладів та наявності достатнього обсягу джерел кредитування, від яких залежить ефективність розвитку економіки держави .

За даними звіту Національного банку України, банківська система протягом 2014-2017 рр. перебувала в стані збитковості, попри це 2019 рік виявився найкращим для українського банківського сектору з початку кризи 2014 року. За проведеними НБУ оцінками діяльності банківських установ їх прибутковість досягла найвищого рівня у 2019 році і становила 58 356 млн. грн.(рис. 2.5.).

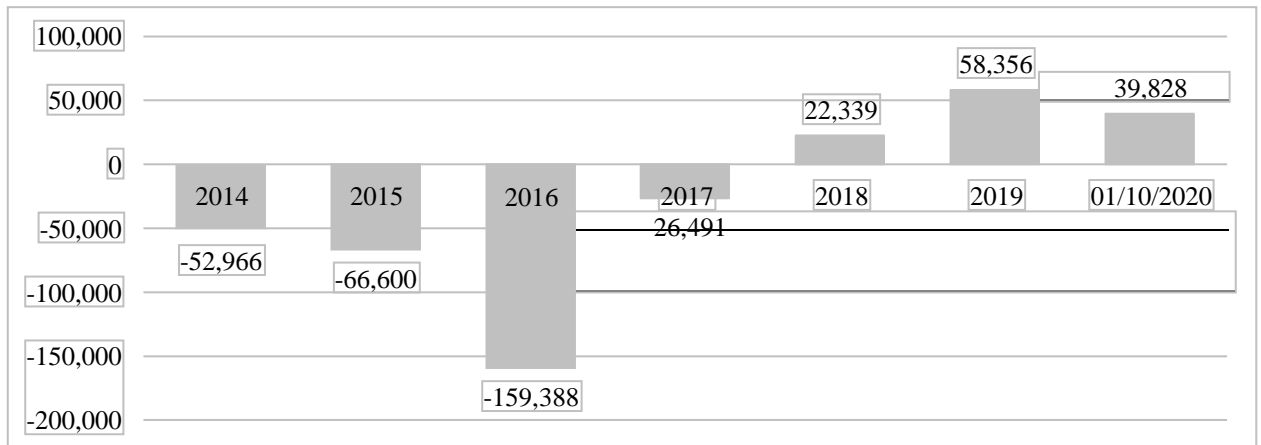

Рис. 2.5. Динаміка прибутковості банків України 2014-2020 рр., млн. грн.

**Джерело: розроблено автором на основі [33-42]*

Аналіз наведених вище даних свідчить про те, що прибуткова діяльність банківського сектору зосереджена саме на великих, за розміром чистих активів, комерційних банках, на мою думку, це пов'язано з тим, що дані установи мають значно більші можливості в наданні різноманітних фінансових послуг як для юридичних, так і фізичних осіб.

Оцінка рентабельності активів банку дає змогу визначити ефективність роботи менеджерів банківської установи, адже достатнє його значення свідчить про здійснення ефективного та раціонального управління активами та пасивами банків, проте може бути одним з наслідків високої ризикованості проведених операцій.

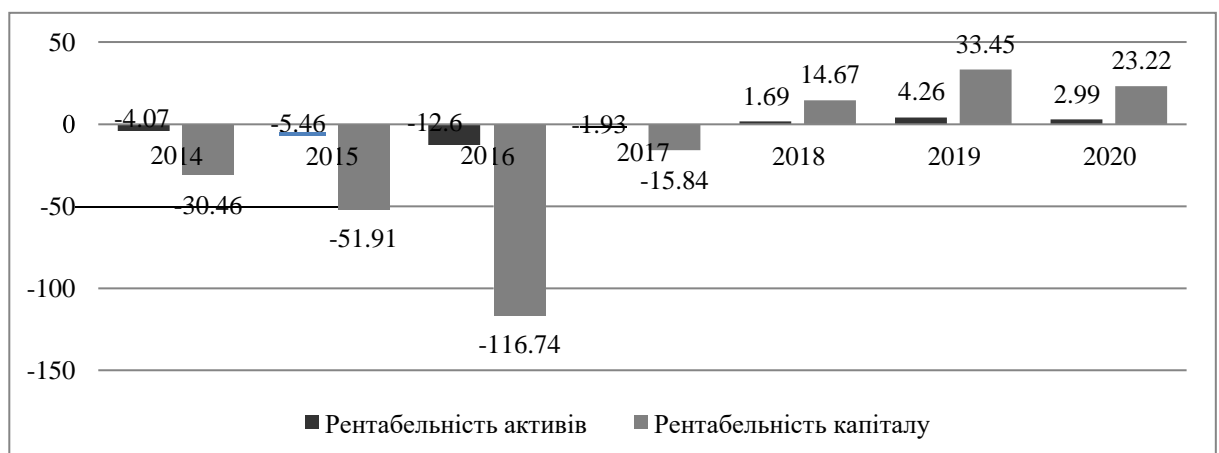

Рис. 2.6. Основні показники діяльності банків у 2014-2020 рр., у %

**Джерело: розроблено автором на основі [33-42]*

Протягом 2014-2017 рр. банківська система України демонструвала збиток у своїй фінансовій діяльності (рис. 2.6.). Однією з основних причин зниження рентабельності було те, що значна частина комерційних банків були визнані неплатоспроможними, тому діяльність банківського сектору була збитковою. З 2018 року рівень рентабельності банків набував додатного значення, що свідчило про відновлення прибутковості банківського сектору. Відновлення та збереження даних показників на належному рівні свідчить про стабілізацію банківської системи.

Отже, в результаті проведених досліджень можна зробити висновок, що найбільш стабільною банківська система України була у 2019 році, адже банківський сектор був капіталізованим, прибутковим та без жодного банкрутства на ринку, що стало основним підґрунтям того, що банківська система України має здатність протистояти наслідкам пандемії COVID-19.

Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті впродовж 2014-2020 рр. має спадну тенденцію від його критичного рівня до оптимального. Щодо співвідношення довгострокових кредитів, терміном понад рік, то дане значення в межах досліджуваного періоду переважає його критичне значення, що свідчить про наявність загрози дефіциту ресурсів для задоволення потреб у кредитуванні суб'єктів господарювання, а систематична тенденція до зростання значень даного показника свідчить лише про посилення такої загрози.

Здійснивши аналіз частки іноземного капіталу у статутному капіталі банків України, бачимо, що в межах досліджуваного періоду значення даного показника є наближеним до критичного, що вказує на те, що банки України з часткою іноземного капіталу є більш стійкими до кризових явищ, які відбуваються в країні й надалі залишаються на ринку банківських послуг.

Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань перебуває на оптимальному рівні в межах досліджуваного періоду.

Відношення активів банків до ВВП повинно бути наближеним до 100%, проте в межах досліджуваного періоду дане значення має спадну тенденцію, що свідчить про порушення рівня незалежності банківської системи держави.

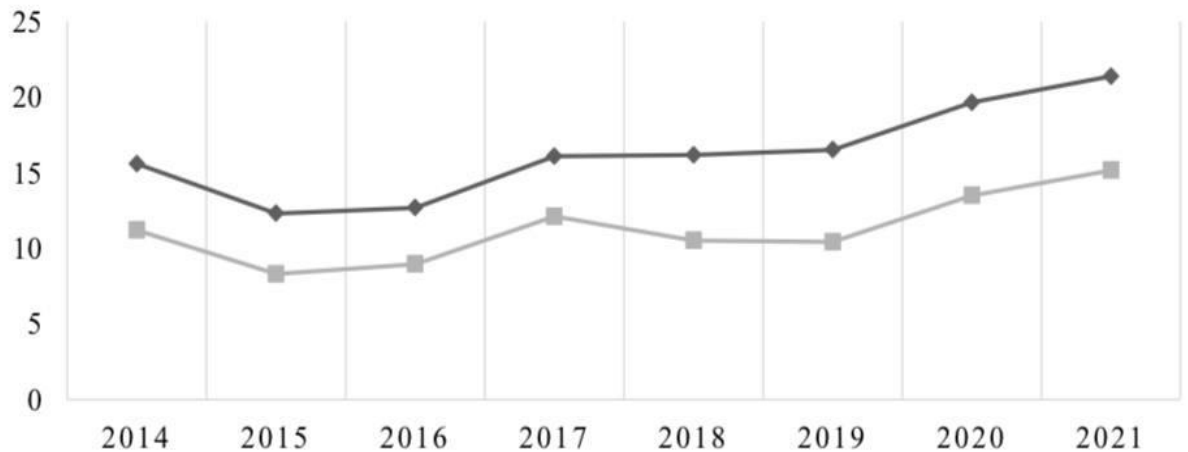
Рентабельність активів державних банків набувала від'ємного значення до 2017 року, свідченням чого є те, що банківського сектору в даному періоді характерною була збитковість. Проте, протягом наступних років банки, зокрема державні, почали нарощувати свою прибутковість, в результаті чого їх рентабельність досягла нормативного значення.

Отже, згідно з проведеними дослідженнями можна зробити висновок, що рівень фінансової безпеки банківської системи визначається як «небезпечний», найбільш негативного впливу наносять такі індикатори, як: частка простроченої заборгованості за наданими кредитами в загальній їх масі, співвідношення довгострокових кредитів, терміном понад 1 рік та рентабельність активів, яка досить тривалий час набувала від'ємних значень.

2.3. Оцінка показників фінансової стабільності банківської системи України та їх причинно-наслідковий аналіз

Розглянемо аналіз індикаторів фінансової стабільності банківської системи України протягом 2014-2020 років у розрізі відповідно до показників, що впливає на вплив стабільності банківської системи.

Як було визначено в теоретичній частині роботи, фундаментом стабільності банківської системи є наявність необхідного розміру капіталу та забезпечення його достатності, рівень якого в банках України демонструють дані рисунку 2.7.

Співвідношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів, %
 Співвідношення регулятивного капіталу 1 рівня до зважених за ризиком активів, %

Рис. 2.7. Динаміка індикаторів ФСБ за методикою МВФ, які характеризують достатність капіталу, за 2014-2021 роки (дані на початок року), %

**Джерело: розроблено автором на основі [33-42]*

Представлені дані свідчать, що наразі в банківській системі України попри негативний вплив наслідків пандемії COVID-19 та пов'язаних з нею карантинних обмежень відбувається постійне нарощення достатності капіталу. Водночас остаточний вплив на достатність капіталу банків наслідків коронакризи можна буде остаточно оцінити в більш віддаленій перспективі, зважаючи на результати переоцінки якості кредитних портфелів банків України за результатами аудиту фінансової звітності, можливі відкладені ефекти для низки боржників, які, попри реструктуризацію, не зможуть відновити повне обслуговування боргу.

Зважаючи на умови функціонування банків України в умовах пандемії та спричинених нею карантинних обмежень, НБУ було зменшено регуляторний вплив на діяльність банків в частині вимог до його капіталу, зокрема відтермінування запровадження буферів капіталу. У 2021 році регулятором буде продовжено вдосконалення інструментарію регулювання та нагляду, а також посилення вимог до вдосконалення процедур управління

капіталом на рівні окремих банків.

Протягом періоду дослідження найбільший негативний вплив на ФСБ України мав кредитний ризик та наслідки його реалізації – недіючі кредити, динаміка кількісних показників яких наведена на рисунках 2.8 та 2.9.

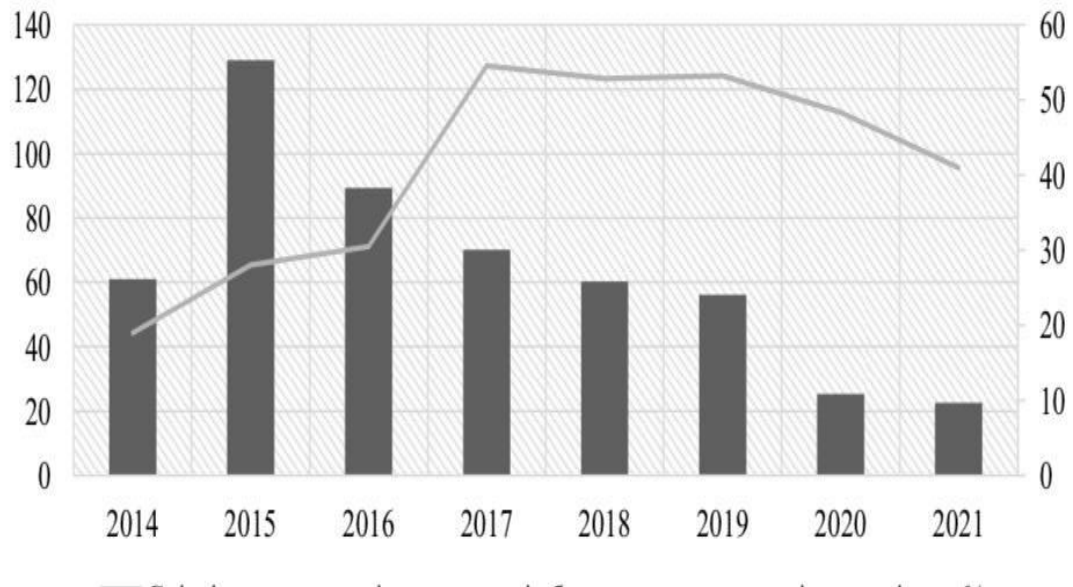

Рис. 2.8 Співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу, % Співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів, %

**Джерело: розроблено автором на основі [33-42]*

Надвисока частка недіючих кредитів була зумовлена наслідками кризи 2014-2015 рр. через комплекс складних геополітичних та економічних факторів, неефективну кредитну політику та стратегію банків. У післякризовий період банками реалізовувалась політика реструктуризації та ліквідації недіючих кредитів. При цьому найбільш ефективними були стратегії іноземних та приватних банків, частка недіючих кредитів у державних банках лишалась на надвисокому рівні (рис. 2.9).

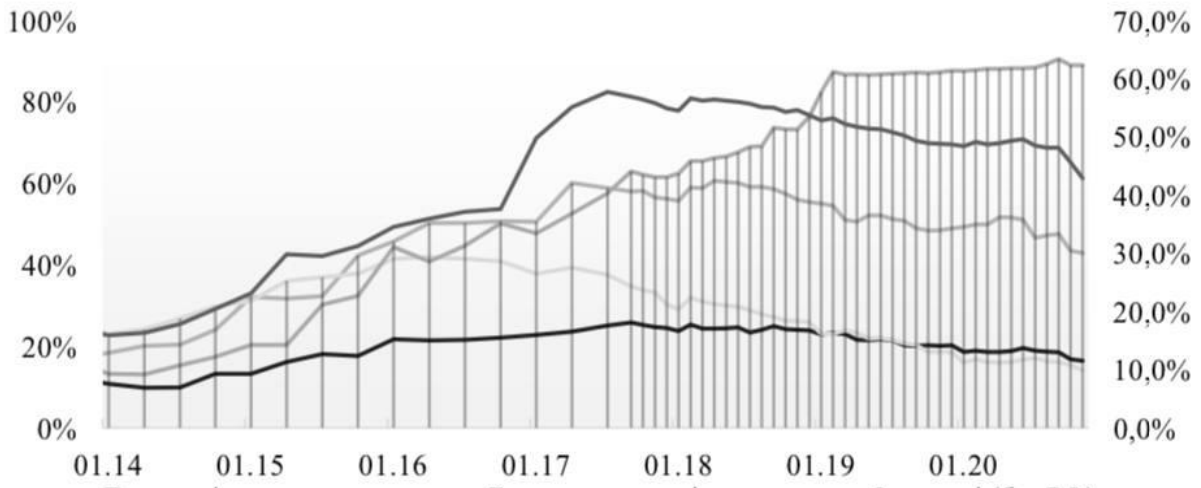

Рис. 2.9 – Частка непрацюючих кредитів у портфелях банків за формами власності

**Джерело: розроблено автором на основі [33-42]*

Як свідчать дані рисунку 2.9, лише у 2020 році державні банки підвищили ефективність врегулювання недіючих кредитів через заходи фінансової реструктуризації та списання, але при цьому частка недіючих кредитів у них залишається високою.

Зазначені фактори зумовили зростання частки прострочених споживчих кредитів та процентів за ними. НБУ наголошує, що «фактичні кредитні збитки можуть бути вищими, оскільки частина боржників отримала відтермінування для сплати за кредитом завдяки програмам реструктуризації». Зважаючи на це, регулятор запроваджує жорсткіші вимоги до формування резервів за незабезпеченими споживчими кредитами.

У 2020 році відбулось також погіршення якості кредитного портфеля корпоративних позичальників насамперед циклічних галузей, які залежать від інвестиційного попиту або ситуації на окремих сировинних ринках, а також до сфери енергетики. Водночас через ефективні превентивні заходи банків та регулятора частка проблемних кредитів лишається на контрольованому рівні.

Отже, ми визначили, що кредитний ризик та наслідки його реалізації можуть становити загрозу ФСБ, особливо в умовах невизначеності, що

формується поточною епідемічною ситуацією в країні та світі, та її економічними та соціальними наслідками.

Ліквідність, індикатори МВФ якої наведені на рисунку 2.10, є невіддільною складовою ФСБ.

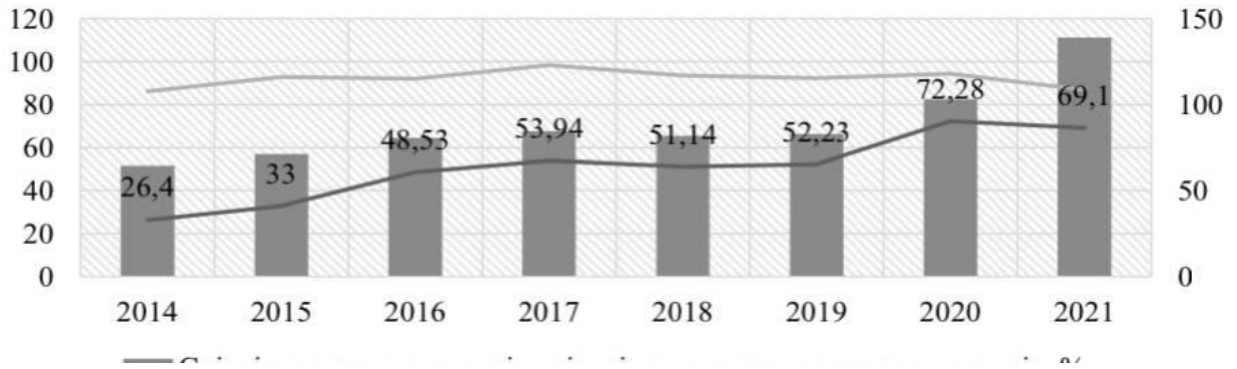

Рис. 2.10 – Динаміка основних та додаткових індикаторів ліквідності за методикою МВФ за 2014-2020 роки (дані на початок року), %

**Джерело: розроблено автором на основі [33-42]*

Наведені дані підтверджують високий рівень ліквідності банків України. Це, з одного боку, зумовлено новаціями НБУ у сфері регулювання та нагляду, що змушують формувати значні буфери ліквідності, з іншого – достатньо високим рівнем довіри до банків, що сприяє постійному надходженню коштів клієнтів на рахунки. Водночас в умовах низьких процентних ставок за депозитами переважна частина коштів акумулюється на поточних рахунках з відповідним скороченням частки строкових коштів. В умовах виникнення кризових явищ це може створити загрози відтоку коштів та спричиняти кризу ліквідності.

Ця загроза певною мірою нівелюється виконанням банками України нормативу LCR, значення якого підтверджує те, що вони можуть покрити відтоки коштів первинними та вторинними резервами ліквідності навіть у стресових умовах. На ФСБ впливає рівень доларизації банківських балансів (рис. 2.11).

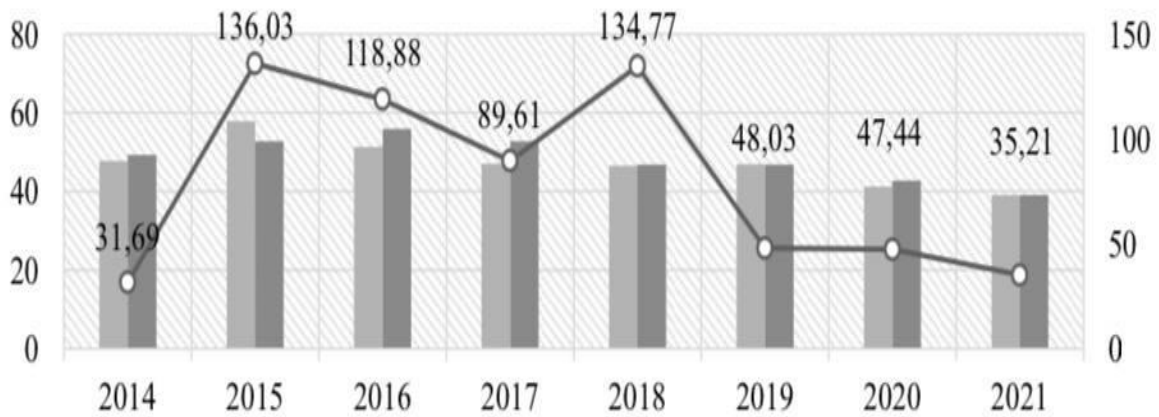

Рис. 2.11 – Динаміка індикаторів доларизації балансу банків України за методикою МВФ у 2014-2020 рр. (дані на початок року), %

**Джерело: розроблено автором на основі [46]*

Наведені дані свідчать, що попри поступове скорочення, доларизація балансів банків України є значною, перевищує рекомендований НБУ рівень у 30 %, і становить загрозу ФСБ через чутливість до зміни валютних курсів. НБУ визначає валютний ризик як системний, але відзначає, що його вагомість поступово скорочується через зміну поведінки постачальників ресурсів (пріоритет віддається вкладенням у національній валюті), зниження попиту клієнтів на кредити в іноземних валютах, зменшення ефективності вкладень в ОВДП в іноземних валютах і, як наслідок, мінімізацію валютних диспропорцій у балансах банків. Регулятором також було продовжено дію заходів, що дестимулюють банки в нарощенні валютних позицій (норми обов'язкового резервування за валютними зобов'язаннями, підвищені вимоги до резервування за ОВДП в іноземних валютах).

Окрім фінансових ризиків, також впливає такий фактор, як операційний ризик, збитки від якого значно зросли через цифровізацію діяльності банків в умовах карантинних обмежень внаслідок пандемії COVID-19. За даними НБУ «сукупні витрати банків-респондентів від пов'язаного з пандемією операційного ризику становлять 468 млн.грн. – у середньому це 1,1 % від капіталу банків.

Оснoву життєздатності банків та їх фінансової стійкості формує їх здатність генерувати прибуток незалежно від змін операційного середовища. Динаміка показників прибутковості за період аналізу наведена на рисунку 2.12.

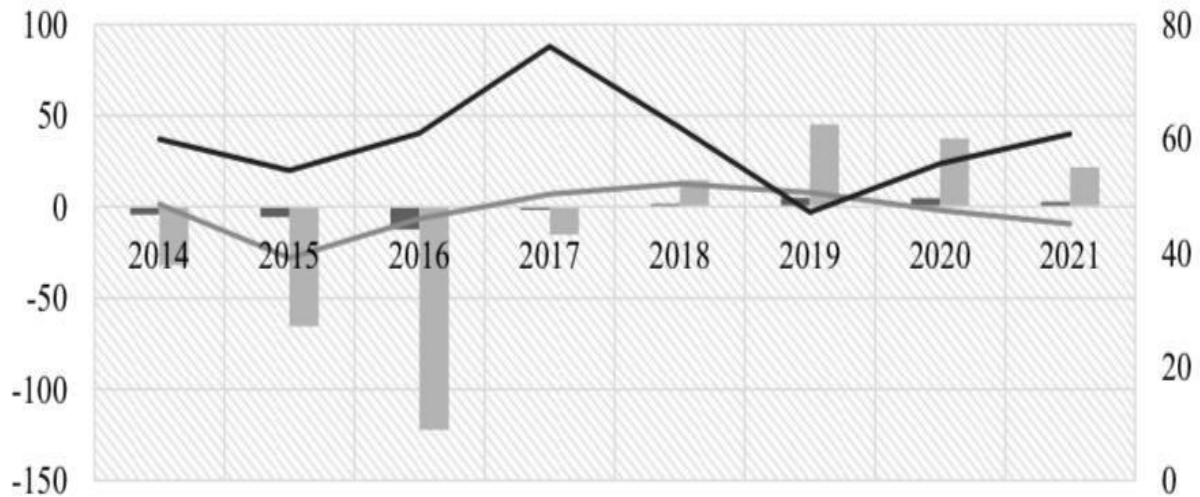

Рис. 2.12 – Динаміка індикаторів прибутковості банків України за методикою МВФ у 2014-2020 рр. (дані на початок року), %

**Джерело: розроблено автором на основі [33-42]*

У період банківської кризи 2014-2015 рр. банки України були збитковими насамперед через реалізацію кредитного ризику та спричинені ним збитки.

Період 2016-2017 рр. визначався після кризовим відновленням економіки та як наслідок прибутковою операційною діяльністю банків, але необхідність доформування резервів за кредитними операціями спричинили їх загальну збитковість.

У 2018-2019 рр. банківська система України здійснює прибуткову діяльність через зростання доходів більшими темпами, ніж витрат, та суттєве скорочення витрат банків на формування резервів за активними операціями.

У 2020 році банки України функціонували в умовах значного рівня невизначеності, спричиненого пандемією COVID-19, та її негативним впливом на економічну та соціальну стабільність в країні. Це зокрема

спричинило падіння річних темпів зростання чистого процентного та комісійного доходу, зростання відрахувань на формування резервів за активними операціями та іншими ризиками банків. Наслідком цього стало зниження операційної ефективності банків – хоча операційний дохід та операційний прибуток зросли, значення показника CIR знизилося. Попри це банки отримали прибуток 41,3 млрд грн, що на третину менше ніж у 2019 році.

Отже, здатність банків України генерувати прибуток значно залежить від операційного середовища, що створює додаткові загрози для ФСБ. Найбільшу чутливість протягом 2020 року продемонстрували комісійні доходи, в той час як чистий процентний дохід лишався відносно стабільним.

В цілому для банків України в контексті забезпечення ФСБ загрозу становитиме звуження спредів, що може негативно впливати на чисту процентну маржу, зменшення потенціалу нарощення комісійних доходів, необхідність формування резервів за активними операціями в разі суттєвого погіршення якості портфелів активів.

Узагальнивши результати проведеного дослідження, ми визначили, що внутрішньосистемними факторами, які можуть становити загрозу ФСБ, є: ризик ліквідності, спричинений короткостроковою ресурсною базою; можливість погіршення якості активів; можливість дефіциту капіталу в разі реалізації ризиків в умовах несприятливого операційного середовища; ризики зниження прибутковості.

Дестабілізувати ФСБ також може юридичний ризик, спричинений анулюванням узгоджених з МФО антикорупційних реформ, загрозами втрати незалежності НБУ та рядом суперечливих судових справ, зокрема, пов'язаних з націоналізацією АТ КБ «ПриватБанк».

Відповідно до аналітичних матеріалів НБУ [37], визначальними факторами негативного впливу на ФСБ України можуть виступити:

- нові спалахи пандемії в умовах повільних темпів вакцинації та можливість запровадження у зв'язку з цим масштабних карантинних заходів;

- геополітичні ризики (ОРДЛО, осередки нестабільності в Білорусі та на Південному Кавказі);
- геоекономічні ризики (повільне економічне відновлення в ключових країнах-партнерах, в тому числі через значне накопичення державного боргу та занадто раннє згортання програм стимулювання);
- повільний прогрес співпраці України з МВФ та спричинені цим значні ризики фінансування бюджету;
- ризик невиконання державного бюджету за доходами та секвестр витрат;
- негативні очікування населення та бізнесу

Негативно на рівень ФСБ також можуть впливати зниження рентабельності підприємств реального сектора, зниження реального доходу населення з підвищенням схильності до заощаджень та скороченням споживчих витрат, падіння доходів індивідуальних підприємців та малого бізнесу. Зазначені фактори можуть скоротити платоспроможний попит на банківські послуги, знизити їх здатність обслуговувати борги, що негативно впливатиме на ФСБ. В умовах сьогодення серед наявних проблем розвитку економіки України вагоме місце займає питання щодо дослідження тенденцій діяльності банківського сектору. Це, перш за все, пов'язано з тим, що банківська система, яка є стабільно та ефективно функціонуючою має здатність виступати гарантом продуктивного регулювання в сфері грошово-кредитної політики держави. Зазвичай, в період фінансових криз банківські установи зазнають значних збитків, тому постійний моніторинг їх діяльності відіграє ключову роль в забезпеченні стабілізації діяльності фінансової системи.

Протягом 2014-2015 рр. в період внутрішньо системної кризи в країні баланс основного регулятора – Національного банку України поступово втрачався, свідченням чого є порушення платіжного балансу, фіскальна та банківська криза, спричинена, в певній мірі, крахом довіри населення до банківської

системи, а також політичною нестабільністю та військовою агресією.

В результаті цих подій, в державі спостерігалось помітне падіння ВВП, збільшення рівня інфляції та зниження курсу гривні, що стало передумовою зниження платоспроможності позичальників, погіршення ділової активності банківських установ та зменшення їх рівня ліквідності, що спричинило зростання їх збитковості. Тому, задля збереження життєдіяльності банківського сектору, необхідним заходом є виведення з ринку тих комерційних банків, які не дотримуються нормативів, встановлених Постановою НБУ №368 «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 28.08.2001 року.

Дестабілізувати ФСБ також може юридичний ризик, спричинений анулюванням узгоджених з МФО антикорупційних реформ, загрозами втрати незалежності НБУ та рядом суперечливих судових справ, зокрема, пов'язаних з націоналізацією АТ КБ «ПриватБанк».

Відповідно до аналітичних матеріалів НБУ, визначальними факторами негативного впливу на ФСБ України можуть виступити:

- нові спалахи пандемії в умовах повільних темпів вакцинації та можливість запровадження у зв'язку з цим масштабних карантинних заходів;
- геополітичні ризики (ОРДЛО, осередки нестабільності в Білорусі та на Південному Кавказі);
- геоекономічні ризики (повільне економічне відновлення в ключових країнах-партнерах, в тому числі через значне накопичення державного боргу та занадто раннє згорання програм стимулювання);
- повільний прогрес співпраці України з МВФ та спричинені цим значні ризики фінансування бюджету;
- ризик невиконання державного бюджету за доходами та секвестр витрат;
- негативні очікування населення та бізнесу.

Негативно на рівень ФСБ також можуть впливати зниження

рентабельності підприємств реального сектора, зниження реального доходу населення з підвищенням схильності до заощаджень та скороченням споживчих витрат, падіння доходів індивідуальних підприємців та малого бізнесу. Зазначені фактори можуть скоротити платоспроможний попит на банківські послуги, знизити їх здатність обслуговувати борги, що негативно впливатиме на ФСБ. В умовах сьогодення серед наявних проблем розвитку економіки України вагоме місце займає питання щодо дослідження тенденцій діяльності банківського сектору. Це, перш за все, пов'язано з тим, що банківська система, яка є стабільно та ефективно функціонуючою має здатність виступати гарантом продуктивного регулювання в сфері грошово-кредитної політики держави. Зазвичай, в період фінансових криз банківські установи зазнають значних збитків, тому постійний моніторинг їх діяльності відіграє ключову роль в забезпеченні стабілізації діяльності фінансової системи.

Протягом 2014-2015 рр. в період внутрішньо системної кризи в країні баланс основного регулятора – Національного банку України поступово втрачався, свідченням чого є порушення платіжного балансу, фіскальна та банківська криза, спричинена, в певній мірі, крахом довіри населення до банківської системи, а також політичною нестабільністю та військовою агресією. В результаті цих подій, в державі спостерігалось помітне падіння ВВП, збільшення рівня інфляції та зниження курсу гривні, що стало передумовою зниження платоспроможності позичальників, погіршення ділової активності банківських установ та зменшення їх рівня ліквідності, що спричинило зростання їх збитковості.

Тому, задля збереження життєдіяльності банківського сектору, необхідним заходом є виведення з ринку тих комерційних банків, які не дотримуються нормативів, встановлених Постановою НБУ №368 «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 28.08.2001 року.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ РИЗИКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

3.1. Удосконалення методів та складових стабілізації банківської системи України в умовах ризикової економіки

Розгортання світової валютно -фінансової кризи поставило банківську систему України в надзвичайно складні умови. Обмежений доступ до зовнішніх джерел та девальвація гривні, погіршення фінансового стану позичальників, дисбаланс у державних фінансах та політична нестабільність мали надзвичайно негативний вплив на фінансову стабільність банків: проблема ліквідності, що виникла на початку кризи змінила проблема якості активів та достатності капіталу. Невирішеність цих проблем визначає наявність таких основних загроз для стабільності банківської системи.

В Україні ключовим інструментом макропруденційного аналізу є оцінка фінансової стійкості банків на основі розрахунку основних та додаткових показників фінансової стабільності, запропонованих Міжнародним валютним фондом. Відповідно до його рекомендацій, показники фінансової стійкості є показниками поточного фінансового стану та стабільності банку, що містять інформацію про адекватність капіталу, якість активів, прибуток та прибутковість, ліквідність, чутливість до ринкових ризиків та рекомендовані показники фінансової стабільності, а також як вихідні дані для їх складання [51].

Показники ефективності банківського сектору та темпи його розвитку визначально залежать від швидкості відновлення реального сектору економіки, а фінансові можливості останнього залежать від банківського кредитування. Це визначає необхідність використання системного та структурного підходу, який

передбачає комплексне вирішення взаємопов'язаних проблем фінансового та реального секторів економіки шляхом диференційованого використання грошових інструментів.

Тому, відповідно до рекомендацій МВФ, Україна запровадила методологію комплексної оцінки стабільності фінансового сектору нашої країни, включає 12 показників для щоденного моніторингу та 23 для щомісячного. Але слід сказати, що запропонований підхід дозволяє вирішити лише частину задач аналізу фінансової стійкості, оскільки метод відносних показників (метод коефіцієнтів) має певні недоліки. По-перше, велика кількість коефіцієнтів, деякі з яких дублюють один одного, ускладнює обчислення. По-друге, відсутня або недостатня обґрунтування граничних значень більшості показників. По-третє, державна фінансова звітність банку може бути проаналізована за допомогою обмеженого числа аналітичних показників, оскільки в Україні в даний час відсутня система підготовки статистичних даних для розрахунку всього набору показників, пропонує МВФ[52].

По-четверте, висока деталізація оцінки фінансової стійкості методом коефіцієнтів є істотним недоліком в необхідності давати загальну оцінку окремого банку і проводити відповідні порівняння. Оцінка особливо ускладнюється, коли за одним показником банк виявляється досить успішним, а по іншому- фінансово нестабільним, багатовекторна спрямованість змін показників, що не дозволяє визначити загальну тенденція в їх динаміці. До цього слід додати, що оцінка фінансової стійкості найчастіше проводиться з використанням методики коефіцієнтів, яка досить проста, доступна і легко можна реалізувати на практиці. І хоча це не оптимальний методологічний підхід до вирішення завдання комплексного аналізу фінансової стійкості банку, такий «експрес-аналіз» є ефективним інструментом оцінки фінансового стану і дозволяє розпізнати характер і значимість змін і спрогнозувати їх ймовірні напрямки.

Сьогодні для банків актуально стрес-тестування, яке проводиться як наглядовим органом - Національним банком України, так і спеціалізованими аудиторськими компаніями і самими банками. Стрес-тестування проводиться з використанням різних методів аналізу, зокрема: аналізу чутливості, спрямованого на визначення ризиків і найбільш ймовірну реакцію інститутів фінансового сектора на шоки (зміна процентних ставок, обмінних курсів, цін на активи і т. Д.); сценарний аналіз, спрямований на перевірку стійкості фінансових інститутів і фінансового сектора до виключних, але можливим економічним сценаріями; аналіз «забруднення», який виявляє і оцінює передачу шоків, переданих від конкретної фінансової установи (наприклад, системно значущих) на фінансовий сектор в цілому, і в результаті якої порушується фінансова стабільність банків.[53]

Нещодавня поява значної кількості різних підходів та методів формування стресових сценаріїв та проведення стрес -тестування банківських установ робить важливим розвиток критеріїв ефективності стрес -тестів як на макро-, так і на мікрорівні. Відповідно до Методичних рекомендацій НБУ, систему стрес-тестування банку можна вважати ефективною, якщо вона: забезпечує можливість визначення найгіршого сценарію; встановлює суму можливих втрат у разі найгіршого сценарію; виявляє вразливі місця та слабкі місця в системі захисту від ризиків; дозволяє керівництву оперативно втручатися у процеси, що загрожують банку, визначати, організовувати та впроваджувати комплекс необхідних заходів, спрямованих на зменшення впливу ризиків та уникнення фінансових втрат.

Синтетична оцінка практично будь-яких характеристик банку (кредитоспроможності, надійності, стабільності і, зокрема, фінансової стійкості) може бути забезпечена таким аналітичним інструментом, як рейтинг. Більшість методів аналізу фінансової стійкості банку, що використовуються на практиці, базуються на рейтинговій системі CAMELS - методі, який використовується у міжнародній практиці. Основною перевагою цієї системи є те, що це

стандартизований метод оцінки банків; рейтинги для кожного показника вказують сфери дій щодо їх покращення; підсумкова оцінка відображає ступінь необхідного втручання, яке повинно бути розпочате регулюючими органами стосовно банку.

Недоліки методології CAMELS можна пояснити тим, що вона значною мірою ґрунтується на експертних (суб'єктивних) оцінках, тому якість кінцевого результату значною мірою залежатиме від професіоналізму керівників. Крім того, отриманий рейтинг банку є власністю Національного банку України та конфіденційною інформацією, призначеною для внутрішнього користування, та не підлягає публікації у засобах масової інформації. Ще одним відомим методом оцінки фінансової стійкості банку є метод, розроблений групою експертів на чолі з В. Кромонівим[54].

Переваги цієї техніки: відкритість; його постійне поліпшення; надійність і простота; логічна структура і фундаментальність. Однак цей метод часто критикують за властиві йому об'єктивні недоліки, в тому числі такі: достатні розбіжності з приводу нормування коефіцієнтів; Незважаючи на заявлену відкритість, техніку *Stomop* не можна назвати повністю відкритою. Закриті частини як і раніше представляють собою розрахунок вагових коефіцієнтів, крім того, укладачі рейтингу можуть коригувати місце банку відповідно до отриманої неофіційною інформацією. Також методологія рейтингу повинна враховувати умови зовнішнього середовища, в якій працює банк, і тому повинна бути досить гнучкою[54].

Індикатори, включені в методологію, не повинні дублювати один одного, так як це призводить до спотворення результатів оцінки. Важливим при побудові рейтингової системи є обґрунтування критеріїв ідеального банку, на основі яких проводиться класифікація банків і інтерпретація результатів рейтингу. Формування рейтингу банківської установи на основі відхилення показників його ефективності від значень «еталонного» банку є завданням таксономічного методу дослідження. Таким чином, на основі квазідістанцій визначається

поточний стан кожного банку з точки зору стабільної діяльності, що дозволяє визначати тактичні і стратегічні напрямки розвитку банків.

Таким чином, методи таксономической оцінки дозволяють визначити положення банку з урахуванням рівня його фінансової стійкості, а також врахувати потенційні можливості в конкурентному середовищі на ринку банківських послуг. Таксономічний метод (метод евклідових відстаней) заснований на виборі еталона і порівняно оптимальних параметрів (координат) його фінансової стійкості з відповідними параметрами векторів всіх інших об'єктів дослідження (визначення евклідових відстаней, за якими об'єкти ранжуються: найменша відстань відповідає більш стабільною банку)[55].

Принципова відмінність даної методики від інших, що використовуються для рейтингової оцінки, полягає в поданні всіх статистичних даних за обраними критеріями (показниками) у вигляді матриці, де окремий рядок є вектором фінансової стабільності, координатами якого є значення критеріїв (показників). Для забезпечення ефективного управління фінансовою стабільністю банку необхідно використовувати інструментарій економікоматематичного моделювання, який дозволяє розробити механізми вдосконалення функціонування стабільного банку через опосередковане пізнання об'єкта дослідження. При цьому особливого значення в економічній практиці набувають моделі, що дозволяють одночасно обґрунтовувати управлінські рішення і прогнозувати основні параметри діяльності банку.

Серед економіко-математичних методів та моделей, які застосовують для аналізу рівня фінансової стабільності банку, найчастіше використовують економетричні методи. Вони дозволяють визначити вплив зміни зовнішнього середовища на фінансову стабільність, провести аналіз причинно-наслідкових зв'язків між економічними змінними, здійснити пошук нових покращених альтернатив забезпечення фінансової стабільності. Під час побудови економетричних моделей необхідно проводити якісний аналіз чинників, які за логікою економічних зв'язків впливають на фінансову

стабільність банку. При цьому потрібно виділити з-поміж них тільки значущі, що підлягають подальшому опрацюванню[55].

Отже, побудова економетричної моделі вимагає впровадження цілої низки підходів і методів, що потребує значного часу, а тому не може бути застосована для проведення оперативного аналізу фінансової стабільності банку. Варто також наголосити на необхідності обробки значної кількості інформації з метою отримання достовірних економетричних моделей, що нівелює їх упровадження для даних, які визначають короткострокову динаміку досліджуваних показників банківської діяльності. Більш суттєвим недоліком аналізу фінансової стабільності на основі економетричного моделювання є необхідність застосування процедур обрання даних для визначення відповідних моделей уникнення мультиколінеарності між такими даними.

При цьому аналіз фінансової стійкості банку не проводиться без графічного відображення часових рядів даних і визначення описових статистичних характеристик таких рядів. Ви можете визначити переваги цього методу дослідження. Графічне представлення даних в певній мірі розглядається як якісна характеристика визначення фінансових показників банку. Графічне представлення даних у вигляді часових рядів відображає не тільки тенденцію розвитку банку, але і відображає кількісні значення, що дозволяє проводити порівняльний аналіз фінансової стійкості в рамках одного банку з точки зору різних періодів і окремих банків. Також графічний метод допомагає відобразити необхідну інформацію в більш наочному і зручному для користувача вигляді, наприклад, щоб відобразити динаміку зміни обсягу кредитів за різні роки. Однак цей метод можна використовувати тільки для відображення аналізованих даних в динаміці. Крім того, графічне відображення необхідно доповнити описом статистичних характеристик досліджуваних часових рядів[56].

Головний недолік в тому, що ці дослідження необхідно проводити за кожним показником фінансової стійкості. Однак таких індикаторів може бути багато. Тому основне питання полягає у визначенні узагальненої оцінки аналізу

фінансової стійкості. Комплексна характеристика фінансової стійкості банку не може обмежуватися тільки набором кількісних показників (ліквідність, платоспроможність, прибутковість і т. Д.), Вона повинна бути результатом більш всебічного і детального аналізу, оскільки фінансова стійкість банку не є визначальним фактором. конкретний числовий показник його активності. Комплексна оцінка фінансової стійкості банків повинна проводитися з використанням проаналізованих вище методів і охоплювати наступні етапи:

1. Оскільки банк є відкритою динамічною системою, стійкість якої залежить від впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, перший етап алгоритмічної моделі може бути структуровано за напрямками: гіпотеза системи показників, що визначають фінансову стійкість банку. банк (непараметричний аналіз); оцінка рівня значущості показників (економетричні моделювання), визначення системи найбільш інформативних показників (ознак).

2. Побудова моделей ретроспективної та перспективної діагностики фінансової стабільності банку з використанням агрегованого індексу.

3. Розробка системи адекватних управлінських рішень щодо вибору стратегії забезпечення фінансової стабільності банку, що функціонує в умовах нелінійності розвитку макроекономічного середовища з використанням апарату теорії ймовірності та нечітких множин.

3.2 Роль системно важливих банків в забезпеченні стабільності банківської системи України

З кожним роком кількість банків, що відносилися до системно-важливих, поступово зменшувалася. Станом на березень 2021 року системно-важливими банками залишаються : А-Банк, Алфа-банк, ОТП банк, Ощадбанк, Приватбанк, ПУМБ, Райфайзен Банк Авань, Південний, Укргазбанк, Універсал банк, Укрексімбанк.

На основі аналізу різних наукових джерел було встановлено, що занадто великі банки виникли в результаті: - посилення банківської конкуренції; - активізація діяльності банків з метою збільшення прибутку і диверсифікації ризиків, розширення спектра послуг і виходу на нові ринки; - міжнародний поділ праці, інтернаціоналізація, інтеграція та глобалізація банківського бізнесу. Активізація злиттів і поглинань підштовхнула великі банки до розширення свого впливу на економіку і набуття статусу системно значимих.

Погляди вітчизняних та зарубіжних вчених і фінансових організацій на сутність КСВ можна розділити на чотири області. Відповідно до першого підходу, автори підкреслюють значний вплив банкрутства КСВ на фінансову систему і реальний сектор економіки. Наприклад, П. Прагт дає наступне визначення СВФУ (основним компонентом якого є КСВ): банк або інша фінансова установа можна вважати системно значущим, якщо його банкрутство або зрив його діяльності справлять суттєвий негативний вплив на фінансовий сектор [57].

Дж. Анвар систематично виявляє банк, банкрутство якого або його проблемний стан може викликати фінансову кризу в прямому дії або послужити спусковим гачком для поширення потрясінь; а МВФ - банк, діяльність якого може спровокувати ризик порушення процесу надання фінансових послуг, що призведе до погіршення функціонування частини або всієї фінансової системи і створить загрозу негативних наслідків для реального сектора економіки. Такий підхід можна визначити як основу для розуміння суті КСВ. Він найбільш універсальний і пояснює причину підвищеної уваги регуляторів до діяльності цих банків, але не є повним. Визначається тільки наслідок (негативний вплив), а причини ігноруються (що викликає цей вплив)[57].

Другий підхід фокусується на певних характеристиках КСВ, а саме розмірі, складності, взаємозв'язку і так далі. Наприклад, Дж. Синки-молодший дає наступну інтерпретацію КСВ: «Це великий банк, який обслуговує різні ринки і пропонує широкий спектр послуг». Дослідник підкреслює розмір установи і

складність його діяльності. На наш погляд, такий підхід занадто спрощено і тому недосконалий. В економічній літературі зустрічається рідко. Найбільш поширеним серед вчених і регулюючих органів є третій підхід до визначення сутності КСВ (комбінований), що поєднує в собі погляди двох попередніх підходів[53].

На наш погляд, такий підхід є успішним для визначення концепції КСВ в нормативних актах, оскільки він дає розуміння підходу регулюючого органу до ідентифікації цих банків. Однак таке трактування не універсальна і залежить від специфіки банківської системи країни. Перевага такого підходу - складність. З одного боку, сутність КСВ розглядається у взаємозв'язку з причинами (характеристиками банку), з іншого - наслідками (його впливом). Четвертий підхід фокусується не тільки на вплив системно значимого банку на фінансову систему і реальний сектор економіки, а й на його зв'язку з генерацією та масштабом системного ризику.

У науковій літературі підходи до визначення системного ризику істотно відрізняються і розглядаються вченими з трьох концептуальних підходів: макрорівневого, мікрорівневого та комбінованого. Представники підходу на макрорівні до трактування системного ризику вважають, що макроекономічні потрясіння спричиняють порушення стабільного функціонування фінансової системи та економіки в цілому. Підхід на мікрорівні базується на відносинах між учасниками та елементами однієї системи, які називаються "ефектом доміно (зараження)". Наприклад, Банк міжнародних розрахунків розглядає системний ризик як «ризик того, що нездатність одного учасника системи виконати свої зобов'язання спричинить виникнення подібної ситуації для іншого учасника через поширення ланцюгової реакції, що призведе до до більш значних фінансових труднощів». Комбінований підхід до визначення системного ризику враховує як горизонтальні, так і вертикальні відносини між учасниками фінансових та грошових відносин. Тобто джерелом системного ризику у

фінансовій системі може бути як окремих інституційний елемент (наприклад, банк), так і ринок у цілому (макроекономічна подія, макроекономічний шок)[58].

Першоджерелом виникнення системного ризику, на нашу думку, слід вважати макроекономічні дисбаланси, які доцільно розглядати у двох векторних вимірах: 1) дисбаланс між розвитком фінансового сектору та реальним сектором економіки на глобальний рівень; 2) дисбаланс у розвитку матеріального виробництва та споживання окремих країн. Незважаючи на це, доцільно розглядати системний ризик як ризик порушення процесу надання фінансових послуг, що призводить до порушення всієї фінансової системи або її частини, а також несе загрозу негативних наслідків для реального сектору економіки або як ризик зовнішніх факторів (якщо вони залишаються без нагляду), які можуть поставити під загрозу фінансову стабільність[55].

Потенційно кожен банк важливий для фінансової системи, оскільки банкрутство навіть невеликого банку негативно впливає на фінансовий сектор та економіку. Мова йде про зростання паніки серед клієнтів, їх втрату коштів, перекидання боргів банку на плечі держави тощо. Беручи це до уваги, банківський сектор є одним із найбільш суворо регульованих та висуває ряд вимог до діяльності банків. Однак поява такого явища, як SVB, свідчить про значний вплив їх діяльності на стабільність інших банків, фінансової системи та економіки, насамперед через економічні та соціальні передумови, які у значній мірі проявились у минулому світі фінансова криза. Соціальний аспект пов'язаний з реалізацією морального ризику. Несправедлива поведінка (прийняття банками необґрунтовано високого рівня ризиків) в результаті призвело до державного фінансування їх за рахунок платників податків.

Таким чином, КСВ набула значного неконкурентного перевага перед іншими банками. В результаті банкрутств Merrill Lynch і Lehman Brothers Holdings і дестабілізації фінансового ринку найбільші фінансові корпорації стали об'єктом багатомільярдних вливань з боку держави і зростання державного боргу країни.

Економічні передумови - ризик зараження (або «ефект доміно»). Будь-які проблеми, пов'язані з діяльністю в області КСВ, можуть спровокувати ланцюгову реакцію поширення ризиків і підірвати стабільність інших банків і банківської системи в цілому. Практично кожна країна стикалася з проблемою подолання наслідків фінансових труднощів системно значимих банків - Commerzbank AG (Німеччина), Royal Bank of Scotland, Lloyds Banking Group (Великобританія), Citigroup (США), UBS (Швейцарія) та інших[56].

Фінансова «інфекція» може відбуватися не тільки на національному, а й на міжнародному рівні через рух транскордонних потоків капіталу: в умовах глобалізації фінансових ринків зміна умов інвестування в одній країні спонукає інвесторів збалансувати свої портфелі, щоб мінімізувати можливі втрати або підвищити прибутковість за рахунок перерозподілу інвестиційний капітал між різними країнами. З урахуванням вищевикладеного Базельський комітет з банківського нагляду визначив два рівні системної значущості банків: глобальний і національний. Глобально системно значимі банки (G-SIB) - це установи такого розміру, ринкової вартості і глобальної взаємопов'язаності, що їх криза платоспроможності або банкрутства можуть привести до серйозних збоїв у світовій фінансовій системі і негативних економічних наслідків у багатьох країнах.

Зверніть увагу, що всі GSVB є частиною банківських / фінансових груп або банківських холдингових компаній. Почасти ця ситуація аналогічна НСВБ (в Україні, наприклад, банківська група ПАТ КБ «ПриватБанк»). Національні системно значимі банки (NS-SIB) - це банк, банкрутство або можливі проблеми якого можуть спровокувати серйозний негативний вплив на фінансову систему і реальний сектор економіки країни, в якій працює банк[59].

На практиці регулюючі органи розглядають системну цінність з точки зору впливу, яке може привести до дефолту установи для фінансової системи (глобальної або національної), і визначається як «збиток через дефолту» (LGD); і вчені - через внесок банку в системний ризик, тобто з точки зору поширення

ефектів системного ризику і визначається як взаємодія між LGD та ймовірністю дефолту (PD).

Найпростіші методи визначення системної важливості банку передбачають його еквівалентність його частці на фінансовому ринку. Однак результати досліджень («Системне значення фінансових установ»), проведених Банком міжнародних розрахунків (БМР), дозволяють підкреслити наявність нелінійної залежності між розміром банку та його внеском у рівень системного ризику. Тобто розмір внеску до системного ризику зростає швидше, ніж розмір банку. BCBS вважає, що системну важливість слід визначати з точки зору впливу на фінансову систему та економіку в цілому внаслідок дефолту банку[57].

Однак, на нашу думку, недостатньо розглядати системну важливість банку лише з точки зору потенційних збитків, фінансовий сектор країни та економіка в цілому можуть постраждати, також необхідно врахувати враховувати взаємозалежність між потенційними збитками та ймовірність банківського дефолту, тобто враховуючи його внесок у системний ризик. Тобто системне значення також може залежати від того, наскільки банк піддається ризикованим проектам. Кожен банк має унікальний профіль ризику, що унеможлиблює наближення до вимог щодо його діяльності залежно лише від розміру. Крім того, існує думка, що невеликі банки також можуть мати системне значення. Т. Адріан та М. Бруннерметр зазначають, що невеликі банки також можуть мати системне значення, якщо вони є значною частиною “натовпу” (“системні як частина стада”).

Тому було введено інший термін "занадто багато, щоб зазнати невдачі", якщо велика кількість малих банків мають однакові бізнес -моделі і в результаті зазнають загальних факторів ризику, то коливання цих факторів ризику можуть призвести до збою всього фінансова система. Врахування ймовірності дефолту банку при визначенні їх системної важливості спрямоване на досягнення максимального задоволення інтересів споживачів банківських послуг, тобто

уникнення випадків неналежного використання державними органами коштів платників податків.

Отже, системне значення банку - це специфічна характеристика, яка свідчить про потенційно значний вплив його діяльності на стан та розвиток не лише фінансової системи, а й економіки країни в цілому. Системну важливість можна оцінити двома способами: шляхом визначення потенційного негативного впливу або шляхом розрахунку внеску до системного ризику внаслідок банкрутства. Оцінка системної важливості банків дозволяє розподілити банки відповідно до їх потенційного впливу на фінансову систему та економіку країни на кілька груп (наприклад, BCBS визначає п'ять кошиків WSSG з урахуванням системної важливості кожного банку) та посилити регулювання та інтенсивність нагляду у зв'язку зі збільшенням системної важливості. Отже, вчені базували концепцію SSC на її здатності збільшувати системний ризик та негативно впливати на фінансовий сектор та економіку в цілому через банкрутство чи проблемну діяльність.

МКС правильно розглядається з двох позицій: мікро- та макропруденційний нагляд. З точки зору мікропруденційного нагляду, SVB - це банк, банкрутство якого призведе до величезних збитків для прямих кредиторів та акціонерів банку; з точки зору макропруденційного нагляду, SVB - це банк з високим рівнем внеску до системного ризику, дефолт якого призведе до краху інших фінансових установ, величезних збитків та поставить під загрозу фінансову систему, негативно позначиться на реальному галузі економіки.

Одна з проблем з визначенням КСВ полягає в тому, що дізнатися про можливість руйнівних наслідків через її банкрутства можна лише в тому випадку, якщо це вже сталося. Після того, як банк врятований державою, неможливо дізнатися ступінь впливу його банкрутства на фінансовий сектор і економіку. В результаті регулюючі органи можуть прийняти рішення проявити обережність і врятувати банк, який вони вважають джерелом «зараження», оскільки в короткостроковій перспективі збитки на фінансових ринках можуть

бути високими в результаті його банкрутства. З огляду на це, кількість банків, які дотримуються політичної КСВ, особливо в періоди ринкового стресу, може бути більше, ніж тих, які дотримуються економічної КСВ (т. Е Створюють системний ризик).

До липня 2014 р у внутрішньому законодавстві існували два поняття, що характеризують сутність великих банків: «системоутворюючий банк» і «системний банк». Так, відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» системоутворюючий банк розглядався як банк, зобов'язання якого становлять не менше 10% від сукупних зобов'язань банківської системи. Одночасно з набранням чинності в липні 2014 року Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з метою запобігання негативного впливу на стабільність банківської системи» від 4 липня 2014 року № 1 586-VII термін «система-яка формує банк» був замінений на « системно значимий банк », що тепер означає банк, який відповідає критеріям, встановленим НБУ, чия діяльність впливає на стабільність банківської системи України. Однак разом з поняттям «КСВ» в законодавстві продовжує існувати такий термін, як «системний банк», який є аналогом першого[57].

Системний банк - це банк (або інша установа), нездатність якого (яке) істотно впливає на функціонування банківської системи України в цілому через великий обсяг його (її) операцій, розгалуженої філіальної мережі і т. Д. На законодавчому рівні необхідно розрізнити ці два поняття і конкретизувати визначення системно значимого банку. Термін «системний банк» слід замінити терміном «системно значуща фінансова установа», оскільки у визначенні робиться акцент на банк та інші установи. Системно значуща фінансова установа - це фінансова установа, нездатність якого функціонувати істотно впливає на функціонування фінансової системи і економіки України в цілому через великий обсяг його операцій, розгалуженої філіальної мережі і інших чинників. А визначення системно значимого банку має бути поданий таким чином: системно значимий банк - це банк, діяльність якого впливає на стабільність банківської

системи і економіки України в цілому і відповідає критеріям розміру і фінансових відносин, встановленим НБУ[57].

Погляди вітчизняних та зарубіжних науковців та фінансових установ на сутність МКС були згруповані у чотирьох напрямках: перший підхід підкреслює значний вплив банкрутства МКС на фінансову систему та реальний сектор економіки; по -друге, акцент робиться на певних характеристиках SVB, а саме на розмірі, складності, взаємозв'язку тощо; третій поєднує погляди двох попередніх підходів; четвертий акцентує увагу не лише на впливі системно важливого банку на фінансову систему та реальний сектор економіки, а й на його зв'язок із поколінням та масштабами прояву системного ризику.

Дотримуючись останнього підходу, ми розуміємо SVB як банк, який має набір характеристик, може збільшувати системний ризик, тим самим істотно впливаючи на стабільність фінансової системи та реального сектора економіки. Системно важливі банки мають низку специфічних особливостей, які формують їх системну важливість, які можна визначити на основі розрахунку потенційних збитків через невиконання зобов'язань банку та його внеску у системний ризик.

3.3. Міжнародне регулювання забезпечення фінансової стійкості банківської системи

Банківська система України працює давно, відкрита для іноземного капіталу. Особливої актуальності набуває вивчення зарубіжного досвіду в сфері банківського регулювання і нагляду, яке дозволить виявити і уникнути помилок в його реалізації, а також підвищити ефективність банківського регулювання і нагляду НБУ.

Швейцарія вважається однією з найрозвиненіших і найбагатших країн світу; банківська система практично найстаріша в Європі. Крім того, Швейцарію називають «батьківщиною банківської справи». Для українського банківського

сектора надзвичайно цікаво і корисно розглянути наглядову і регулюючу практику Швейцарії, щоб сформувати стійкий і стабільний розвиток банківської системи України. Швейцарія належить до країн з розвинутою економікою. ВВП на душу населення становить 84,5 тисячі доларів. Банківська система працює більш 100 років і є стабільною, тому зберігати заощадження на рахунках у швейцарських банках безпечно.

Швейцарія - центр світових фінансових потоків. Тут знаходиться офіс наднаціонального регулятора банківської системи - Базельського комітету з банківського нагляду при Банку міжнародних розрахунків. Банківська система Швейцарії - найстабільніша і надійна в світі. Це пов'язано з високим рівнем професіоналізму та надійності швейцарських банків, а також чіткої нормативної бази і системою банківського регулювання і нагляду. Згідно швейцарським законодавством, банк вважається установою, яке приваблює вклади фізичних осіб для фінансування фізичних і юридичних осіб. Основними джерелами коштів швейцарських банків є інструменти фінансового ринку, міжбанківське фінансування, ощадні рахунки клієнтів, вклади інших клієнтів, грошові облігації [54].

Для здійснення банківської діяльності необхідно отримати попередній дозвіл. Ліцензування банків залежить від дотримання певних організаційних вимог. Однією з умов отримання ліцензії є гарантія того, що фізичні та юридичні особи, прямо або побічно володіють частиною акцій банку, не зроблять негативного впливу на діяльність банку. Причиною відмови може бути непрозорість, незрозуміла організація або фінансування. Таким чином, власники акцій банку мають прямий вплив на отримання ліцензії банками. Ще одна вимога - наявність двох окремих органів: - ради директорів, який відповідає за стратегічне управління банком. Правління має складатися як мінімум з трьох осіб, що володіють професійними навичками, репутацією і здатністю правильно вести справи. Згідно із законом, рада директорів швейцарського банку є невиконавчим органом. Також категорично забороняється одночасно займати

посади директора та менеджера; - виконавчий орган банку, який здійснює управління банком та виконує вказівки ради директорів. Його члени повинні мати професійні якості та бути перевіреними на професійну придатність та добросовісність[60].

Третя вимога - сформувати статутний капітал не менше 10 мільйонів швейцарських франків. Система регулювання та нагляду представлена єдиним органом, який контролює весь фінансовий сектор, - Органом нагляду за фінансовими ринками Швейцарії, а центральний банк не виконує функції банківського регулювання та нагляду. До компетенції центрального банку належить проведення грошово-кредитної політики. Орган нагляду за фінансовими ринками Швейцарії (FINMA) є державною установою, має особливий статус юридичної особи, незалежного регулятора. Він був створений у 2007 році на основі злиття трьох регуляторних органів. FINMA захищає інтереси споживачів фінансових послуг, у тому числі від банкрутства фінансових установ, зловживань та шахрайства.

Основним завданням є забезпечення функціонування фінансових установ відповідно до законодавства, а також сприяння стабільності фінансового сектору, підвищення його конкурентоспроможності. Хоча FINMA працює незалежно, FINMA зобов'язана звітувати перед Федеральною Радою, яка затверджує її стратегічні цілі та річний звіт до його опублікування. У службі працює понад 500 осіб. Витрати на діяльність покриваються податками, які сплачує організація, її перевірка, а також шляхом сплати штрафних санкцій фінансовими установами з порушенням законодавства, в свою чергу, є стимулом для неупередженого та якісного нагляду. Окрім FINMA, аудит можуть проводити зовнішні 186 аудиторів та саморегульовані організації. Зовнішні аудитори здійснюють безпосередній нагляд та інспекції на місці, тоді як Служба відповідає за загальний нагляд та виконання. Швейцарська система банківського нагляду базується на «непрямій» (подвійній) моделі контролю.

Наглядний орган може залучати зовнішню аудиторську фірму для перевірки банків, філій іноземних банків або фінансових груп, яка, в свою чергу, контролюється Федеральним управлінням з нагляду за аудиторами. Аудитор допомагає FINMA в перевірці річної фінансової звітності, перевіряючи відповідність організації принципам, викладеним в її установчих документах і положеннях. FINMA вимагає, щоб фінансовий і регуляторний аудит концептуально поділялися і, по можливості, проводилися різними аудиторськими фірмами. Результати цього виду аудиту фіксуються в річному аудиторському звіті, наданому об'єкт аудиту. Служба перевіряє цей звіт, щоб визначити, чи дотримані всі нормативні вимоги. У разі недотримання законодавства, стандартів діяльності, інших видів порушень застосовуються відповідні заходи впливу. На практиці найбільш поширеними заходами впливу, що вводяться Сервісом, є примусова ліквідація, а також санкції, що застосовуються в разі недотримання правила «знай свого клієнта». Інструменти і методи банківського регулювання та нагляду з часом і досвідом були розроблені, змінені відповідно до потреб сучасного фінансового ринку[61].

Наприклад, після світової фінансової кризи 2008-2009 рр. Вимоги до системним банкам UBS AG і Credit Suisse AG були переглянуті і поліпшені на законодавчому рівні, який став піддаватися більш суворому нагляду, оскільки розмір і складна організація цих банків інститутів збільшує системні ризики. Режим регулювання в Швейцарії визначається на основі правил Базеля III. Вимоги Базеля III мінімальні, а Швейцарія зазвичай встановлює більш суворі. Це робиться для того, щоб формувати лідируючі позиції в світовому фінансовому просторі. Капітал банку складається з: мінімальних вимог до капіталу. Забезпечити загальний коефіцієнт достатності 8% активів, зважених з урахуванням ризику, з мінімальним коефіцієнтом капіталу 1 рівня 4,5% і коефіцієнтом капіталу 1 рівня 6%; буфер капіталу.

Регулювання ліквідності банківських установ базується на рекомендаціях Базельського комітету, який пропонує два коефіцієнти ліквідності - коефіцієнт

покриття ліквідності (188 LCR) та чистий стабільний коефіцієнт фінансування (Net Stable Funding Ratio, NSFR). Нормативне значення для двох - більше 100%. LCR розраховується з 01.01.2015, а NSFR буде введено з 01.01.2018. Показник короткострокової ліквідності визначає, що обсяг високоліквідних активів достатній для покриття несподіваного відпливу коштів протягом 30 днів. Показник чистого стабільного фінансування відображає ліквідність банку протягом 1 року. Станом на 01.01.2015 р. Діє 276 ліцензованих банків, два з яких є великими глобально системно важливими банками (UBS AG, Credit Suisse AG), два є системно важливими банками (Кантональний банк Цюріха та Райффайзен); 24 - частково державні кантональні банки; 63 - регіональні та ощадні банки; 91 - банки, які контролюють з -за кордону (тобто банки, що контролюють іноземних акціонерів) 27 - швейцарські відділення іноземних банків, 7 - приватні банки; 47 - банки, що здійснюють операції на фондовому ринку; 13 - інші банки[58].

Тобто ринок банківських послуг висококонцентрований з великою кількістю малих та середніх банків, є державні, приватні та кооперативні банки. Це дозволяє підтримувати ринкову конкуренцію на високому рівні, а також уникати такого явища, як монополізація банківського ринку. Якщо в Україні вважалось, що близько 180 банків для населення понад сорок мільйонів - це дуже багато, і їх кількість потрібно скоротити шляхом злиття, то ми бачимо приклад Швейцарії, де для 8,3 мільйона населення оптимально 276 банків за виконання функції фінансового посередника. Ставка дисконтування від'ємна - (-) 0,75%. Це пов'язано з впровадженням політики «дешевих грошей» для стабілізації цін та підтримки економічної активності. Відповідно, низький розмір облікової ставки впливає на процентні ставки за активними та пасивними операціями банків. Середня процентна ставка за кредитами у франках коливається від 1,89 до 2,08%, за депозитами у франках - від 0,37 до 1,37%.

Можна зробити висновок, що довіра населення до банків висока. За рахунок банків скоротився на 13,9 до 421,2 млрд швейцарських франків. Це

свідчить про те, що немає проблем із ліквідністю в банках та використанням коштів для активних операцій, а не лише зі зберіганням на рахунках NOSTRO.

Обсяг випущених банками облігацій та іпотечних цінних паперів збільшився до 369,4 млрд швейцарських франків. Інші зобов'язання також збільшилися на 24,3 млрд швейцарських франків до 117,0 млрд швейцарських франків. Фінансовий результат банків наступний: 246 банків отримали прибуток у розмірі 14,2 млрд швейцарських франків, 29 - збитки в розмірі 6,8 млрд швейцарських франків. Таким чином, ми бачимо успішну роботу банків - 89,4% від загальної кількості банків є прибутковими.

Окремо варто згадати систему страхування вкладів. У разі банкрутства банку його вкладнику відшкодовується 100 тисяч швейцарських франків. Особливо ситуація з кантональними банками, які по суті частково належать державі і представляють певні регіони Швейцарії - кантони. Тут сума гарантії трохи вище - 200 тисяч франків: 100 тисяч від Фонду страхування вкладів і ще 100 тисяч від держави. Замість цього, якщо клієнт вклав свої заощадження в цінні папери, він отримує 100% своїх вкладень; відкрив рахунок в банківських металах або злитках дорогоцінних металів, йому також повертається повна сума депозиту. Таким чином, швейцарський уряд заохочує людей вкладати кошти не лише в депозити, але і в цінні папери і банківські метали.

Підводячи підсумки, резюмуємо: в Швейцарії фінансовий ринок регулюється мегарегулятором. Банки знаходяться під непрямым наглядом (аудити проводяться FINMA, аудиторськими фірмами та саморегульовані організації) і оплачуються. Застосовуються останні вимоги Базеля III. Існує велика кількість банків різних типів - державні, приватні, кооперативні, малі, середні, великі, системні, глобальні системні банки. Низькі процентні ставки за активними та пасивними операціями. В цілому банківська система стабільна, стабільна, ефективна. Функцію регулювання і нагляду за банками на безоплатній основі виконує центральний банк - Національний банк України. Встановлювати

плату за перевірки недоцільно. Крім НБУ, щорічні перевірки проводять незалежні аудиторські фірми[59].

З метою підвищення ефективності банківського нагляду, рівня довіри населення до банків і регулятора, поряд з традиційними перевітками, можна ввести громадський контроль за діяльністю банків. Що стосується вимог Базеля III, звичайно, це важливе завдання для України в найближчому майбутньому. Система гарантування вкладів фізичних осіб в Україні також потребує поліпшення. Перш за все, потрібно подумати про збільшення гарантованої розміру компенсації. Почасти це зможе вирішити проблему збільшення ресурсної бази банків (а для цього в першу чергу необхідно відновити довіру населення до банків), так як спонукає людей зберігати більше грошей на депозитах.

Суми на банківських рахунках, виражені в банківських металах, не підлягають поверненню у разі банкрутства банку, не стимулюють інвестування вільних заощаджень на рахунках цього типу. Виходячи з досвіду Швейцарії, необхідно розглянути і ретельно вивчити можливість відшкодування вкладнику коштів, якщо він розмістив їх у банківських металах.

Для підвищення рівня конкуренції у банківському секторі важливо на законодавчому рівні створити умови для здійснення діяльності як універсальними банками, так і спеціалізованими банками. Необхідно також не забувати про необхідність створення кооперативних банків, які за прикладом Швейцарії успішно функціонують та виконують покладені на них функції та завдання. Це дасть можливість надавати кращі послуги підприємствам реальної економіки та знайти свою ринкову нішу для різних банків. Загалом це матиме потрійний позитивний ефект - збільшення інвестицій у національну економіку, податкових надходжень до бюджету та рівня зайнятості[55].

Країни Балтії характеризуються високим рівнем економічного розвитку, добробутом населення та стабільністю банківського сектору. Україні необхідно детально вивчити банківський сектор цих країн щодо можливості впровадження

позитивного досвіду у регуляторну та наглядову практику НБУ. Литва, Латвія та Естонія мають дворівневу банківську систему, де, окрім вітчизняних банків, є також відділення іноземних банків, дочірні банки та представництва. Усі вони мають лише один орган, який контролює весь фінансовий сектор. Ці країни є членами Європейського Союзу, тому наглядові та регулюючі процедури діяльності банків підпорядковуються та у більшості випадків відповідають директивам Європейського Союзу та вимогам Базельського комітету з банківського нагляду.

У Литві банки і весь фінансовий сектор контролюються безпосередньо Центральним банком Литви. Це незалежний центральний орган, який видає ліцензії та дозволу на діяльність на фінансовому ринку, аналізує і контролює стан і діяльність кредитних організацій, їх відповідність пруденційних вимог і положень. Для здійснення відповідної діяльності банку потрібен дозвіл - ліцензія центрального банку, яка видається після всіх необхідних процедур. Законодавство Литви визначає конкретний перелік вимог до засновників і частку їх участі в капіталі - частка кожного із засновників повинна становити більше 3%, а учасників - не менше 10. Банки зобов'язані дотримуватися такі пруденційні вимоги. коефіцієнт достатності капіталу не менше 8%; коефіцієнт ліквідності - відношення ліквідних активів до поточних зобов'язань, мінімальне значення - 30%; норматив максимальних відкритих позицій в іноземній валюті та дорогоцінних металах - всього 25%, в одній валюті 15%; максимальна сума кредитного ризику і великих позик - сума позик, виданих одному позичальнику, не може перевищувати 25% від капіталу банку, сума позик пов'язаної стороні не більше 75% від капіталу, якщо нагляд фінансової групи на консолідованій основі і 20%, коли нагляд на консолідованій основі не здійснюється[58].

Нагляд складається з нагляду на місці (його принципи та інструменти такі ж, як в Україні) і нагляду на місці, який фокусується на перевірці тих операцій, які характеризуються більшим ступенем ризику, т. Е Кредитного ризику, ризику ліквідності, ринкового ризику. і операційний ризик. За результатами перевірки

приймається відповідне рішення. Якщо виявлені помилки незначні, то можуть застосовуватися превентивні заходи, т. Е Спрямовані на усунення виявлених порушень, а в інших випадках - адекватні порушенню заходи впливу. Застосування санкцій означає застосування наглядовим органом: штрафу, тимчасового відсторонення від роботи окремих керівників банку, тимчасової заборони на певні види банківських операцій або діяльності територіальними підрозділами банку (в тому числі філіями закордонних банків), тимчасове обмеження доступу та використання грошових коштів; розміщено на кореспондентському рахунку, відкликання ліцензії.

Розмір штрафів диференціюється і прив'язується до суми прибутку, отриманого банком 194 - від 0,1% до 2% річного доходу банку, залежно від виду порушення. У Латвії органом нагляду за банками є Центральний банк Латвії, який безпосередньо відповідає за контроль та нагляд за дотриманням банками законодавства, економічних стандартів, а також регулювання всієї грошово - кредитної сфери. Комісія з фінансів та фондового ринку видає ліцензії банкам та контролює окремих учасників. Для здійснення банківської діяльності банк повинен отримати ліцензію та виконати ряд вимог, сформувані статутний капітал не менше 5 млн євро. Учасниками банку можуть бути фізичні особи, державні та місцеві органи влади та юридичні особи, які фактично працюють не менше 3 років та надають відповідну звітність відповідно до МСФЗ. Відповідно до Закону "Про кредитні установи", обсяг кредитування клієнтів (у тому числі пов'язаних між собою) не повинен перевищувати 25% власних коштів банку (і 100 млн євро).

Кредитування інсайдерів (пов'язаних сторін) - 15% власного капіталу. Водночас кредитний ризик класифікується як високий, якщо сума позики становить 10% або більше власних коштів. Відкрита валютна позиція не повинна перевищувати 10% капіталу банку - в одній валюті, 20% капіталу - у всіх іноземних валютах. Якщо Комісія з фінансів та фондового ринку виявить порушення кредитною організацією вимог законодавства країни або нормативно

-правових актів Європейського Союзу, то вона має можливість зобов'язати кредитну організацію виправити порушення у встановлені терміни. Комісія також має можливість відкликати ліцензію у кредитної установи у разі порушення законодавства (та нездатності / небажання усунути порушення). Крім того, посадові особи банку можуть бути притягнені до кримінальної та адміністративної відповідальності.[59]

Заходи впливу, які регулятор має право застосовувати до кредитних установ, законодавчо визначені: попередження, обмеження певних видів діяльності, часткова або повна заборона надання банком фінансових послуг, письмові вказівки, що вимагають здійснення певних операцій, штрафи у розмірі, передбаченому статтями 198 та 199 Закону "Про кредитні організації". В Естонії наглядову та регуляторну діяльність здійснюють Центральний банк Естонії та Орган фінансового нагляду. Згідно з наглядом філій іноземних банків, здійснює наглядовий орган країни походження материнського банку.

Ліцензії банкам видає Фінансова інспекція. Для отримання дозволу (ліцензії) необхідно пройти необхідну процедуру. Потім Фінансова інспекція протягом 6-12 місяців приймає рішення про видачу (відмову у видачі) ліцензії. Регулятор має право відмовити у видачі ліцензій банківській установі, якщо його керівники або власники не відповідають вимогам законодавства про рівень компетенції і / або ділової репутації, внутрішні нормативні документи не відповідають встановленим правовим нормам, заявник або його керівники караються, і відомості про покарання не виключаються з реєстру покарань. Закон «Про кредитні установи» містить вичерпний перелік умов, при яких банківська ліцензія припиняється або оголошується недійсною.

Підставами для відкликання банківської ліцензії є порушення банком вимог чинного законодавства країни (в тому числі розміру капіталу), несплата пайових внесків в Гарантійний фонд, фінансова неспроможність банку, порушення ліцензії. умов (в тому числі невірна інформація при отриманні), а також нефункціонування протягом 1 року з моменту реєстрації. Для створення

банку необхідно сформувати статутний капітал в розмірі 5 мільйонів євро. Банк Естонії встановив ряд абсолютних (в мільйонах євро) і відносних (у відсотках від капіталу) обмежень на кредитні та інвестиційні операції банків для кредитних установ. При визначенні якості позики ви можете використовувати рейтинги, надані рейтинговим агентством, включеним до списку, який веде Фінансова інспекція. У той же час кредитні організації зобов'язані дотримуватися внутрішніх принципів кредитування і «Принципів відповідального кредитування» при наданні кредитів і нагляд за ними.[58]

Для реалізації Принципів відповідального кредитування кредитна організація зобов'язана збирати і зберігати інформацію про розмір грошових зобов'язань клієнта і виконанні платіжних зобов'язань, а також використовувати цю інформацію для розрахунку кредитного навантаження на клієнта. Банк Естонії встановлює вимоги до розрахунку ризикового капіталу (з урахуванням всіх видів ризиків), ставить за обов'язок банкам використовувати сценарний аналіз і стрес-тестування при управлінні ризиком ліквідності, а також розробляє плани забезпечення безперервності бізнесу в разі стресових ситуацій.

До основних видів обмежень щодо кредитних операцій належать: рівень концентрації ризиків кредитної установи в одному клієнті або групі пов'язаних сторін (не більше 20% капіталу) та рівень концентрації великих кредитів (не повинен у сукупності перевищує 800%). Відповідно до законодавства країни, позика вважається великою, якщо вона перевищує 10% капіталу. Законодавство визначає обмеження участі кредитних установ у комерційних компаніях, наприклад заборону участі у повноцінному товаристві, а також обмеження щодо інвестицій в інші підприємства (15% власних коштів кредитної установи - в 1 компанії) , 60% власних коштів кредитної установи - загальна сума інвестицій)[56].

Водночас вищезазначені обмеження не поширюються на істотну участь банку в іншій кредитній чи небанківській фінансовій установі, у страховій компанії та у допоміжному підприємстві кредитної установи. Крім того,

обмеження не поширюється на значну частку участі, придбану з метою запобігання або запобігання збиткам або у зв'язку із забезпеченням випуску цінних паперів, а також стосовно суттєвої участі, придбаної від імені кредитної установи, а за рахунок інших осіб. Капітал для покриття кредитного ризику повинен становити 8-12% активів, зважених за ризиком. У разі виявлення порушень, орган фінансового нагляду може застосувати до банків такі заходи: давність, накладення штрафів, анулювання ліцензії.

Розглянувши регуляторну та наглядову практику Литви, Латвії, Естонії, підведемо підсумок. По-перше, система банківського регулювання та нагляду цих країн дуже схожа на українську, за винятком функціонування мегарегулятора в Литві, Латвії, Естонії. Однак формування реєстру покарань у НБУ за сприяння Міністерства юстиції за прикладом Естонії може бути цікавим для вітчизняної банківської системи. У цьому реєстрі вносяться дані про керівників банків, головних бухгалтерів, топ -менеджерів, власників у разі доведення банкрутства банківських установ, шахрайства, зловживань, які завдали банку непоправної шкоди. Це допоможе покращити прозорість банківської системи та підвищить довіру до регулятора. Національний банк Республіки Білорусь здійснює нагляд за банківськими установами та застосовує такі інструменти: реєстрація та ліцензування банків; виїзний нагляд на основі фінансової звітності, поданої банками; перевірки на місці; застосування заходів впливу у разі порушення банками законодавства або погіршення фінансового стану[59].

Також центральний банк здійснює макропруденційне регулювання та нагляд, він у своїй компетенції здійснює процедури реорганізації та ліквідації банків. Як і в усіх країнах, основною метою банківського нагляду є системна стабільність та захист кредиторів та вкладників. Тоді стратегічною метою є впровадження всіх необхідних заходів для запобігання системній банківській кризі. У структурі центрального банку діє Головне управління банківського нагляду, яке безпосередньо здійснює нагляд, а також відповідні підрозділи

територіальних Головних управлінь Національного банку. Вимоги, викладені в Базелі II, виконуються, протягом 4 років (2012-2016 рр.) Відбувається поступовий перехід до рекомендацій Базель II (стандарти капіталу, важеля кредиту та ліквідності).

Зокрема, затверджено Методику розрахунку показників капіталу, левериджу і ліквідності по банкам, а також рекомендації по використанню банками інструментів моніторингу ризику ліквідності, спрямовані на вдосконалення процесу управління ліквідністю в банках. Відповідно до Методики розрахунку контрциклічну буфера капіталу банку центральний банк з 1 січня 2014 року проводить щоквартальний моніторинг динаміки кредитного розриву і розрахунок контрциклічну буфера капіталу, а також показників капіталу, левериджу, і ліквідність, які необхідні для всіх банків на щоквартальній основі, починаючи з 2014 року. Нормативний капітал включає три рівні: капітал рівня 1, капітал рівня 2 і капітал рівня 3, за вирахуванням іммобілізації, несформовані спеціальні резерви на втрати, активи, передані банком в траст, видані позики і субординований борг[58].

Основний капітал складається з: зареєстрованого статутного капіталу; випускати дохід; кошти і прибуток минулих років, підтверджені аудитом (крім дивідендного фонду). Основний капітал може бути зменшений на величину закладених йому власних акцій банку; викуплені власні акції; збитки поточного і минулих років; нематеріальні активи; вкладення в статутні фонди дочірніх банків; пайову участь понад 20% в статутному капіталі юридичної особи; прострочені, нараховані і ще не отримані доходи минулих років. Додатковий капітал включає наступні компоненти: прибуток минулих років, не підтверджена аудитом; прибуток за поточний рік; кошти, сформовані з прибутку; загальні резерви на покриття збитків; сума переоцінки основних засобів, незавершеного будівництва; сума переоцінки цінних паперів для продажу; довгостроковий субординований капітал.

Розмір додаткового капіталу зменшується на суму прострочених поточних доходів і доходів, нарахованих та неотриманих протягом 30 днів з дати нарахування. Капітал III рівня включає короткострокові субординовані позики. Для кількісної оцінки схильності банківського сектора до тимчасового прояву системного ризику Національний банк використовує агрегований індекс системного ризику (ISR-index) 8, в якому накопичуються такі змінні, як кредитний розрив (відхилення поточного рівня кредитів від економіка від довгострокового тренда рівноваги). рівень ліквідності системи (відношення міжбанківських кредитів до депозитів клієнтів), фінансовий леверидж і коефіцієнт руху капіталу (відношення коштів, залучених банками від нерезидентів до вимог до нерезидентів). Чим більше його значення, тим вище рівень системного ризику в банківській системі. від нерезидентів, в меншій мірі - за рахунок збільшення фінансового важеля, в той час як кредитний розрив і ліквідність, навпаки, надали знижувальний вплив на рівень системної банківської діяльності.[54]

За прикладом Білорусі у вітчизняній практиці банківського регулювання та нагляду можна запровадити поступовий перехід до використання макропруденційного регулювання та нагляду, а також до використання сукупного індексу системного ризику (індекс ISR) (по -перше у тестовому режимі) як один із її інструментів. Цей метод дозволить кількісно виміряти схильність банків до появи системного ризику, у майбутньому він сприятиме системній стабільності.

Отже, особливу увагу слід приділити проблемі капіталізації банківської системи України, без якої неможливе активне економічне зростання. Його суть полягає не тільки у досягненні певного абсолютного рівня капіталу, а й у здатності покривати існуючі ризики, залишатися платоспроможними та водночас прибутковими для банків. Присутність в українському банківському секторі - це таке явище, як штучне завищення капіталу, тобто коли такі складові, як різниця в викидах та резерви переоцінки, з'являються у значній кількості у

структурі власного капіталу. В умовах девальвації гривні вони автоматично збільшують обсяг капіталу банків. Тому банкам слід оптимізувати структуру власного капіталу та збільшувати його, використовуючи якісні джерела[57].

У світовій практиці регулювання процесів капіталізації акцент змістився з абсолютних показників на відносні, тому для аналізу стану капіталізації банківської системи ми обрали найважливіші відносні показники - норматив достатності регулятивного капіталу, коефіцієнт капіталізації та відношення статутного капіталу до власного капіталу. Розроблена математична модель на основі алгоритму Хо-Калмана дає змогу передбачити досліджувані показники на майбутній період. Встановлено, що ситуація з достатністю капіталу банків третьої та четвертої груп є кращою. Відповідно, найбільші та найбільші банки повинні збільшувати як абсолютні розміри капіталу, так і стежити за якістю його складових елементів. З метою комплексного дослідження капіталізації банків побудована логічна структурна діаграма сучасного стану капіталізації банківської системи України на макро- та мікроекономічному рівнях.

Отже, Національному банку України слід використовувати позитивний досвід розвинених країн в практиці регулювання і нагляду за банками. За прикладом Швейцарії необхідно вдосконалити систему гарантування вкладів - необхідно збільшити гарантовану суму, а також розглянути пропозицію про відшкодування вкладнику коштів, розміщених в банківських металах. В Естонії сформований так званий реєстр штрафів, який може зацікавити НБУ. В цей реєстр можуть входити дані про менеджерів банків, головних бухгалтерів, топ-менеджерах, власників у разі залучення банківських установ до банкрутства, шахрайства, зловживань в банку.

ВИСНОВКИ

В результаті проведених досліджень визначено, що банківська система є центральною ланкою фінансової системи України, адже бере безпосередню участь у соціально-економічних процесах суспільства, акумулюючи їх фінансові ресурси та здійснюючи ефективний та раціональний їх розподіл.

Як і будь-яка відкрита економічна система, банківська система дуже вразлива і чутлива до руйнівного впливу як зовнішніх, так і внутрішніх соціально-економічних та політичних факторів, у свою чергу, спричиняє погіршення основних параметрів свого стану, обмежує можливості забезпечення нормального функціонування грошового ринку, негативно впливає на організацію платіжного обігу, спричиняє дисбаланс у фінансових потоках між банками та іншими суб'єктами господарювання і, як наслідок, призводить до зниження макроекономічних показників та рівня конкурентоспроможності країни в сукупності.

Тому в останні роки забезпечення фінансової стабільності самої банківської системи стало одним із основних завдань економічної політики. За таких умов для своєчасного реагування на виявлений дисбаланс у банківській системі вкрай необхідно розробити та впровадити комплексний підхід до моніторингу її фінансової стабільності. Беручи до уваги найвизначніший із вищезазначених аспектів, що розкриває зміст поняття «фінансова стабільність банківської системи», дав змогу сформулювати таке його визначення: фінансова стійкість банківської системи є складною характеристикою держави, визначає здатність банківської системи поглинати негативний вплив зовнішніх та внутрішніх факторів постійно та ефективно виконувати належні функції за умови збереження її цілісності та організованості та фінансової стійкості банків.

Для оцінювання рівня ризиків в діяльності банків на мікрорівні НБУ контролює економічні нормативи достатності капіталу, ліквідності, кредитного ризику та інвестування. протягом періоду дослідження відбулись позитивні зміни в значенні всіх економічних нормативів. Це позитивно

характеризує достатність капіталу, ліквідність та рівень кредитного й інвестиційного ризиків у діяльності банків України і формує достатню стійкість банків України до загроз насамперед зовнішнього походження, що можуть негативно вплинути на їх діяльність.

Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті впродовж 2014-2020 рр. має спадну тенденцію від його критичного рівня до оптимального. Щодо співвідношення довгострокових кредитів, терміном понад рік, то дане значення в межах досліджуваного періоду переважає його критичне значення, що свідчить про наявність загрози дефіциту ресурсів для задоволення потреб у кредитуванні суб'єктів господарювання, а систематична тенденція до зростання значень даного показника свідчить лише про посилення такої загрози. Здійснивши аналіз частки іноземного капіталу у статутному капіталі банків України, бачимо, що в межах досліджуваного періоду значення даного показника є наближеним до критичного, що вказує на те, що банки України з часткою іноземного капіталу є більш стійкими до кризових явищ, які відбуваються в країні й надалі залишаються на ринку банківських послуг.

Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань перебуває на оптимальному рівні в межах досліджуваного періоду.

Відношення активів банків до ВВП повинно бути наближеним до 100%, проте в межах досліджуваного періоду дане значення має спадну тенденцію, що свідчить про порушення рівня незалежності банківської системи держави. Рентабельність активів державних банків набувала від'ємного значення до 2017 року, свідченням чого є те, що банківському сектору в даному періоді характерною була збитковість. Проте, протягом наступних років банки, зокрема державні, почали нарощувати свою прибутковість, в результаті чого їх рентабельність досягла нормативного значення.

Кількості діючих в Україні банків бачимо, що станом на 2014 р. у

зв'язку із загостренням політичної ситуації в Україні кількість комерційних банків скоротилася до 145 установ, однією з передумов цього було прийняте урядом рішення про закриття російських банків. Протягом 2014-2019 рр. спостерігається значне скорочення їх кількості на 70 установ, тобто на 48,3% і в результаті, станом на 2019 рік в країні налічується 75 діючих банківських установ. У 2014 році Національним банком України було визнано неплатоспроможними 33 банківські установи, які в подальшому підпали під ліквідацію, в наступному році даний перелік збільшився, також на 33 установи, дві з яких здійснювали свою діяльність на анексованій території АР Крим, у зв'язку з цим головним регулятором було прийнято рішення щодо анулювання генеральних ліцензій та ліцензій на здійснення валютних операцій для даних установ.

У 2016 році НБУ визнав неплатоспроможним ще 21 банківську установу, наступного року – ще 9 банків, а у 2018 році – ще один банк був позбавлений ліцензії та вже у 2020 році ще один банк (АТ АКБ «АРКАДА») також був визнаний неплатоспроможним та підпав під ліквідацію згідно з рішенням НБУ від 24.09.2020 р. Протягом 2014-2020 рр. банківський сектор України зазнає зменшення кількості платоспроможних комерційних банків. Станом на 01.11.2020 р. кількість платоспроможних комерційних банків скоротилася до 74 установ, що на 73 установи (49,7%) менше, ніж це було у 2014 році. В межах 2014-2015 рр. в структурі чистих активів банківського сектору найбільшу частку займали іноземні та приватні банки – 31,2% (403 млрд. грн..) та 30,8% (398 млрд. грн..), відповідно. Згодом, у зв'язку з прийнятим рішенням про націоналізацію ПАТ «Приватбанк» структура банківського сектору в аспекті розподілу чистих активів зазнала суттєвих змін, яскравим відображенням чого є те, що наприкінці 2015 року на частку державних банків припадало 28,1% (353 млрд. грн..), а за аналогічний період 2016 року їх частка суттєво зросла до 51,4% (645 млрд. грн..), з врахуванням чистих активів ПАТ «Приватбанк». У 2017 році їх частка зросла на 3,5

відсоткових пункти і становила 54,9% (734 млрд. грн.), у 2018 році – 54,7% (745 млрд. грн.) та у 2019 році – 55,2% (825 млрд. грн.). У жовтні 2020 року в період «корона кризи» в структурі чистих активів частка державних банків становить 53,5% (914 млрд.грн.).

За даними звіту Національного банку України, банківська система протягом 2014-2017 рр. перебувала в стані збитковості, незважаючи на це 2019 рік виявився найкращим для українського банківського сектору з початку кризи 2014 року. За проведеними НБУ оцінками діяльності банківських установ їх прибутковість досягла найвищого рівня у 2019 році і становила 58 356 млн.

Протягом 2014-2017 рр. банківська система України демонструвала збиток у своїй фінансовій діяльності (рис. 2.6.). Однією з основних причин зниження рентабельності було те, що значна частина комерційних банків були визнані неплатоспроможними, тому діяльність банківського сектору була збитковою. З 2018 року рівень рентабельності банків набував додатного значення, що свідчило про відновлення прибутковості банківського сектору. Відновлення та збереження даних показників на належному рівні свідчить про стабілізацію банківської системи.

Отже, в результаті проведених досліджень можна зробити висновок, що найбільш стабільною банківська система України була у 2019 році, адже банківський сектор був капіталізованим, прибутковим та без жодного банкрутства на ринку, що стало основним підґрунтям того, що банківська система України має здатність протистояти наслідкам пандемії COVID-19. У період банківської кризи 2014-2015 рр. банки України були збитковими насамперед через реалізацію кредитного ризику та спричинені ним збитки.

Період 2016-2017 рр. визначався після кризовим відновленням економіки та як наслідок прибутковою операційною діяльністю банків, але необхідність доформування резервів за кредитними операціями спричинили їх загальну збитковість.

У 2018-2019 рр. банківська система України здійснює прибуткову діяльність через зростання доходів більшими темпами, ніж витрат, та суттєве скорочення витрат банків на формування резервів за активними операціями. У 2020 році банки України функціонували в умовах значного рівня невизначеності, спричиненого пандемією COVID-19, та її негативним впливом на економічну та соціальну стабільність в країні. Це зокрема спричинило падіння річних темпів зростання чистого процентного та комісійного доходу, зростання відрахувань на формування резервів за активними операціями та іншими ризиками банків. Наслідком цього стало зниження операційної ефективності банків – хоча операційний дохід та операційний прибуток зросли, значення показника CIR знизилося. Попри це банки отримали прибуток 41,3 млрд грн, що на третину менше ніж у 2019 році.

Проаналізувавши загальні тенденції сучасного розвитку банківського сектору можна підвести підсумок, що в банківській системі України спостерігається невідповідність деяких ознак в процесі її діяльності до сучасних вимог. По-перше, суттєвих змін банківський сектор зазнав після націоналізації ПАТ «Приватбанк», що призвело до того, що частка державних банків займає лідируючі позиції на ринку банківських послуг, разом з тим значні зміни відбулися в структурі активів та пасивів, обсяг яких також значно збільшився.

В умовах сучасних викликів, заходи на удосконалення системи фінансової безпеки мають бути направлені, перш за все на покращення економічного стану банківської системи, а саме на збільшення її прибутковості. В зв'язку з цим, в роботі було визначено ключові заходи для досягнення даної мети. Здійснено прогноз індикаторів оцінки рівня фінансової безпеки банківської системи, згідно з яким було визначено основні пріоритетні напрями для покращення діяльності банківського сектору, а саме, необхідним є застосування необхідних заходів для покращення якості кредитного портфеля банківських установ України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Л.А. Дослідження поняття «стабільність банківської системи» та «стабільність банку» URL: http://www.rusnauka.com/16_NPRT_2014/Economics/1_165419.doc.htm .(дата звернення 01.09.2021)
2. Васильєва Т. А. Розвиток структурно-функціонального підходу до аналізу фінансової стійкості в системі банківського нагляду / Т. А. Васильєва, О. П. Заруцька // Вісник Національного банку України. – 2013. – № 10 (212). – С. 28–35.
3. Алексеєнко Л. М. Ринок фінансового капіталу: становлення, проблеми, перспективи розвитку / Л.М. Алексеєнко. – К.: Вид-во «Максимум»; Тернопіль : Економічна думка, 2004. – 424 с.
4. Барановський О. І. Стійкість банківської системи / О. І. Барановський // Фінанси України. – 2007. – № 9. – С. 75–81.
5. Лавренюк В. Стійкість, стабільність та надійність у банківській діяльності / В. Лавренюк // Економічний аналіз. – 2013. – Вип. 12, Ч.2. – С.54– 58
6. Юданов А. Ю. Секреты финансовой устойчивости международных монополий / А. Ю. Юданов. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 354 с.
7. Панасенко Г. Основні напрями забезпечення стабільності банківської системи України на шляху інтеграції у світовий фінансовий простір URL: // <http://experts.in.ua> .(дата звернення 01.09.2021)
8. Погореленко Н. П. Теоретичні основи щодо співставлення стійкості та стабільності функціонування банківської системи / Н. П. Погореленко // Економічний простір. – 2014. – № 89. – С.128–141.
9. . Бондаренко Л.А. Дослідження поняття «стабільність банківської системи» та «стабільність банку» URL: http://www.rusnauka.com/16_NPRT_2014/Economics/1_165419.doc.htm(дата звернення 01.09.2021)

10. Петриченко Л. Ю. Забезпечення фінансової стабільності комерційних банків України: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к.е.н. : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Л. Ю. Петриченко. – К.: КНУ ім. Т. Шевченка, 2004. – 18 с.

11. Жилінський А. І. Комерційні банки у забезпеченні фінансової стабільності держави: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к.е.н. : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / А. І. Жилінський. – К.: КНУ ім. Т. Шевченка, 2002. – 24 с.

12. Коваленко В. В. Методичні підходи до діагностики і моніторингу фінансової стійкості банківської системи / В.В. Коваленко // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №11 (65). – С. 15–17.

13. Біляєва В. Ю. Визначення рівня фінансової стійкості банків / В. Ю. Біляєва // Бізнес Інформ. – 2015. – № 9. – С. 314–319.

14. Д'яконова І. І. Особливості сучасного стану державного регулювання банківської діяльності / І. І. Д'яконова, Є. Ю. Мордань // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. – Вип. 31. – С. 45–54.

15. Міщенко В. Базель III: нові підходи до регулювання банківського сектору / В. Міщенко, А. Незнамова // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 1. – С. 4–9.

16. Процик Т. В. Грошово-кредитні засоби регулювання національної економіки : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к. е. н. : спец. 08.00.08. – Суми : УАБС НБУ, 2008. – 24 с.

17. Белінська Я. В. Механізм забезпечення фінансової стабільності: структура, інструменти, напрями розвитку / Я. В. Белінська, В. П. Биховченко // Стратегічні пріоритети. – 2012. – № 1 (22). – С. 72–84.

18. Лазня А. В. Теоретико-методологічні підходи до визначення сутності і складових організаційно-економічного механізму забезпечення фінансової

стабільності банківської системи / А. В. лазня // Вісник Університету банківської справи України . – 2014. – № 1 (19). – С 194–199.

19. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/page5> (дата звернення 2.09.2021 р.).

20. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.99 № 679-XIV URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=a>. (дата звернення 2.09.2021 р.).

21. Безродна О. С. Теоретико-методичні аспекти оцінювання фінансової стабільності банківської системи / О. С. Безродна, В. О. Лесик // Проблеми економіки. – 2017. – № 2. – С. 251–262.

22. Д'яконова І.І. До питання визначення понять «банківське регулювання» та «банківський нагляд» / І.І. Д'яконова // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 8 (86). – С. 183–193.

23. Волик Н. Г. Удосконалення моделі комплексного оцінювання фінансової стійкості банків на основі рейтингової системи / Н.Г. Волик // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2009. – № 6. – С.45–49.

24. . Довгань Ж. М. Фінансова стійкість банківської системи України : дис. на здобуття наук. ступеня докт. економ. наук: спец 08.00.08 / Ж. М. Довгань. – Суми, 2018 – 583 с.

25. Ващенко Ю. В. Банківське право : навч. посіб. / Ю. В. Ващенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006 – 344 с.

26. Вовк В. Я. Організація системи моніторингу зовнішнього середовища банку / В.Я. Вовк // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць. – 2011. – Вип.1 (10). – Ч.ІІ. – С.31–37.

27. Вовчак О. Д. Банківський нагляд: Навчальний посібник. 2-ге вид. / О.Д. Вовчак, О. І. Скаско, А. М. Стасів. – Львів: Новий світ – 2007.– 472 с.

28. Головка О. Г. Фінансова стабільність розвитку банків: дис. на здобуття наук. ступеня. канд. екон. наук: спец. 08.00.08 / О. Г. Головка. – Суми, 2010. – 179 с

29. Дзюблюк О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи: монографія // О. В. Дзюблюк, Р. В. Михайлюк. – 2009. – 316 с

30. Дудка І. М. Державне регулювання банківських відносин як ключовий компонент державної політики в цій сфері / І.М. Дудка // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 4. – С. 162–168.

31. Жердецька Л. В. Макропруденційна політика світовий досвід та українська практика / Л. В. Жердецька // Вісник соціально-економічних досліджень : зб.наук. праць за ред. М.І. Зверькова (голов.ред. та ін.). – Одеса: Одеський національний економічний університет. – 2016. – Вип. 1 – № 60. – С. 239 – 246.

32. Завадська Д. В. Особливості забезпечення фінансової стійкості банків України / Д. В. Завадська // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2011. – № 3 (43). – С. 73–80

33. Звіт про фінансову стабільність Національного банку України. – 2016. – Вип. 2. – 66 с. 120. Звіт про фінансову стабільність. – 2014 – Вип.3 URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=50604896>(дата звернення 2.09.2021 р.).

34. Звіт про фінансову стабільність Національного банку України. – 2016. – Вип. 2. – 66 с. 120. Звіт про фінансову стабільність. – 2015– Вип.7 URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=50604896>(дата звернення 2.09.2021 р.).

35. Звіт про фінансову стабільність Національного банку України. – 2016. – Вип. 2. – 66 с. 120. Звіт про фінансову стабільність. – 2016– Вип.7 URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=50604896>(дата звернення 2.09.2021 р.).

37. Звіт про фінансову стабільність Національного банку України. – 2016. – Вип. 2. – 66 с. 120. Звіт про фінансову стабільність. – 2016– Вип.7URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=50604896>(дата звернення 2.09.2021 р.).

38 Звіт про фінансову стабільність Національного банку України. – 2016. – Вип. 2. – 66 с. 120. Звіт про фінансову стабільність. – 2017– Вип.7URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=50604896>(дата звернення 2.09.2021 р.).

39. Звіт про фінансову стабільність Національного банку України. – 2016. – Вип. 2. – 66 с. 120. Звіт про фінансову стабільність. – 2018– Вип.7URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=50604896>(дата звернення 2.09.2021 р.).

40. Звіт про фінансову стабільність Національного банку України. – 2016. – Вип. 2. – 66 с. 120. Звіт про фінансову стабільність. – 2019– Вип.7URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=50604896>(дата звернення 2.09.2021 р.).

41. Звіт про фінансову стабільність Національного банку України. – 2016. – Вип. 2. – 66 с. 120. Звіт про фінансову стабільність. – 2020– Вип.7URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=50604896>(дата звернення 2.09.2021 р.).

42. Звіт про фінансову стабільність Національного банку України. – 2016. – Вип. 2. – 66 с. 120. Звіт про фінансову стабільність. – 2015– Вип.7URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=50604896>(дата звернення 2.09.2021 р.).

43. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні
Постанова Правління Національного банку України 28.08.2001 № 368 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text> (дата звернення 2.09.2021 р.).

44. Основні засади грошово-кредитної політики на 2021 рік та середньострокову перспективу від 21.12.2020. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/vr001500-16>. (дата звернення 2.09.2021 р.).

45. Основні показники діяльності банків України за 2016-2020 рр. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=74208. (дата звернення 2.09.2021 р.).

46. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>. (дата звернення 2.09.2021 р.).

47. Положення про порядок визначення системно важливих банків Постанова Правління Національного банку України 25.12.2014 № 863. – URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0863500-14/paran11#n11>. (дата звернення 2.09.2021 р.).

48. Результати проведення операцій Національного банку України з регулювання ліквідності банків URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article;jsessionid=A6C880281C49C2797EDFA336FBCF8182?art_id=27843415&showTitle=true (дата звернення 2.09.2021 р.).

49. Річні звіти НБУ URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=15727773&cat_id=36450. (дата звернення 2.09.2021 р.).

50. Світовий банк: офіційний сайт. – URL: <http://www.worldbank.org/en/publication/gfdr/background/financial-stability> . (дата звернення 2.09.2021 р.).

51. Сегеда Л. М. Напрями підвищення ефективності грошовокредитної політики Національного банку України / Л. М. Сегеда // Український журнал прикладної економіки. – 2016. – Том 1. – № 4. – С. 109– 119.

52. Сидоренко О. М. Банківський нагляд у системі регулювання діяльності банків / О. М. Сидоренко // Економіка. Фінанси. Право. – 2013. – № 1. – С. 59–61.

53. Стратегія валютних інтервенцій Національного банку України на 2016-2021 роки: Постанова Правління Національного банку України від 06.09.2016 № 261-рш. URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/vr261500-16>

54. Стратегія розвитку банківської системи 2016-2020: «Синергія розвитку банків та індустріалізація економіки» URL:http://kneu.edu.ua/userfiles/Credit_Economics_Department/afedra+bankspravi/proekt_strategi.pdf.

55. Бланк І. О. Фінансова стратегія підприємства: монографія / І. О. Бланк, Г. В. Ситник, О. В. Казанська, І. Г. Ганечко; за заг. наук. ред. І. О. Бланк. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 147 с.

56. Васильєва Т. А. Розвиток структурно-функціонального підходу до аналізу фінансової стійкості в системі банківського нагляду / Т. А. Васильєва, О. П. Заруцька // Вісник Національного банку України. – 2013. – № 10 (212). – С. 28–35.

57. Васильєва Т. А. Прогнозування ризику виникнення кризи в банку / Т. А. Васильєва, О. Б. Афанасьєва // Вісник Української академії банківської справи. – 2013. – №1 (34). – С. 74–81.

58. Васюренко О. В. Моделі оцінки банківської діяльності для забезпечення стабільності банківської системи: монографія / О. В. Васюренко, О. М. Тридід, Г. М. Азаренкова та ін. – К. : УБС НБУ, 2010. – 322 с.

59. Бобиль В. В. Удосконалення моделі оцінки фінансової стійкості сучасної банківської системи / В. В. Бобиль // Збірник наукових праць Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка

60. Версаль Н.І. Банківська система України: проблеми становлення та перспективи розвитку / Збірник тез доповідей міжнародної науково – практичної конференції. – Тернопіль : Економічна думка, 1998. – С. 50.

61. Владичин У.В. Державне регулювання іноземного банківництва в Україні: автореф. дис. на здобуття наук ступеня докт. екон. наук: спец. 08.00.08 / У.В. Владичин. – Львів, 2017. – 41 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Індикатори фінансової стійкості 2013-2018 років

	База консолідації	2013 Q4	2014 Q4	2015 Q4	2016 Q4	2017 Q4	2018 Q4
Основні ІФС депозитних корпорацій							
Співвідношення регулятивного капіталу до зважених за ризиком активів ¹	CBDI	18,26	15,60	12,31	12,69	16,10	16,18
Співвідношення регулятивного капіталу 1 рівня до зважених за ризиком активів ¹	CBDI	13,89	11,21	8,30	8,96	12,12	10,52
Співвідношення недіючих кредитів ² без урахування резервів до капіталу	CBDI	30,65	61,07	129,02	89,37	70,18	60,20
Співвідношення ² недіючих кредитів до сукупних валових кредитів	CBDI	12,89	18,98	28,03	30,47	54,54	52,85
Співвідношення кредитів за секторами економіки до сукупних валових кредитів							
Частка в сукупних валових кредитах: Резиденти	CBDI	98,72	96,05	94,54	95,92	94,21	93,47
Частка в сукупних валових кредитах: Депозитні корпорації	CBDI	1,99	1,14	0,72	0,49	0,54	0,90
Частка в сукупних валових кредитах: Центральний банк	CBDI	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Частка в сукупних валових кредитах: Інші фінансові корпорації	CBDI	2,05	2,38	1,49	1,11	1,01	0,80
Частка в сукупних валових кредитах: Сектор загального державного управління	CBDI	0,63	0,46	0,32	0,14	0,14	0,25
Частка в сукупних валових кредитах: Нефінансові корпорації ³	CBDI	73,48	72,42	75,29	78,55	76,47	74,16
Частка в сукупних валових кредитах: Інші сектори-резиденти	CBDI	20,57	19,65	16,72	15,63	16,06	17,36
Частка в сукупних валових кредитах: Нерезиденти	CBDI	1,28	3,95	5,46	4,08	5,79	6,53
Норма прибутку на активи ⁴	CBDI	0,26	-4,24	-5,54	-12,47	-1,76	1,60
Норма прибутку на капітал ⁵	CBDI	1,72	-31,95	-65,51	-122,17	-15,34	14,61
Співвідношення процентної маржі до валового доходу	CBDI	58,56	48,46	39,00	45,94	50,20	52,02
Співвідношення непроцентних витрат до валового доходу	CBDI	65,95	59,85	54,40	60,91	76,14	61,92
Співвідношення ліквідних активів ⁶ до сукупних активів	CBDI	20,63	26,40	33,00	48,53	53,94	51,14
Співвідношення ліквідних активів ⁷ до короткострокових зобов'язань	CBDI	89,11	86,14	92,87	92,09	98,37	93,52
Співвідношення чистої відкритої позиції в іноземній валюті до капіталу ¹²	CBDI	19,83	35,47	36,15	57,07	43,31	46,99
Рекомендовані ІФС							
Депозитні корпорації							
Співвідношення капіталу до активів	CBDI	15,06	11,23	8,02	9,78	11,90	10,77
Співвідношення великих відкритих позицій до капіталу	CBDI	172,05	250,04	364,14	308,27	208,31	176,23

Ціни на комерційну нерухомість (зміна у відсотках за останні 12 місяців)							
Співвідношення кредитів на житлову нерухомість ⁸ до сукупних валових кредитів		5,46	6,68	6,32	5,59	4,45	3,83
Співвідношення кредитів на комерційну нерухомість ⁹ до сукупних валових кредитів		1,38	1,45	1,24	1,06	0,98	2,90

кредитах: Центральний банк												
Частка в сукупних валових кредитах: Інші фінансові корпорації	CBDI	0,77	0,76	0,82	0,91	0,63	0,65	0,65	0,58	0,90	0,86	0,91
Частка в сукупних валових кредитах: Сектор загального державного управління	CBDI	0,24	0,25	0,30	0,45	0,39	0,48	0,58	1,17	1,12	1,09	1,11
Частка в сукупних валових кредитах: Нефінансові корпорації ³	CBDI	73,31	72,59	71,45	70,88	70,64	71,88	70,64	73,14	72,08	71,35	71,03
Частка в сукупних валових кредитах: Інші сектори-резиденти	CBDI	18,13	18,82	19,87	20,27	19,91	20,64	21,14	20,90	21,49	22,18	22,57
Частка в сукупних валових кредитах: Нерезиденти	CBDI	6,57	6,67	6,63	7,17	8,27	6,17	6,72	3,92	4,10	4,07	3,92
Норма прибутку на активи ⁴	CBDI	4,22	4,96	5,15	4,70	4,49	3,31	3,42	2,77	2,65	3,56	3,98
Норма прибутку на капітал ⁵	CBDI	36,74	42,55	42,54	37,55	32,83	24,75	26,24	21,68	22,48	30,99	34,65
Співвідношення процентної маржі до валового доходу	CBDI	49,46	47,09	46,68	47,39	44,13	43,46	44,27	45,00	59,95	54,39	53,10
Співвідношення непроцентних витрат до валового доходу	CBDI	52,67	52,71	53,04	55,58	54,07	54,38	56,67	60,79	68,03	62,02	59,95
Співвідношення ліквідних активів ⁶ до сукупних активів	CBDI	52,71	51,54	71,92	72,28	72,67	70,84	71,71	69,10	70,53	70,87	70,23
Співвідношення ліквідних активів ⁷ до	CBDI	92,63	91,61	93,86	94,35	92,50	88,15	89,68	86,82	88,91	89,72	89,55

із них: Частка в сукупних валових кредитах: Нижня Сахара	CBDI	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Частка в сукупних валових кредитах: Центральна та Східна Європа	CBDI	0,02	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00	0,03	0,02
Частка в сукупних валових кредитах: Співдружність Незалежних Держав та Монголія ¹⁰	CBDI	2,21	2,22	2,13	2,18	2,42	0,09	0,03	0,04	0,04	0,04	0,04
Частка в сукупних валових кредитах: Азія, включаючи Китай	CBDI	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Частка в сукупних валових кредитах: Близький Схід	CBDI	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Частка в сукупних валових кредитах: Західна півкуля	CBDI	1,12	1,11	1,06	1,06	1,17	1,20	1,29	0,00	0,00	0,00	0,00
Співвідношення валової позиції похідних фінансових інструментів в активах до капіталу		0,27	0,44	0,61	0,45	0,31	0,32	0,38	0,30	0,84	1,13	1,10
Співвідношення валової позиції похідних фінансових інструментів у зобов'язаннях до капіталу		0,02	0,02	0,02	0,04	0,46	0,08	0,24	0,23	0,10	0,06	0,06
Співвідношення доходу від торговельних операцій до валового доходу	CBDI	9,62	12,42	11,62	9,57	16,41	18,98	15,65	11,60	-12,39	-3,11	0,06
Співвідношення витрат на	CBDI	41,00	40,70	40,28	40,55	39,18	39,08	37,82	37,08	37,75	36,09	35,95

утримання персоналу до непроцентних витрат												
Спред між ставками за кредитами та депозитами (базисні пункти)	DC	510	517	570	622	855	747	763	788	785	863	834
Спред між найвищою та найнижчою міжбанківськими ставками (базисні пункти)		1 725	1 790	1 740	1 520	1 670	970	1 324	680	760	1 162	1 188
Співвідношення депозитів клієнтів до сукупних валових кредитів (крім міжбанківських)	CBDI	83,43	87,73	92,54	103,08	103,32	113,29	122,63	138,99	140,06	140,19	140,38
Співвідношення кредитів в іноземній валюті до сукупних валових кредитів	CBDI	45,86	44,43	41,62	41,24	44,52	42,45	42,03	39,06	37,64	34,37	33,30
Співвідношення зобов'язань в іноземній валюті до сукупних зобов'язань	CBDI	45,85	44,75	44,40	42,82	47,03	43,37	43,06	39,13	38,96	37,29	36,91
Співвідношення чистої відкритої позиції за інструментами участі в капіталі до капіталу												
Інші фінансові корпорації												
Співвідношення фінансових активів інших фінансових корпорацій до сукупних фінансових активів	DC	29,52	30,02	30,52	28,58	28,79	29,22	28,56	28,16	28,22	...	-
Співвідношення фінансових активів інших	DC	14,49	14,48	14,55	14,24	14,99	15,76	16,28	16,25	15,82	...	-

фінансових корпорацій до валового внутрішнього продукту												
Ринки нерухомості												
Ціни на житлову нерухомість (зміна у відсотках за останні 12 місяців) 11		105,40	106,50	106,40	107,90	107,00	106,70	107,70	106,10	109,80	112,80	-
Ціни на комерційну нерухомість (зміна у відсотках за останні 12 місяців)												
Співвідношення кредитів на житлову нерухомість ⁸ до сукупних валових кредитів		3,79	3,62	3,43	3,10	3,23	3,28	3,37	2,92	2,81	2,77	2,79
Співвідношення кредитів на комерційну нерухомість ⁹ до сукупних валових кредитів		2,91	2,86	2,83	2,87	2,97	2,98	2,42	2,39	2,34	2,17	2,16

Додаток В

Інституційне охоплення ІФС для сектору депозитних корпорацій та сектору інших фінансових корпорацій

Україна	Кількість усього, одиниць	Внутрішньо контрольовані						Під іноземним контролем					
		кількість, одиниць	кількість відокремлених підрозділів, одиниць		кількість дочірніх компаній, одиниць		сукупні активи, млн грн	кількість, одиниць	кількість відокремлених підрозділів, одиниць		кількість дочірніх компаній, одиниць		сукупні активи, млн грн
			національні	іноземні	національні	іноземні			національні	іноземні	національні	іноземні	
Підзвітні організації, що включені до сектору депозитних корпорацій	74	47	73	1	10		1 245 229,87	27	5		12		563 171,89
<i>Контрольовані Урядом</i>	5	5	72	1	9		947 435,35						
Комерційні банки	4	4	48	1	8		712 360,06						
Ощадні банки	1	1	24		1		235 075,29						
Банки розвитку													
Кредитні союзи або кооперативи													
Інвестиційні банки													
Іпотечні банки													
Будівельні кооперативи													
Установи мікрофінансування (що залучають депозити)													
Поштові ощадні банки (відокремлені від уряду)													
Сільські або будівельні банки (відокремлені від уряду)													
Інші													
<i>Приватні</i>	69	42	1		1		297 794,53	27	5		12		563 171,89

Спеціалізовані фінансові посередники	323	323	323				3 859,32						
Допоміжні фінансові організації	982	982	982				13 371,92						
Фондові біржі та ринки цінних паперів													
Корпорації, що надають фінансові гарантії													
Брокери та агенти													
Допоміжні страхові та пенсійні організації													
Компанії, що здійснюють обмін валют													
Інші допоміжні фінансові організації	982	982	982				13 371,92						

ДОДАТОК Г

Фінансові звіти у розрізі секторів: Звіт про доходи та витрати депозитних корпорацій

	2005A	2006Q4	2007Q4	2008Q4	2009Q4	2010Q4	2011Q4	2012Q4	2013Q4	2014Q4	2015Q4	2016Q4	2017Q4	2018Q4	2019M12	2020M3	2020M6	2020M9	2020M12	2021M3	2021M6	2021M7	2021M8
Процентні доходи	18 863,15	30 095,37	50 172,71	86 621,73	110 402,00	106 636,55	108 716,40	124 098,87	131 465,84	149 864,29	138 302,21	138 073,30	124 612,30	140 422,98	154 350,87	38 710,53	75 006,71	110 935,32	146 210,28	37 974,65	78 632,80	93 052,39	107 523,88
(i) Валові процентні доходи	19 029,21	30 259,04	50 842,63	88 370,29	121 102,63	113 334,12	113 352,48	117 547,55	129 932,19	151 257,61	138 672,68	138 539,21	127 901,78	140 913,05	154 308,85	38 769,77	75 121,70	111 195,44	147 389,69	38 152,95	78 849,45	93 281,13	107 728,95
(ii) Мінус резерви під нараховані проценти за недіючими активами	- 166,06	- 163,68	- 669,92	- 1748,57	- 10700,63	- 7586,09	- 4636,09	- 6551,32	- 5153,66	- 1393,32	- 370,47	- 465,91	- 3289,48	- 490,07	- 42,02	- 59,23	- 114,99	- 260,13	- 1179,40	- 178,30	- 216,65	- 228,74	- 205,07
Процентні витрати	10 907,36	16 578,68	28 613,84	50 818,08	66 590,37	61 409,17	59 505,60	68 203,66	80 880,81	97 171,36	98 159,07	92 233,64	72 030,15	67 744,18	74 013,62	17 899,43	34 193,23	49 127,2	62 986,20	12 714,26	25 306,10	29 615,27	33 919,12
Чисті процентні доходи (=1 - 2)	7 955,79	13 516,69	21 558,88	35 803,64	43 811,63	45 227,37	49 210,79	55 895,21	50 585,03	52 692,93	40 143,14	45 839,66	52 582,15	72 678,80	80 337,55	20 811,11	40 813,48	61 807,40	83 224,08	25 260,40	53 326,71	63 437,12	73 604,75
Непроцентні доходи	8 496,73	11 290,11	17 318,08	34 183,88	21 812,77	23 318,61	28 813,81	31 242,71	35 793,22	56 044,53	62 786,69	53 934,64	52 166,34	67 033,21	89 183,56	26 351,20	53 092,99	77 801,18	101 698,49	16 872,01	44 727,01	56 023,76	64 305,50
(i) Збори та комісійні до отримання	5 774,63	8 314,63	12 449,59	19 872,20	16 209,14	15 270,67	18 472,81	21 161,88	24 973,59	28 276,20	28 588,47	31 402,57	36 151,93	50 974,96	62 062,32	16 307,51	31 269,26	49 326,11	70 646,05	19 730,12	41 723,75	49 696,00	58 030,61
(ii) Прибутки або	1 186,86	2 046,54	2 896,45	11 523,23	2 922,22	2 207,25	3 993,18	3 230,96	3 304,35	15 510,79	21 719,00	21 789,56	7 336,28	5 811,74	16 224,38	7 781,84	17 498,84	21 849,33	21 441,92	5 219,18	3 054,03	- 409,35	- 1 000,01

ДОДАТОК Д

Фінансові звіти у розрізі секторів: Балансовий звіт депозитних корпорацій

	2005 A	2006 Q4	2007 Q4	2008 Q4	2009 Q4	2010 Q4	2011 Q4	2012 Q4	2013 Q4	2014 Q4	2015 Q4	2016 Q4	2017 Q4	2018 Q4	2019 Q4	2020 Q4	2021 Q4	2022 Q4	2023 Q4	2024 Q4	2025 Q4	2026 Q4	2027 Q4	2028 Q4
Сукупні активи (15 + 16 = 31)	213 90,56	33 95,82	59 84,18	92 43,43	87 91,47	94 13,22	10 53,369	11 26,413	12 76,994	13 15,433	12 66,894	12 74,352	13 42,754	13 59,908	14 87,068	15 56,626	15 75,157	16 92,683	18 08,401	18 19,313	18 75,930	18 95,779	18 87,204	
Нефінансові активи	11 94,80	19 05,31	28 69,73	39 66,96	46 82,64	51 42,93	57 033,83	61 340,87	66 790,36	66 794,33	63 458,87	86 355,19	74 151,87	64 359,69	72 272,14	71 499,70	71 301,77	70 049,85	70 351,08	69 394,63	68 100,63	67 912,20	67 439,35	
Фінансові активи (= 17 по 22)	20 41,96	32 04,71	56 97,85	88 46,83	83 23,21	88 98,93	996 5,21	10 65,072	12 10,204	12 48,639	12 03,435	11 87,997	12 68,603	12 95,548	14 14,795	14 85,126	15 03,855	16 22,633	17 38,050	17 49,918	18 07,829	18 27,867	18 19,765	
Готівкові кошти та депозити	38 49,28	48 54,30	69 51,62	95 54,95	10 94,63	13 35,70	153 49,22	176 00,59	180 01,99	164 54,19	201 87,52	213 09,61	258 42,29	248 87,47	432 11,23	452 15,50	413 50,29	477 71,88	479 61,89	480 96,02	523 26,61	537 77,66	495 81,61	
Кредити (за мінусом спеціальних резервів)	14 84,21	25 71,31	46 95,44	74 80,14	70 16,41	70 83,48	771 05,03	744 28,98	847 57,93	916 11,19	813 62,28	756 97,43	602 47,18	616 65,42	570 50,99	606 21,84	571 90,07	589 45,21	605 89,75	618 86,81	664 43,05	670 50,00	703 29,22	
(i) валові кредити	15 60,77	26 82,82	48 58,65	78 85,56	77 03,49	78 85,64	857 30,56	852 56,77	941 63,05	10 75,438	10 46,304	10 46,575	10 85,302	11 59,284	10 50,512	11 29,083	10 59,307	10 52,117	990 07,11	995 87,23	10 25,884	10 25,992	10 57,105	

нанс ові кор пор ації	78, 02	11, 02	81, 28	64, 75	14, 69	60, 59	4,8 0	5,0 3	2,8 4	0,9 6	5,1 6	4,3 5	2,0 2	0,4 1	7,7 7	6,5 7	6,4 3	5,7 0	6,5 3	8,5 1	8,7 3	2,0 7	5,4 1
(i.ii. v) інші сект ори- рези дент и	35 67 7,0 6	82 03 4,0 8	16 04 55, 21	28 05 55, 67	24 13 11, 10	20 96 14, 58	201 29 0,7 8	187 68 5,3 6	193 65 3,7 5	211 32 4,5 0	174 90 3,5 7	163 55 4,6 2	174 26 7,5 2	201 29 3,1 3	212 91 3,6 1	224 81 8,5 9	218 65 5,8 6	222 37 0,5 8	206 94 9,6 8	214 01 9,5 7	227 50 7,4 2	231 53 7,1 1	237 19 0,0 9
(i.ii. vi) нер езид енти	55 6,2 5	27 30, 20	79 44, 48	20 09 6,5 9	16 11 5,5 5	17 65 7,6 4	11 587 ,54	11 294 ,66	10 727 ,45	42 022 ,38	50 707 ,11	35 309 ,05	50 392 ,26	67 083 ,54	61 668 ,16	74 117 ,86	46 153 ,72	49 117 ,05	15 654 ,32	15 682 ,41	17 007 ,43	16 946 ,87	17 109 ,36
(ii) спец іаль ні резе рви	76 56, 56	11 15 1,2 5	16 32 0,9 5	40 54 2,0 8	68 70 7,7 0	80 21 6,1 6	86 255 ,34	108 27 7,9 1	94 051 ,17	159 32 6,2 7	232 68 1,3 4	289 60 1,3 3	482 83 1,0 9	542 62 9,9 1	480 00 2,6 0	522 86 4,9 7	487 40 6,8 1	462 66 5,5 6	384 17 3,5 9	377 00 4,2 5	361 45 3,5 9	355 49 2,9 2	353 81 3,5 3
Борг ові цінн і папе ри	10 87 8,5 5	10 52 7,7 7	22 78 9,6 6	34 30 8,8 0	35 42 5,9 4	79 87 1,3 0	84 021 ,26	91 709 ,61	133 54 3,7 8	164 17 8,7 2	200 03 9,9 0	333 49 5,0 3	361 00 0,8 6	420 25 0,5 4	386 60 3,6 5	408 10 6,2 0	505 11 9,6 8	531 82 2,8 5	627 17 5,2 9	624 70 6,2 8	584 49 4,7 1	577 68 6,0 6	575 51 5,8 1
Акці ї та інші фор ми учас ті в капі талі	35 43, 73	38 67, 31	61 97, 16	61 40, 67	46 29, 60	54 31, 40	59 74, 77	69 39, 13	70 80, 80	69 09, 04	38 16, 55	18 88, 61	996 ,51	581 ,66	527 ,20	899 ,89	970 ,64	10 57, 69	974 ,33	957 ,94	977 ,35	10 42, 28	990 ,60
Похі дні фіна нсов і інст рум енти	0,0 0	0,0 0	0,0 0	45 2,7 7	35, 35	45 1,0 2	17 59, 27	21 22, 33	25 01, 66	41 85, 76	12 745 ,35	45 881 ,57	56 269 ,18	317 ,27	894 ,20	630 ,88	633 ,61	801 ,21	630 ,59	18 26, 44	23 52, 53	23 98, 39	23 44, 19
Інші акти ви	30 5,5 7	39 9,2 1	17 10, 16	17 2,8 3	- 18 87	- 37 77	- 19 969	44 005 ,37	39 478 ,58	- 72 88,	- 28 664	- 163 33	- 10 558	88 70, 16	24 148 ,55	17 115 ,84	11 728 ,01	21 781 ,20	23 754 ,00	22 599 ,41	32 308 ,56	38 464 ,07	41 806 ,23
Зоб ов'я занн я	18 81 74, 58	29 17 97, 67	52 19 58, 20	80 54 80, 15	76 39 82, 21	80 36 06, 80	897 89 1,1 2	957 10 2,0 7	10 84 725 ,46	11 67 741 ,15	11 65 334 ,45	11 49 705 ,24	11 82 927 ,99	12 13 501 ,03	12 86 239 ,08	13 50 073 ,49	13 78 272 ,09	14 84 541 ,28	15 97 569 ,93	16 02 692 ,06	16 67 021 ,75	16 77 818 ,95	16 63 851 ,10

Інші зобов'язання	6 689,83	11 032,55	20 197,34	32 927,34	65 904,62	61 489,96	78 815,09	100 978,34	113 660,89	96 233,67	88 727,36	51 900,09	47 500,30	53 227,64	58 414,98	46 095,38	42 920,87	47 406,75	47 022,65	42 941,48	48 717,00	47 767,69	49 694,81
Борг (=24 + 25 + 26 + 27)	18 817,45	29 719,58	52 915,20	80 514,63	76 393,76	80 355,32	897 739,16	956 957,65	1 084 469,93	1 167 335,23	1 165 141,94	1 149 469,26	1 182 818,42	1 213 449,65	1 286 154,56	1 349 129,99	1 378 119,61	1 484 034,17	1 597 075,39	1 602 486,12	1 666 905,25	1 677 694,84	1 663 688,69
Похідні фінансові інструменти	0,00	0,00	0,00	32 453	51 4548	48 48	151 144,96	144 255,42	255 405,52	405 192,93	192 235,51	235 109,97	109 51,57	84 84,38	943 943,52	152 152,49	507 507,49	494 494,12	205 205,54	116 116,94	124 124,50	162 162,12	162 162,41
Капітал та резерви	25 415,98	42 324,15	69 296,98	11 882,28	11 516,50	13 771,03	155 169,79	169 192,10	192 147,90	147 101,28	124 159,42	159 146,55	200 206,99	206 196,53	208 210,25	196 208,60	208 210,25	210 216,44	216 208,74	208 217,00	217 223,33	223 223,33	223 223,33
(i) у том числі вузький капітал та резерви	20 360,45	31 449,70	52 380,00	97 952,30	10 682,50	11 660,01	132 169,66	136 397,90	155 907,69	135 725,11	87 538,98	77 429,80	87 171,35	81 967,55	103 192,22	104 686,67	122 807,73	130 983,31	129 961,19	127 919,64	142 636,15	141 847,00	142 056,52
Баланс, усього (=23 + 30 = 14)	21 390,56	33 952,82	59 841,18	92 434,43	87 917,71	94 138,83	1 053 369,03	1 126 413,07	1 276 994,50	1 315 433,63	1 266 894,77	1 274 352,48	1 342 754,94	1 359 908,35	1 487 068,08	1 556 626,04	1 575 157,39	1 692 683,81	1 808 401,76	1 819 313,04	1 875 930,45	1 895 779,69	1 887 204,63

ДОДАТОК Є

Фінансові звіти у розрізі секторів: Балансовий звіт інших фінансових корпорацій

	2008Q	2009Q	2010Q	2011Q	2012Q	2013Q	2014Q	2015Q	2016Q	2017Q	2018Q	2019Q	2020Q	2021Q
	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	1
Сукупні активи (2 + 3 = 20)	203 128,08	235 544,31	277 119,96	308 258,82	367 086,70	398 636,50	463 877,72	469 062,90	451 765,70	499 988,43	538 817,81	617 274,24	737 341,02	747 293,80
Нефінансові активи	7 462,06	8 547,69	9 266,85	10 543,39	11 032,98	14 016,81	16 632,12	24 611,70	24 601,68	35 919,84	37 933,77	51 167,11	56 177,43	59 487,80
Фінансові активи (=4 + 5 + 6 + 7 + 8 + 9 + 10)	195 666,02	226 996,62	267 853,10	297 715,43	356 053,72	384 619,69	447 245,60	444 451,20	427 164,02	464 068,59	500 884,04	566 107,14	681 163,58	687 805,99
Готівкові кошти та депозити	19 441,04	16 518,66	19 715,06	22 410,09	21 561,97	26 769,26	30 570,21	29 980,77	27 367,18	29 632,96	29 526,90	33 142,55	39 319,75	41 577,95
Кредити	21 081,68	18 066,65	18 114,87	21 468,19	20 609,89	21 475,99	26 872,44	26 627,39	34 962,76	42 452,06	65 163,69	84 126,30	103 169,73	87 115,31
Боргові цінні папери	51 188,53	60 150,18	63 249,33	65 074,09	81 536,29	80 031,60	82 727,94	63 401,79	61 854,10	52 855,03	48 283,33	54 183,13	65 855,96	71 220,06
Акції та інші форми участі в капіталі	46 696,47	49 172,81	58 778,49	67 445,59	80 889,13	88 939,91	109 913,67	104 107,86	106 056,77	110 590,31	119 767,13	120 962,42	123 432,93	123 455,42
Страхові	3 498,85	3 067,70	3 940,12	1 647,34	1 906,06	3 052,75	3 881,93	3 756,84	3 473,04	4 054,93	5 418,10	5 322,67	6 951,98	6 616,80

технічні резерви														
Похідні фінансові інструменти	154,87	4,70	7,72	6,06	7,56	116,47	83,79	60,85	272,48	865,38	1 472,69	1 840,59	3 739,68	4 531,19
Інші активи	53 604,59	80 015,92	104 047,52	119 664,08	149 542,82	164 233,71	193 195,62	216 515,71	193 177,70	223 617,92	231 252,20	266 529,47	338 693,55	353 289,28
Зобов'язання (=17+18)	90 257,50	108 225,47	115 382,47	120 362,14	140 762,01	149 177,89	202 877,61	204 937,84	209 477,90	227 003,97	245 484,23	294 074,76	330 524,48	359 046,57
Готівкові кошти та депозити	4 254,59	3 348,68	2 145,85	1 298,03	1 403,82	1 452,43	1 090,79	950,15	879,99	982,41	1 085,39	1 261,31	1 515,31	1 211,09
Кредити	9 789,29	14 013,87	13 430,35	16 441,19	35 292,53	43 083,46	60 955,69	51 345,17	48 278,72	45 092,99	39 837,97	39 362,18	40 499,88	43 461,33
Боргові цінні папери	6 075,52	8 176,20	10 005,79	7 988,92	17 957,34	21 363,54	24 793,55	16 557,23	10 803,41	9 601,90	8 702,91	9 877,58	9 112,06	7 941,11
Страхові технічні резерви	11 518,64	11 003,45	12 540,38	13 088,16	14 809,11	16 526,83	18 310,24	20 343,01	23 062,53	25 324,83	29 714,09	32 690,89	37 591,89	37 831,15
Інші зобов'язання	58 423,92	71 683,05	77 245,42	81 523,95	71 295,85	66 605,04	96 338,20	115 571,32	126 452,41	145 998,51	166 139,79	210 866,24	241 801,30	268 595,68
Борг (=12 + 13 + 14 + 15 + 16)	90 061,97	108 225,25	115 367,79	120 340,25	140 758,65	149 031,31	201 488,47	204 766,88	209 477,07	227 000,65	245 480,14	294 058,20	330 520,44	359 040,35
Похідні фінансові інструменти	195,53	0,22	14,68	21,89	3,36	146,58	1 389,15	170,96	0,83	3,32	4,09	16,56	4,04	6,22
Капіталі резерви	112 870,58	127 318,84	161 737,49	187 896,68	226 324,69	249 458,61	261 000,10	264 125,06	242 287,80	272 984,46	293 333,58	323 199,49	406 816,54	388 247,22
Баланс, усього (11 + 19 = 1)	203 128,08	235 544,31	277 119,96	308 258,82	367 086,70	398 636,50	463 877,72	469 062,90	451 765,70	499 988,43	538 817,81	617 274,24	737 341,02	747 293,80